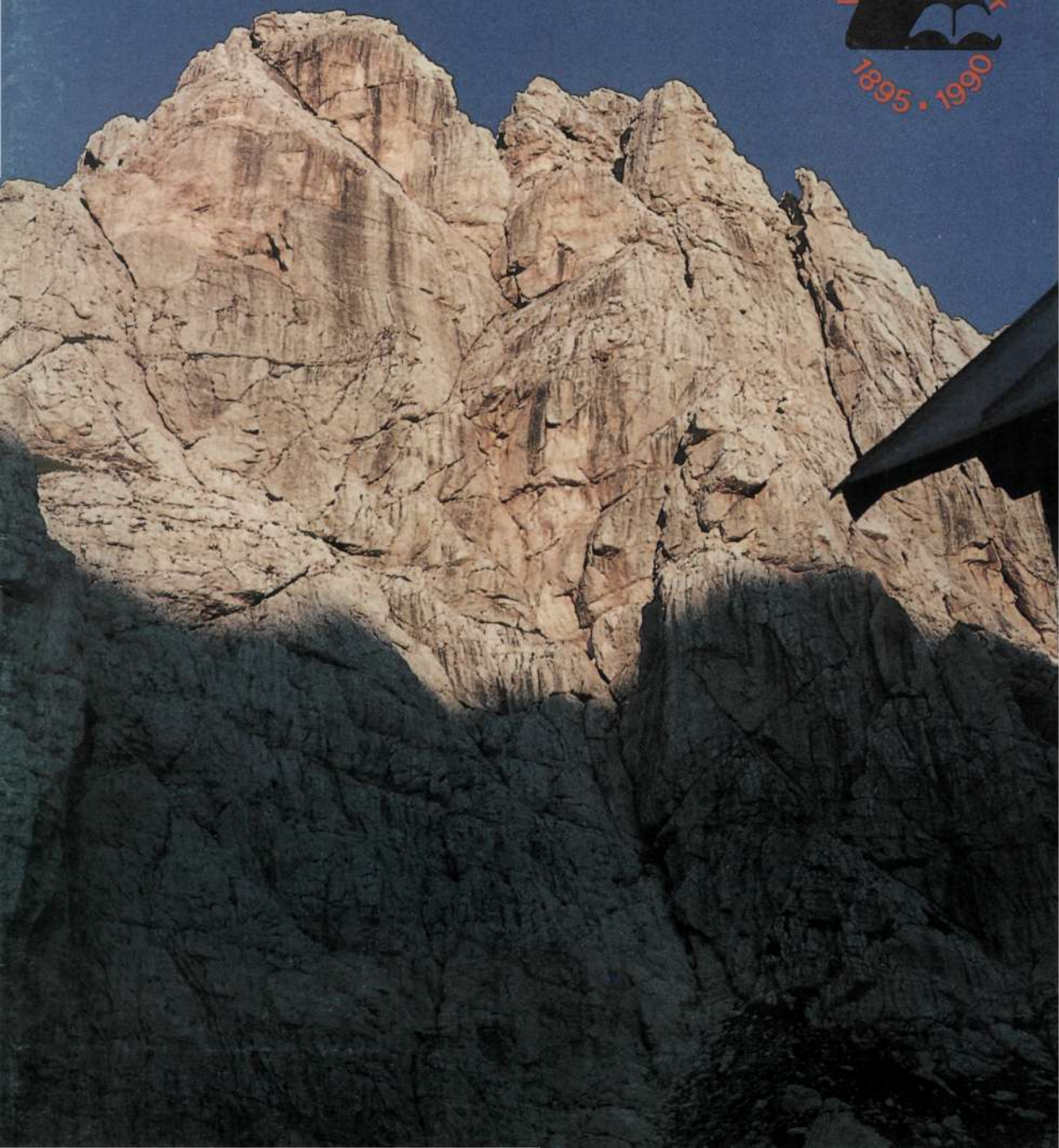

Planinski vestnik

11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1990

11

letnik XC

izhaja od leta 1895

vsebina

	Prebujanje doline najslavnejših vodnikov	465
Marjan Raztresen	Gora, last PZS	466
Marija Frantar	Del mene na gori, cela gora v meni	469
Matjaž Ferarič	Visoke želje in globoki spomini	474
Neva Mužič	Iskanje lastne mejne situacije	477
Igor Maher	Krvavec: biti ali ne biti	481
Pavle Šegula	Primerjava slovenski GRS ni v škodo	485
Lovro Sodja	Trideset vrhov prijateljstva	486
Božo Jordan	Rdeča znamenja	490
Helena Giacomelli	Drobna sonca, da spodé samoto	491
Darinka Madjanović	Gost	492
Ivanka Korošec	Nocoj je bil en lep večer ...	495
Stipe Božič	Pot na vrh sveta	497
	Odmevi	502
	Iz planinske literature	504
	Društvene novice	508
	Gorila, medved ali gigantopitek?	512 a

Slika na naslovni strani: **Viš izpred kože Corsi**

Foto: Lovro Sodja

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Skarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1990 znaša 60 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 8,60 DEM, posamezna številka stane 20 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 2,90 DEM, dvojna številka 40 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 5,70 DEM. Cene veljajo do konca trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

TRENTARSKO SLAVJE OB STOLETNICI PRVEGA VZPONA ČEZ STENO

PREBUJANJE DOLINE NAJSLAVNEJŠIH VODNIKOV

Eno praznovanje stoletnice domnevno prvega vzpona čez Severno steno Triglava, ki jo je organiziralo PD Dovje Mojstrana pri Aljaževem domu v Vratih, je že bilo sredi letošnjega poletja, 22. septembra pa so Trentarji ob tem dogodku pripravili še drugo slovesnost, ko so na hiši prvega plezalca čez steno, svojega Trentarja Ivana Berginca-Štruklja, v Logu v Trenti odkrili spominsko ploščo. Medtem ko je bilo slavje v Vratih opravljeno bolj na tiho, so Trentarji poskrbeli za udeležbo uglednih gostov, med katerimi je treba seveda posebej omeniti predsednika slovenske vlade Lojzeta Peterleta. Iz ust govornikov na tej trentarski slovesnosti je bilo izrečenih nekaj trpkih, pa tudi nekaj spodbudnih misli in še kakšna obljuba povrh. Največje pozornosti več sto obiskovalcev sta bila deležna tudi alpinista Tomo Česen in Marija Frantar, ki sta pomagala odkriti spominsko ploščo na Berginčevi rojstni hiši ter skupaj z alpinističnimi kolegi Slavkom Svetličičem, Petrom Podgornikom in Tonetom Škarjo poskušala postaviti nekaj mejnikov v slovenski alpinistični zgodovini ter povedati, kaj jim pomeni Severna triglavska stena.

NAGOVOR DR. STROJINA

Pred Berginčevo rojstno hišo v Logu v Trenti je bil slavnostni govornik dr. Tone Strojina, ki je dejal:

»Vse velike stvari so skrivnostne, in sicer ne le zato, ker imajo svoje razsežnosti, pač pa zato, ker njihov pomen narašča ali pa se z leti izgublja.

Čeprav je Triglav tako rekoč na očeh vsakemu Slovencu — vsaj enkrat v življenju naj bi moral priti na vrh in dovolj je, da ga prevzamejo njegove razsežnosti —, nam ostaja Triglav še vedno skrivnosten v vsej svoji zgodovini, in sicer v mnogih pogledih in dogodkih.

Zatrdno ne vemo, kdaj je prvič omenjen kot Triglav. Vemo, da je mogoče njegovo ime slediti precej daleč v zgodovino. Učenjak dr. Joža Rus, ki je proučeval to problematiko, je izginil v koncentracijskem taborišču, v vojni pa se je porazgubilo zbrano gradivo.

Vemo, kdo so bili ali naj bi bili prvi pristopniki na Triglavski vrh; praznovali smo 200-letnico njihovega vzpona, odkrili spomenik v Bohinju — vendar ostaja tisti »če«: ali le ni bil eden prvi pred ostalimi, odkar svet stoji...

Tudi prvi vzpon čez Steno je zavil v

Predsednik slovenske vlade Lojze Peterle na trentarskem slavju v pogovoru z mladimi Trentarji

Foto: Joco Znidaršič

ustno izročilo, kajti pisnega vira ni. Domnevno naj bi prvi vzpon opravil Ivan Berginc, po domače Štrukelj. Če ustnega izročila Jožeta Komaca ne bi zapisal sam dr. Henrik Tuma, ki je skoraj znanstveno proučeval vse, kar je v zvezi z našimi gorami — kdo ve, ali bi danes omenjali Berginčevo ime, ali pa bi bili v negotovosti z znano Aljaževo domislico, da lovčevu srce ne miruje, dokler ne pride na vrh.

Ivanu Bergincu gre torej prvenstvo čez Steno!

Kdo pa je bil pravzaprav Ivan Berginc? Rodil se je Antonu Bergincu in materi Jožefi, rojeni Strgulc, 20. aprila 1867, umrl pa je nasilne smrti 24. maja 1926. Imel je tri otroke: hčer Amalijo, poročeno Pretnar ter sinova Jožefa in Antona. Po domače se je Ivan Berginc imenoval Štrukelj, najbrž zaradi majhne, toda okretne postave, ki je bila kot nalašč za plezo po gorah.

KDAJ JE BERGINC PREPLEZAL STENO?

V življenju Trentarja je bilo kaj malo stvari, ki bi nase obrnile pozornost. Morada je bila za mladega Trentarja vojaščina

tisti prvi stik s svetom, zaradi katerega je bil po odsluženju še bolj zapisan goram. Po nekaterih podatkih je Ivan Berginc splezal Steno pred služenjem vojaščine, ki bi jo moral tri leta služiti pri artileriji na Ogrskem. Ker pa mu je leta 1888 umrl oče, so ga odpustili prej. Vendar ti podatki niso več preverljivi in tudi Kugy se o triglavskem vzponu čez Steno ni nikoli razpisal; preveč je verjel, da je sam kralj Julijskih Alp.

Osebo menim, da je Ivan Berginc preplezal Steno po triletnem odsluženju vojaškega roka, prepoln sil in predrzen do nevarnosti, tembolj, ker se je rešil vojaške suknje. Verjamem, da tak dogodek v človeku prebudi skrite sile in dá moč za podvige. Mar ni tudi Joža Čop po prestani drugi svetovni vojni že 50-letnik tako rekoč sam zmogel svojo Copovo smer?

Tisto, zaradi česar najbolj verjamem točni letnici prvega vzpona, je pripoved Jožeta Komaca dr. Henriku Tumi, ko sta plezala Slovensko smer leta 1910, in sicer približno v isti smeri kot Berginc, da je bila namreč ta smer preplezana že pred 20 leti. To se ujema z letnico 1890, ki se je v svojih opisih zgodovine alpinistike oklepa večina planinskih kronistov pri nas. Letos torej praznujemo okroglo stoto obletnico domnevnega prvega vzpona čez Steno, ne vemo pa ne dneva ne meseca, kot ne vemo še marsičesa iz življenja Trente in Trentarjev.

Naj se življenje v Trenti preobrne tako ali drugače, z morebitnim cestnim predorom, novimi hoteli ali počitniškimi naselji, kar se bo nekoč zgodilo, se je v Trenti zgodovina gornišstva ustvarila na svoj način. V Trenti je vse ostalo legenda: trentarski divji lovci, Kugy in Jože Abram — Trentin dušni pastir, skromna domovanja, kakršna že pač so, alpinum Juliana, cerkev na Logu in Soča. V Trenti še čas sanja s svojimi gorami in s Trentarji, ki so polegali v njihova podnožja.

NEPRIMERLJIVI USPEHI V GORAH

Težko je legel Ivan Berginc, zmagovalc Stene, v trentarsko zemljo. Ves teden ga je kropila Soča v svojih vodah — zbitega, krvavega, umorjenega. Odgovor, zakaj umor, je vzel čas. Tudi je na ušesa prišla zgodba, ki jo je razodel njegov sin Anton, sam postopek ugotavljanja storilcev in celo imeni obeh vojakov finančne straže, vendar si zgodbe o umoru nisem drznil zapisati v svojem eseju o Ivanu Bergincu — prvem čez Steno. Če je resnica drugačna, potem dolina Trente hrani ukleto zgodbo, nalašč primerno za Zlatorogovo kazen. V to mitološko obleko sem v eseju o Ivanu Bergincu tudi odel vse skupaj, ker menim, da danes ni pri-

merno razpihovati nekdanje človeške strasti. In če je bilo v dolini res kaj, naj si po več kot pol stoletja črnega molka vsi živi sežejo v roke. Tudi v gorah in alpinizmu se namreč zgodi marsikaj: ne mečejo na ljudi kamenja samo gore, temveč se, žal, dogaja tudi kaj hujšega.

Vsak človek gre svoji človeški usodi naproti. Ivan Berginc je v svojem življenju okusil marsikaj: smrt staršev, boj za preživetje, požar v rojstni hiši in muke polno zidavo nove hiše ob treh otroci in nazadnje še smrt na najbolj krut način. Vendar ga je še ta smrt storila človeško pristnejšega in bližjega. Ohranimo ga v zgodovinskem spominu takega: skromnega med ljudmi in pogumnega pred očmi našega Triglava, kot začetnika triglavske alpinistike, ki se je prostorsko razširila v prav tako solo vzpone Toma Česna v daljni Himalaji onkraj meje fizično možnega.

Med Bergincem in Česnom so številni ljudje (da ne rečem množice) z isto srčno željo po gorah, le da uspehi v gorah niso primerljivi.

Še eno krasi Berginčevo osebo — morda še bolj kot dejanje zmagovalca Stene. Bil je Kugyjeve vodnik, kar v naši gorniški klasiki nekaj pomeni. Skupaj z očakom Kugyjem in trentarskimi »ta hudimi«
je odšel v zgodovino s tisto romantiko gorá, ki je nikoli več ne bomo doživljali.

Morda je zato njegovemu duhu lažje, kajti bolj kot kateremukoli drugemu Trentarju sta Bergincu bližja Soča in Triglav. Prva mu je šumela uspavanko ob zibelki in ga kropila v smrti, Triglav pa mu je postal spomenik v alpinistični dejavnosti,

namesto komentarja

GORA, LAST PZS

Zemlja in nepremičnine, kar jih je bilo še lani ta čas v družbeni lasti, tako da za marsikatero ni bilo natančno znano, čigavo je, bodo zdaj velik del dobile natančno znanega lastnika, lastniki pa svoje trdne pravice do svoje lastnine. Na to se morajo seveda pripraviti tudi planinska organizacija in njena društva v Sloveniji, da ne bi zamudili odločilnega časa.

Iz planinske zgodovine vemo, da je Jakob Aljaž kupil vrh Triglava, da je lahko na njem postavil svoj stolp kot simbol slovenstva. Franc Kocbek si je moral pri oblasteh in pri lastnikih zemlje zagotoviti dovoljenje, da je smel po privatni lastnini markirati planinske poti. Vsi, ki so v začetnih letih sloven-

kjer smo Slovenci že desetletje in več prav v svetovnem vrhu alpinistike. Zato slava Berginčevemu spominu!»

NAGOVOR ERIKA CUDRA

Izpred Berginčeve hiše so se udeleženci slavja preselili na taborni prostor pod vasjo, kjer so domačini pripravili domače jedi in kjer so se oglasili še nekateri govorniki, prvi med njimi predstavnik Turističnega društva Bovec Erik Cuder. Kot pripadnik mlajše generacije, ki ima že dovolj obljub o razvoju Trente, je v svojem nagovoru povedal marsikatero nič kaj posebej za to priložnost izbrano misel. Dejal je:

»Vnuki in pravnuki Berginčevih sodobnikov iz Centralnih Alp so dandanes hotelirji; ko praznujejo stoletnico ali dvestoletnico kakega prvega vzpona, iz tega naredijo tak trušč, da človek že pomisli, da so si obletnico izmislili sami, da bi si čimbolj napolnili svoje globoke žepe. Sentimentalni pa tudi niso nič. Saj se jim ne podirajo stajel! Saj jim sinovi niso zbežali v Innsbruck!

Mi smo drugačni. Nam je to deželo uspelo ohraniti prvobitno. Sinovi so šli v koksarno, hčere v tekstilne obrate, študentje v neznanu — koze pa smo zbrsali z zemlje. Zato ob stoletnici ne vemo natančno, kaj bi. Turistično je ne znamo izkoristiti, pozabiti pa se zadeve več ne da, saj so domačini kar naenkrat postali sitni in s svojim jubilatomo silijo v ospredje. Zatorej nam ostane le, da zaropotamo po nacionalno. Na primer: pred sto leti se je ves narod povzpel čez steno in s tem dokazal, kdo smo! Ali pa: pred sto

leti je Česen prestopil mejo možnega. Dva milijona src je utripalo z njim — in tako dalje in tako naprej. To nemara drži. Vendar se je bati, da se bo zaradi tega zdaj Česen pol življenja prevažal s kakšno vegasto »katrc«, domovina pa nič!

Ko so Trento rabili, so jo porabili, potem pa — Bog vas živi, vrli, krepki, kremeniti Trentarji, gradilci potov, osvajalci Stene in glavni akterji slikovitih povesti, s katerimi si je slovenski narod v času največjega pritiska nemštva krepil mršavo samozavest! Bog vas živi, melanholični gorjanci, ponosni brkači, do prihodnjega poletja! Tedaj pridemo. Program bo takle: razgreti bomo prišli z Jalovca, vi pa pripravite zagozdo domačega sira! V prijetnem hladu bomo potem oživljali Trento. Revitalizirali jo bomo. Stvari so namreč jasne: kmečki turizem in gorsko vodništvo. Sicer pa ostanite takšni, kot ste, naravn! Naslednje poletje torej! Jaz sam se do zdaj spominjam vsaj dvajset takih poletij.

KAJ BI BILA TRENTA BREZ TRENTARJEV?

Trento je po osvoboditvi domovina dooločila za nekakšno alpsko različico »gluhe loze«, za intelektualno oporišče mislecev in tvorcev — ali vsaj tistega dela, ki je bil bolj nagnjen k jagi. Za to pa je potreben popoln mir. Tišina. Mirili so tukaj z napornih zasedanj razrvane živce, polnili akumulatorje — le kakšen strel iz vinčesterke je zmotil misterij, da so pobrali še tistega obveznega kapitalnega kozla. V dolino ga je na svojem širokem hrbtu seveda prinesel Trentar. Tako se je, vidite, kalilo jeklo! Tako smo rešili

ske planinske organizacije postavljali po gorah kočje in zavetišča, so morali dobiti darovalca zemlje in potem še mecene, ki so dali denar za gradnjo.

Pred letom ali dvema smo občudovali avstrijske planince, ki so zbrali denar in kupili Hochalmspitze, da je čisto njihova gora in da na njej brez njihovega privoljenja ne smejo postavljati nobenih žičnic in nobenih drugih predvsem zimskošportnih objektov, ki bi kazili in uničevali gorsko pokrajino.

Zdaj imamo za to možnosti tudi slovenski planinci: odločimo se lahko in kupimo kakšno gorsko območje Slovenije, pa čeprav zelo majhno, ki mu grozi kakšna ekološka nesreča. Poskusimo lahko, na primer, kupiti Goteški Snežnik, Čaven, Sveto Trojico, del Snežnika ali vrh Krma, da bi ga ohranili zanamcem takega, kot je bil na primer pred pol stoletja ali še prej. Slovensko planinsko društvo je bilo

lastnik zemlje v različnih predelih Slovenije, naslednik, Planinska zveza Slovenije, pa jo je vsaj del oddal svojim planinskim društvom. Kdo ve, kdo zdaj upravlja in izkorišča to zemljo. Na drugi strani pa so nekatera planinska društva po vojni dobila zemljo in na njej kakšen objekt od kdovekaterih (vendar znanih) bivših lastnikov — in tako bi se zdaj lahko zgodilo, da bo prejšnji razlašeni lastnik zahteval to svojo nekdanjo lastnino nazaj. Prav tako bi lahko kakšen lastnik gozda preprosto prepovedal planincem hojo po markirani poti, ki poteka po njegovi zemlji.

Utegne se zgoditi, da bo planinska organizacija v novih razmerah kaj dobila, pa tudi kaj izgubila. Vsekakor se mora aktivno vključiti v ta lastninska dogajanja, brž ko se bo za to pokazala zakonska podlaga, da ne bo ostala na robu teh dogajanj.

Marjan Rztresen

Marija Frantar in Tomo Česen sta pomagala odkrivati spominsko ploščo na hiši Ivana Berginca-Struklja

Trento. Ostala je namreč, kot je bilo že prej poudarjeno, prvobitna.

Ljudi pa ni več. No, kakšnih sto jih po trentarsko vene v tej božji dolini. Ti pa lahko tudi stoje umrejo, saj so vajeni tega. Brigata jih država in Ljubljana, saj se tudi oni ne zanimata zanje.

Brez njih pa Trente ne bo več, ker Trenta ni naravni spomenik; je arhetip, ki tvori slovensko podzavest. Trenta bo brez Trentarjev prekrasen pejsaž, poln pravljicne globine, kot Triglav visoka žalostna piščal, ki bo frulala, da so tu nekoč živeli Slovenci.

Do Trente nima Slovenija nobenega dolga več, kajti upniki so izgubili voljo. Slovenija dolguje zdaj sebi. Če bo ta država dopustila, da se mu podeželje postara in izprazni, bo to hudo znamenje. Tedaj bo prišla na dan naša morasta in samouničevalna duša, če je seveda taka. In bomo vsi šli rakovo pot. Nemara pa si bo narod privoščil tisto mero ljubezni do sebe, ki še omogoča preživetje; ne vem. Vsekakor pa je tista Trenta, o kateri sem govoril, lakmus, ki bo pokazal, iz česa je sestavljena amorfná masa energije, ki jo ima ta narod.

Za konec najraje ne bi izrekel nobene spodbudne, pozitivne misli. Sicer se to spodobi, pa raje ne bi.

Zdaj pa, spoštovani prijatelji Trente, predajam besedo predsedniku vlade, gospodu Lojzetu Peterletu.«

NAGOVOR LOJZETA PETERLETA

Predsednik nove slovenske vlade je v krajšem nagovoru, ki ga ni imel napisanega, med drugim povedal, da v Trento ni prišel rožice saditi, »zato ne rečem, da bo Trenti pomagala slovenska vlada iz zaostalosti in dolgoletne odmaknjenosti na rob slovenskega dogajanja, ampak pravim, da se bom zanj posebej zavzel.« Posebej pa je poudaril, da »je to, kar se je zgodilo s Trento, zame sramota in osebno se čutim odgovornega, da to sramoto popravimo«.

Kot je bilo mogoče pozneje slišati, naj bi predsednik vlade Lojze Peterle s svojim vplivom pregovoril (ali nagovoril) tiste iz slovenskega gospodarstva, ki bi jih zanimalo gospodarske dejavnosti v tej dolej zapuščeni dolini, ki je pozimi od Gorenjske popolnoma odrezana, poleti pa povezana z njo in s središčem Slovenije po ozki in vegasti predpotopni cesti.

Če se bo Trenta zares začela prebujati, če ji bodo ekološko neoporečne dejavnosti res pognale kri po žilah, potem je bilo trentarsko slavje ob stoletnici domnevno prvega vzpona čez Severno triglavsko steno nadvse koristno.

Če ne veste, kaj bi za praznik podarili dobremu planinskemu prijatelju, mu podarite naročnino na Planinski vestnik. Verjemite, vesel bo darila.

TRMASTA SLOVENKA NA OSEMTISOČMETRSKEM NANGA PARBATU

DEL MENE NA GORI, CELA GORA V MENI

MARIJA FRANTAR

Vožnja po pustih pokrajini ob Indu proti Gilgitu se je vlekla že v neskončnost. Prah se je usedal na nas in znoj nas je zalival v curkih. Zdaj, jutraj, pa je bilo ozračje vendarle znosnejše. Vsak se je zavlekel v svoj kot avtobusa in bolj ali manj neudobno preživel ostanek noči.

Vsa sem bila dremava in glava mi je opletala kot dojenčku, ko me je šofer zbudil, mi pokazal Rakapoši in govoril, da se bo kmalu pokazal Nanga Parbat. Prej resen in tih možak je nenadoma postal zgovoren in prijazen, še včeraj pa sem imela občutek, da ga je skoraj zadela kap, ko mu je Tone, naš šef odprave, povedal, da sem jaz začasno šef odprave.

Pogled na goro me je predramil: tam nekje za nami se je pokazal Nanga Parbat — Gola gora. Pravzaprav sploh ni bil veličasten pogled; le čudna razmetana bela gmota je silila kvišku. Misli so ostale prazne, glava ni vedela, kaj bi si mislila. Posebna lepota ravno ni tale gora in zaradi svoje krute zgodovine človeka celo odbija. Pa vendar ti buri domišljivo in izziva.

Sicer pa imam nasploh rada prve in zadnje poglede na take stvari, čeprav se jih včasih bojim ali pa mi je hudo. Te slike ostanejo in dolgo ne zbledijo.

Nekaj dni pozneje nam je eno od juter podarilo lep pogled na gorsko vasico in Rakihot Peak v ozadju. Njegova ogromna, strma in nevarna stena se pne nad lednikom, ki ločuje vasi Tarshing in Rupal. Nosači so se zbirali okoli »hotela«, zvezni oficir je izbral in popisal tiste, ki so se mu zdeli najprimernejši. Delo so dobili le za zelo kratek čas: le dan hodá je iz Tarshinga do baznega tabora, ki je samo 3560 metrov visoko.

Počasi se nam je med tem pohodom prikazoval vrh Nanga Parabata in njegova prek 4500 metrov visoka južna stena, ki je najvišja na svetu. Že popoldne smo prispeli na čudovit pašnik, kjer naj bi stal bazni tabor. Stali smo tam, zrlj gor in si dopovedovali, da gledamo največji prepad na svetu. Vendar nam gora od tam ni delovala gigantsko: zdelo se nam je, kot da bi stali nekje v Vratih in gledali Triglav. Nebo je bilo jasno in Nanga Parbat je deloval prijazno in toplo.

ODLOČILNI START

Bil je 24. julij, prekrasen dan, ko je naša trojna naveza Robi—Joža—jaz startala. Vsi, ki so bili ta hip v bazi, so se zbrali. Bilo

je kar slovesno: vsi smo vedeli, da bo v prihodnjih dneh padla kocka. In če ne pade? Naj bi bilo že tako ali drugače, kar malo čudno mi je bilo pri srcu, ko smo prijateljem obrnili hrbet. Šele takrat sem prav začutila velikost in razdalje na tej gori, vedela pa sem, da so to šele prvi koraki k veliki preizkušnji.

Po dobrih štirih urah smo se ustavili 1500 metrov višje v taboru ena, naslednje jutro pa smo startali še v trdi temi. Teren med enko in dvojko je bil težaven in nevaren, predvsem še spodnji del, kjer je bilo treba prečiti leden žleb, po katerem je neprestano ropotalo kamenje.

Minili so že trije tedni, odkar smo prispeli v bazni tabor. Prvi višinski tabor smo postavili takoj naslednji dan 5100 metrov visoko. Bilo nas je šest, ki smo hodili in ves dan iskali smer. Slabo smo se počutili, bolela nas je glava in nosili smo nesramno težke nahrbtnike. Podobno je bilo, ko smo dvignili dvojko, le da je bilo treba tam že kar težko plezati, fiksirati vrvi in delati podobne reči.

Zdaj smo se spet vsi trije že tretjič na tej poti pomikali proti dvojki v gosjem redu navzgor proti višini 6100 metrov. Jutro je bilo mrzlo, vendar je sonce na jasnem nebu hitro dobivalo moč in do dvojke smo se že pošteno naužili hude vročine. Motile so me le kopice oblakov, ki so se začele zbirati na jugu.

Proti trojki smo naslednji dan spet začeli hoditi še v temi, kajti čez dan smo spet pričakovali peklensko vročino, zaradi katere človeku zavrejo možgani in zaradi katere se zmehača sneg, da se nesramno predira. Sicer pa sploh ne vemo, če ne bo opoldne že nevihta; pri Nanga Parbatu nikoli ne veš.

Hudo me je zeblo, ko sva se z Robijem spravila iz šotora in zbudila Jožo v sednjem šotoru. Upala sem, da me bo hiter tempo ogrel, pa me ni: bolj ko sem hitela, manj sem čutila roke in noge in mrzel veter me je grizel do kosti. Dan me je ujel že visoko na kratki snežni uravnavi.

PO ZRAKU V BAZNI TABOR

Na tem mestu smo bivakirali, preden smo postavili pravo trojko. Takrat smo plezali in gazili globok sneg, bilo je vroče in bolela nas je glava. Na tej uravnavi nas je že lovila noč, do pravega mesta za trojko pa je bilo še daleč. Zato smo se odločili za bivak kar tu. Na nesrečo pa nam je pri postavljanju šotora ena od šotorskih palic zdrknila nekam v dolino.

Vsi trije smo potem v napol postavljenem šotoru kuhali in celó nekako spali. Tisto noč je precej snežilo, jutro je bilo čemerno, vendar smo naslednji dan v megli in globokem snegu vseeno odšli dalje in prišli do prostora, kjer odprave na višini 7100 metrov navadno postavijo tretji višinski tabor. Podrti in razpadli šotori, neuporabne spalne vreče in drugi ostanki so ležali vsenaokrog. Dolgo smo kopali uravnavo za svoj šotorček, brskali po ostankih in našli marsikaj koristnega, na primer plinske bombe, hrano in predvsem palice za šotor.

S te snežne uravnave je imel človek vtis, da je do tabora tri čisto blizu, pa je bilo še daleč. Na srečo to jutro ni bilo treba na sveže gaziti; Ivč, Grega, Tomo in Silvo so bili že gori in po njihovih globokih stopinjah sem se poganjala navzgor. Le nekaj prav grozljivih razpok je zmotilo ritem stopinj.

Silvo je imel tam zgoraj vsenaokoli postavljene trakove in je opazoval veter. Nič preveč mu ni bilo všeč vse skupaj, jezil se je in bil slabe volje, ker si ni upal startati s padalom. Mene pa je preveč zeblo, da bi mu lahko kakorkoli pomagala, zato sem se zavlekla v topel puh v šotoru. Ko sta kmalu zatem prišla enako prezebla Joža in Robi, so se začeli zbirati gosti oblaki, tako da je Silvo dokončno obupal nad poletom.

Naslednje jutro je bilo spet jasno in mrzlo, kot je tam pač navada. Prvi je oživel Silvo, ki je že navsezgodaj spet razpostavil svoje trakove. Tudi tokrat mu ni

bilo vse najbolj všeč, zato se je odločil, da bo poletel s snežne uravnave pod trojko. Mi trije smo ta čas podirali in pakirali enega od šotorov, ki smo se ga odločili vseskozi nositi s seboj, kajti standardnih taborov od tu dalje ne bi postavljali, ampak le bivake.

»Silvo je startal!« je nenadoma zavpil Robi. Vsi trije smo se zagledali v belo modro kupolo padala, ki je pod nami zaplavala dol proti pašniku. Kamen se mi je odvalil od srca, kajti zdelo se mi je, da se mu zdaj ne more nič več zgoditi. Pozneje smo zvedeli, da je čez dobrih dvajset minut srečno pristal pri šotorih v baznem taboru.

KJE JE JOŽA?

Pred nami pa so bile še vse neznanke Nanga Parbata, v katerega strmine nad trojko smo se zagrizli, prestali nevihto in proti večeru dosegli prijetno uravnavo, kjer naj bi 7400 metrov visoko postavili četrti višinski tabor, se pravi naš šotorček. Počutila sem se slabo in kar nekako v tolažbo mi je bilo, da sta Joža in Robi verjetno na istem. Res je bilo tako: Robija so poleg vsega bolela pljuča in je težko dihal. Zato je zdravnik priporočil takojšen sestop, Robi pa se je odločil, da bo počakal še do jutra. Ko se zjutraj ni počutil nič bolje, se je odločil sam vrniti. Vreme je bilo slabo, skrbelo me je zanj, vendar sem mu bila neskončno hvaležna, da se je tako odločil.

Zaradi slabega vremena z Jožetom ta dan nisva šla dalje, že naslednje jutro pa je bilo čisto tako, kot sva želela: dolino je

31. Julija 1990: Marija Frantar na vrhu 8125 metrov visokega Nanga Parbata

zakrivala megla, vrh pa je sijal v soncu. Podrla sva šotor, se po radijski zvezi poslovila od prijateljev nižje spodaj in se spet zagrizla v strmino nad uravnavo. Počutila sem se super in hitro dosegla rob grebena, od koder sem lahko pogledala na severno, diamirsko stran. Najprej so se mi oči ustavile na ostankih starih fiksnih vrvi in potem na razdaljah, ki so naju še ločile od vrha, ki sem ga le slutila, ne pa videla.

Gledala sem naokrog in čakala Jožo, ki ga ni bilo nekam dolgo. Saj res, prej se je pritoževal nad slabim počutjem in vnetim grlom, pa ga nisem hotela niti poslušati! Zdaj pa me je zgrabila panika, da fant ni resno bolan in da si bo premislil. Kaj naj naredim potem?

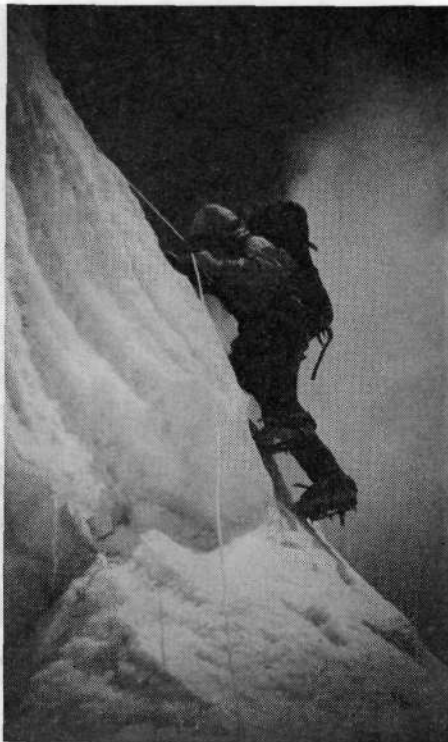
In sem se vnovič odpravila nazaj okoli vogala pogledat, kje je Joža. Pa je le prišel, odložil nahrbtnik, gledal pobočje pod seboj in se smehljaj. Sama pa sem, kot da bi me bilo strah, da si ne bo premislil, s sto na uro hitela pripovedovati, da sem že vse naštudirala, kaj in kako bova, da ni tako težko in tudi ne tako zelo daleč. Pa se je le smehljaj in naposled izjavil, da sem vražje trmasta in zagnana. Isti trenutek sem svoj težak nahrbtnik že imela na ramah in sem že do pasu gazila poševno navzdol čez pobočje.

Seveda sva se oba zavedala, da sva zdaj čisto sama ter odvisna od svojih sposobnosti in sreče.

VSE LETI V GLOBINO

Plezala sva ves dan, v glavnem same prečnice. Strmi ledni odstavki so se menjavali z gladkimi granitnimi ploščami ali z velikimi naloženimi bloki. Precej višine sva izgubila, morda tristo metrov. Popoldne naju je ujela še nevihta in mučila naju je žeja. V gosti megli in med sodro sva se praskala čez skale; dereze so od tega postale čisto tope in so v strmem vodnem ledu komajda še prijemale.

S trdo temo sva se ustavila na nekakšnem skalnem nosu. Treba je bilo misliti na bivač. Joža je predlagal, naj bi na tem neudobnem mestu prebila noč, meni pa se je zdelo, da v pramenu luči vidim nekoliko nižje lepo, čeprav strmo snežno pobočje, do katerega se je bilo treba spustiti ob vrvi. Brž ko se je strinjal z menoj, sem v temi s premrzlimi prsti že iskala špranjo za klin in ga po dolgem času naposled le nekako zabila v nekakšen zmrzjen grušč. Joža se je prvi spustil poševno navzdol in ugotovil, da je pobočje sicer ledeno, da pa bova raven prostorček za šotor vendarle lahko skopala. Toda ko sem za njim na vrvi spustila njegov nahrbtnik, se je odprla vponka in tovor je požrla tema. Panično sem strmela za njim, dokler sem ga videla, ko pa ga nisem več niti slutila, se mi je

Takole strmo je v steni, po kateri sta naša alpinista splezala na vrh osemtisočmetske gore

zazdelo, da prav daleč ne more biti. Spustila sem se torej do Jože, ga pustila, da je kopal uravnavo, sama pa sem se odpravila po njegov nahrbtnik, ki je bil skoraj natančno tam, kjer sem slutila, da bo. Potem pa sem spet lovila sapo navzgor in do Jože grebla po globokem snegu.

Ura je bila že krepko čez polnoč, ko sva se vselila in ko nama je naposled uspelo zvariti nekaj čaja.

Do jutra nama je sneg, ki ga je veter nosil po pobočju navzdol, skoraj stisnil šotor. Komaj sva ušla iz njega in ga rešila. Pomembno pa je bilo, da se je obetal lep dan: pod nama je bila razbita diamirska stena, pred nama strma snežna pobočja, preprejena s seraki in razpokami. Odpravila sva se na ta pobočja, na katerih je bil sneg ponekod tako trd, da sva lahko hodila skoraj po vrhu, ponekod pa tak, da sva ga gazila do stegen. Okrog poldne sva se ustavila na prijetnih uravnavač med grozljivimi seraki, si skuhalo nekaj pijače in upala, da bova še ta dan dosegla vrh. Vse skupaj sva pustila tam in se odpravila dalje, vendar sva po eni uri hoje ugotovila, da je vrh še zelo daleč in da je ta dan vsekakor že prepozno zanj. Obrnila sva se, se vrnila do nahrbtnikov in postavila šotor, ko pa sva se ravno hotela vseliti vanj, se je pod nama

Marija Frantar in Jože Rozman na vrhu Nanga Parbata: utrujenosti ni mogoče skriti, lipovega lista na delu slovenske zastave pa tudi ne
Vse foto: Jože Rozman

odprla razpoka, v katero sem malo padla, vendar sem se takoj ujela.

Za nekaj metrov sva prestavila šotor, potem pa vse do jutra pila čaj in poležavala. Nekajkrat je pod nama sicer grozljivo počilo, pa se nisva niti prestrašila. Sugerirala sva si le, da bo jutri lep dan.

Imamo že novo rekorderko!

Slovinci imamo novo alpinistično višinsko rekorderko: Marija Štremfelj iz Kranja je 7. oktobra letos kot prva Slovenka (in Jugoslovanka) stopila na najvišjo točko našega planeta. Istega dne so prišli na vrh Mount Everesta z njo še njen mož Andrej Štremfelj (to je bil njegov drugi vzpon na najvišjo goro sveta), Janez Jeglič (ki je le mesec dni pred tem splezal na vrh Bhagiratija III v indijski Himalaji) in Šerpa Kahkarita. Žal je bil to edini uspeh odprave Alpe-Adria, ki jo je ob vsej možni podpori dežele Furlanije-Julijske krajine organiziralo Slovensko planinsko društvo Trst v sodelovanju s Komisijo za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije. Štirje člani te odprave so se na vrh Everesta povzpeli po normalni smeri, ker so bili za plezanje po name-ravani Ameriški smeri neprimerni vremenski pogoji. Upamo, da bomo lahko v prihodnji številki Planinskega vestnika podrobneje poročali o tej odpravi.

NAGRADE ZA TRUD

Zjutraj sva začela zelo zgodaj. Mraz, strme in trde ledene vesine, globok sneg, skalni bloki, razmetane krpe snega in nebo brez oblaka, vse to naju je pospremi-lo do vrha. Malo pa sva le morala iskati najvišjo točko; ko sva že mislila, da sva na vrhu, sva videla nekaj še višjega — da, tisto tam bo, tisto na oni strani gre-benskih kupov! Vlekla sva se od enega skalnega bloka do drugega, lovila sapo, kašljala in zijala nad čudovitimi pogledi, ki so se nama ponujali: Hindukuš, Pamir, Karakorum, Kašmir, Rakihot Peak, Se-vern vrh, Srebrni plato, Diamir, Rupal — vse se je razprostiralo pod nama ali na obzorju. To je bila dodatna nagrada za trud.

Vrh, ki je 8125 metrov visoko, je skalnat in na njem je nekakšno sidrišče — trije klini, povezani z belo, rumeno in modro vrvico. Utrujen človek tu ne more čutiti posebnega veselja nad uspehom. To pride pozneje, takrat, na vrhu, pa se tega niti ne zavedaš. Vesel si, da si živ, da še vedno dihaš, čeprav težko. Tisti hip mi je vrh pomenil nekakšno odrešenje, psihično razbremenitev; pot se bo zdaj obrnila nazaj navzdol med prijatelje, ki držijo pesti za naju in jih zdaj gotovo že skrbi, kaj je z nama.

Bilo je že pozno, ko sva prišla na vrh, in še bolj pozno, ko sva ga zapuščala. Zdelo se mi je, da se pot navzdol vleče v neskončnost. Spotikala sva se med kamni in potem po globokem, skorjastem snegu po bolj ali manj strmih pobočjih. Bila je že enajsta ura, ko sva prispela do šotorčka. Utrujena sva bila, pa še

plina nama je začelo zmanjkovati, tako da v pijači nisva mogla uživati. In vedela sva, da je pred nama vsaj še en zelo naporen dan.

Ponoči me je dušilo in šele čez čas sem ugotovila vzrok: ker leži, tako sem bila prepričana, pri nama neki Pakistanec. Že sem se hotela jeziti na Jožo, zakaj ga ne vrže ven, ko sem si premislila: lahko spi pri nama, če nama prinese dva litra kuhane vode...

To so bile bedne sanje »zmagovalke« ne kaj ur po »zmagi«!

Vstala sva zgodaj, pustila tam zgoraj šotor, spalno vrečo in armaflekse, s seboj pa vzela le vrvi in kline, medtem ko hrane in pijače tako in tako nisva imela več. Skušala sva prečiti nekoliko višje, da ne bi izgubila preveč višine, vendar sva se kmalu znašla v navpičnem in celo previsnem svetu. Nobenih pravih prehodov nisva več našla in ni nama preostalo drugega, kot da sva se ob vrnitvi spustila čez nekaj previsov in dosegla normalnejši svet. Zdaj je bilo pred nama le še nekaj nerodnih prečnic in prečenje dolgega pobočja z globokim snegom gor na greben v bližino četrtega višinskega tabora. Z grebena sva se spuščala ob vrvi in porabila skoraj vse kline, ves čas pa nama je stometrška vrvi kodrala živce, ker se je krotovičila, zapletala in zatikala. Ko sva samo zaslutila, da je ne bova več potrebovala, sva jo za kazen pustila na hribu. Spet je bila ura več kot enajst, ko sva se končno zakopala v toplem puhu na trojki. Spala sva slabo, od mraza so me boleli prsti na rokah in na nogah. Spustili so se mi veliki mehurji, vendar sem vedela, da je to le površinsko.

KONEC VELIKE DOGODIVŠČINE

Štiri dni je že minilo, kar sva se z Jožo zadnjič pogovarjala z baznim taborom, kajti prek grebena zveza ni delovala. Vse te dni sem se veselila trenutka, ko bova spet lahko klepetala s prijatelji, jim povedala, da sva v redu, da sva bila na vrhu, da je bilo naporno... Gotovo jih že skrbi. Zdaj, ko sem držala postajo v rokah in ko sem natančno vedela, da se bo na oni strani nekdo oglašil, pa se me je naenkrat polotila nekakšna nostalgija. Vedela sem, da to pomeni konec velike dogodivščine, da je vzpona konec, da bo odprave konec, da bo treba spet domov in živeti po pravilih, ki si jih je določila družba. V tistih zadnjih trenutkih, ki sem

jih namenoma nekako podaljševala, sem tako neumno nihala med nebom in zemljo. Prestrašila sem se lastnega glasu, ko sem zaslišala tisto standardno frazo »Baza, javi se, baza javi se, kliče trojka!« Baza se ni javila, oglašil pa se je Silvo na dvojki...

Potem se je vse odvijalo z bliskovito naglico. Koliko besed je bilo izrečenih! Celo tam gori v skromnem šotorčku, ki se je upogibal pod pritiski vetra, sva čutila, kako so doli v bazi oživel. Nama pa ni bilo čisto nič do tega, da bi šla v dolino. Vsake pol ure so spraševali, če sva že spakirala, midva pa sva se kar grela in dremala v toplem puhu.

Pozno popoldne sva se le spravila navzdol proti dvojki, kjer sta nama Silvo in Robi že pripravila pravo gostijo, z mrakom pa smo vsi prišli v dolino.

* * *

Nanga Parbat — spoštljiv način, kako domačini izgovarjajo to ime, mi bo vedno ostal v ušesih — se je zavijal v oblake, ko sem ga še enkrat skušala ujeti na poti iz Gilgita v Ravalpindi. Bila sem vesela, da je konec odprave, da je bil zaključek uspešen in da se je vse srečno končalo. Pa vendar sem težko zapuščala te čudovite kraje. Zavedala sem se, da se verjetno v Tarshing in Rupal ne bom več vrnila. Pa tudi če se bom, bo to druga zgodba. Bilo mi je, kot da bi tam pustila del sebe, del svojega življenja in doživetij, ki se jih bom vedno rada spominjala.

Markirane poti po Kočevski Reki

Že letos bo s planinskimi markacijami opremljena pot od Kočevja prek Mestnega vrha ter skozi Kočevsko Reko in Borovec do Kolpe. Velik del te poti so septembra in oktobra markirali člani PD Kočevje in markacisti Meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev. Zdaj bo treba nekatere naravne znamenitosti in zanimivosti ob poti ustrezno označiti z lesenimi tablamami z vžganimi črkami. Planinska založba je sredi letošnjega leta že izdala karto Gorskega Kotarja, na kateri je tudi doslej zaprto območje Kočevske Reke, prihodnje leto pa bo nemara izšla še natančnejša karta tega območja, ki bo okoli Goteniškega Snežnika slejko prej še vedno zaprto — menda dotlej, da bodo od tod odstranili moksarj, kar naj oči povprečnega državljana ne bi smele videti in kar je tod postavila stara oblast.

Zahvaljujem se DP Chemo, KOTG pri PZS in PD Rašica, ki so me finančno podprli pri organizaciji te odprave.

Marija Frantar

VISOKE ŽELJE IN GLOBOKI SPOMINI

MATJAŽ FERARIČ

Sonce zahaja v veličastnih barvah in daje upanje, da bo jutri lep dan. Stojim na robu kakšnih šestdeset metrov nad baznim taborom in izmenično opazujem hrib in sončni zahod ter ju nagovarjam, naj se dogovorita za lepo vreme.

Tretji dan smo v bazi, prvi višinski tabor že stoji, razmere so ugodne, počutje odlično in komaj čakam, da ponovno odidem »od doma«; bazo sem namreč smatral za nekakšen dom, kamor smo se vračali po bolj ali manj dobro opravljenem delu.

Moja prva odprava v Himalajo je to. Uresničila se mi je velika želja: pričakujem veliko novih doživetij in izkušenj, čeprav me je včasih kar malo strah, ko gledam ogromno steno, visoko štiri kilometre, in proti vrhu 8125 metrov visokega Nanga Parbata.

Prvi stik s hribom je bil zelo pozitiven: ni zmanjšal mojega spoštovanja do nje, ga povečal pa je samozavest in željo, da storim čimveč. Takoj po prihodu v bazo sva z Miranom odšla iskat pot čez ledenik in naprej proti prvemu višinskemu taboru, ki sva ga dosegla, se povzpela še nekoliko višje in pred vrnitvijo skopala še uravnavo za šotor. Utrujena in zadovoljna sva se zvečer vrnila v bazo.

Neprijetnosti in težave z nosači so že pozabljene, čeprav me kuhar in njegov pomočnik s svojo neskončno zgovornostjo ter pridobitništvom in trmoglavostjo včasih še spomnita nanje. Takšni problemi so na srečo majhni v primerjavi s ciljem, ki je pred nami. Volje nam ne manjka kljub občasnemu poslabšanju vremena.

DROBNO KOLESCJE V STROJU SVETA

Proti višinskemu taboru odidemo, ko rahlo sneži. Težki nahrbtniki nam poberejo nekaj moči in ko pripravljamo večerjo, že tudi mislimo na prijeten spanec, ki sledi kratkemu obredu večerje. V polsnu slišim še kakšen kašel iz Slavčevega in Bojanovega šotora: to je posledica višine in poobedka, ki sta si ga privoščila v obliki cigarete.

Moje sladko spanje pa se konča že po dobri uri, ko me prebudijo nenavadne bolečine v sklepih in rahla vročina. Prepričujem se, da je to le zaradi slabega ležišča in preveč oblačil, ki jih imam na sebi, vendar se stanje iz trenutka v trenutek slabša. Že sem popolnoma buden, premetavam se in premišljam o vsem

mogočem, samo da bi zaspal. Mirča, ki se za trenutek prebudi, vprašam za uro in se zgrozim: kot da je obstala, saj je šele enajst. Poskušam se umiriti in razmišljam o nekom, ki je zdaj zelo daleč in mogoče isti trenutek prav tako misli name — ta trenutek, ko je tam pri nas doma šele pozno popoldne.

Čas: kaj je sploh to in kako drobno kolesce je človek v tem čudovitem sistemu življenja! Kako ogromna in nepremagljiva ovira je zanj že čas!

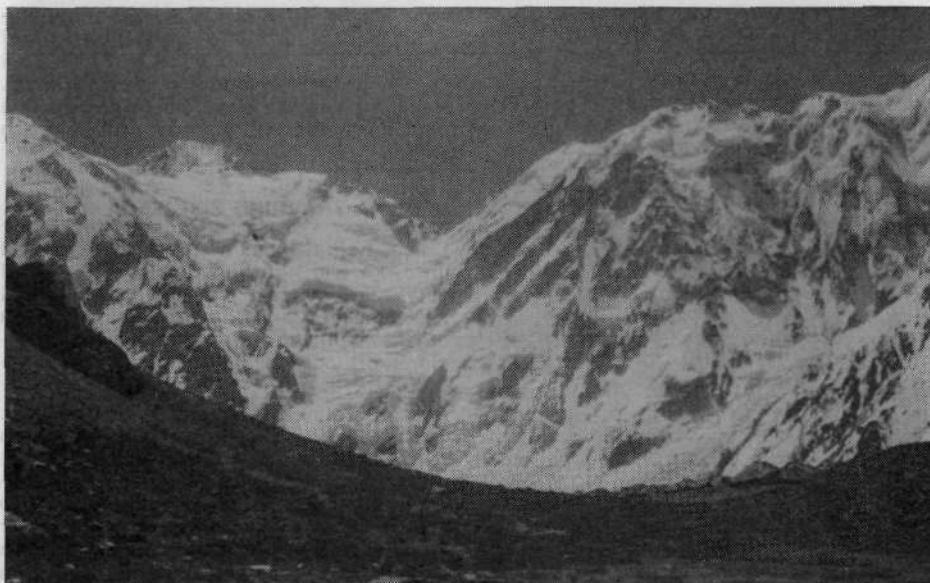
Te bolj ali manj povezane misli se mi spreletavajo po glavi in se spreminjajo v raztrgane kose nelogičnih razmišljanj, ki se proti jutru sprevržejo v pravo mōro. Ob prvem svitu se vsega malo bolj zavem in se poskušam zamotiti s kuhanjem, hkrati pa opazujem Mirana, kako z užitek je in se pripravlja na odhod: kar malo mu zavidam. Sam bom počakal, da posije sonce in nato odšel za njim.

BOLNIK NA GORI

Silim se s hrano, ki skoraj vsa ostane nedotaknjena, in po dolgotrajnem oblačenju odidem proti ozebniku. Število korakov, ki jih zmorem v eni sapi, se hitro manjša in ko je vse skupaj tako daleč, da sem v stanju narediti le še dva koraka (pa še ta dva nezanesljiva), ki jima sledijo dolgi počitki, ko se še vedno prepričujem, naj ne odneham, popolnoma omagam. Zlomljen dolgo časa sedim na majhni polički v snegu, naposled pa se le odpravim navzdol. Pa tudi to je napor, čeprav mnogo bolj psihičen kot telesni. Zavlečem se nazaj v šotor prvega višinskega tabora in v meni začne ključati razočaranje: ne razočaranje potepuha, ki ni našel zaklada na koncu mavrice, ampak razočaranje žejnega, ki se brez vode vrača z brega reke. Končno od izčrpanosti le zaspim.

Kratko spanje mi pomaga, da potem poskušam trezno premisliti, kaj naj storim. V stanju, v kakršnem sem, se preprosto bojim poti prek ledenika, zato sklenem počakati, da pride kdo iz drugega višinskega tabora ali iz baze. Okoli poldneva se le prikažejo trije iz baze, vendar si nikogar ne upam prositi, naj gre z menoj nazaj. Toda zdaj vsaj vem, da bo kdo gledal, ali bom srečno prišel prek ledenika. Ko pa se zaradi slabega počutja sklene v bazo vrniti še Smiljan, si popolnoma oddahnem.

Pot nazaj je trajala — saj sploh ne vem, koliko časa je trajala, ker se mi je proti koncu že bledlo. Spomnim se Fištre, ki

Takle se je kazal Nanga Parbat iz baznega tabora štajerske odprave, ki ji ni bilo dano stopiti na najvišjo točko gore Foto: Šrot

sem ga srečal nad bazo, pa Smitha z lestvijo na hrbtu, pa tudi tega, da sem se zalotil, ko sem odložil nahrbtnik in se ob neki skali začel sezuvati: nekaj trenutkov sem mislil, da sem že ob svojem šotoru. Hitro sem prebolel tistih štirideset stopinj vročine, verjetno prehitro, ker se mi je že čez nekaj dni ponovila.

Dne 11. junija je bil osemnajsti dan v bazi. Dobrih deset dni je minilo, odkar smo postavili drugi višinski tabor, medtem ko nam tretjega zaradi slabega vremena še vedno ni uspelo.

POLET S PADALOM

Bolezen mi je požrla ogromno moči in dni. Ko mi je malo odleglo, sem se poskusil malce testirati in sem sklenil oditi z jadralnim padalom do prvega višinskega tabora in nato s primernega mesta na poti proti drugemu višinskemu taboru zadržati v bazo.

Ležim v enki, zunaj pa močno piha in rahlo sneži. Padalo imam pod glavo in vse bolj se mi dozdeva, da bo tam tudi ostalo. Okoli petih pa se veter začne umirjati, zato odidem naprej: če se vreme kolikor toliko popravi, bom vsekakor poskusil. In glej: bolj ko sem se dvigal proti kraju, ki se mi je zdel primeren za vzlet, bolj se je ozračje umirjalo. Veter še jenjuje, ko pa pripravim padalo, ga ni niti milimeter na sekundo. To po svoje tudi ni najbolje, vendar bom vsekakor poskusil. Ko sem pripravljen, vidim, da si je veter res vzela dopust. Malo še sé-

dem, da se nadiham in umirim, potem pa...

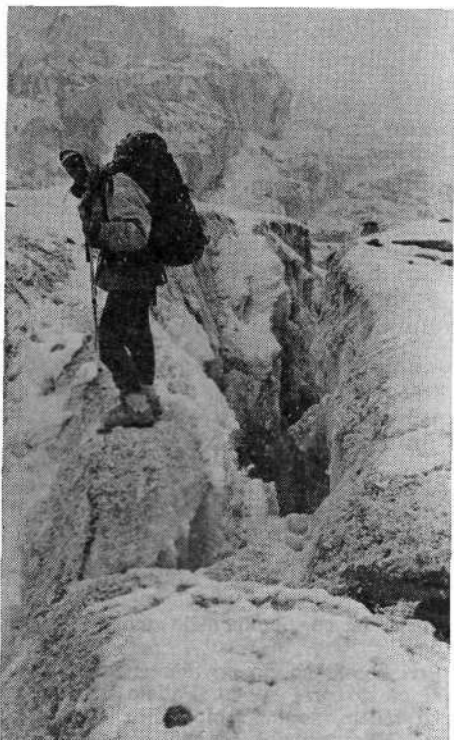
Prvi koraki so po površju snega, ki sem si ga že prej shodil. Padalo me uboga; ko tečem, se mi rahlo vdira, padalo pa me kljub strmini še nič ne dviga. Poskusim še zadnje: naredim dva hitra koraka in se vržem naprej — to pa je zado-stovalo.

Preletim prvi višinski tabor, zavijem proti ledeniku in gledam njegove globoke zelene modre razpoke: mnogo lepši je z višine kot tedaj, ko ga prečkam peš. Prelet ledenika končam na taki višini, da še lahko ocenim, da bom prav gotovo priletel do baze. Tu naredim še en zavoj v sončni zahod in pristanem. Močno presenetim tiste v bazi, saj me ob tej uri — sedem zvečer je — ni nihče več pričakoval. Tudi večerjo sem še ujel, po njej pa sem se kmalu spravil v spalno vrečo. Šele tam sem podoživljal vse tiste lepe trenutke poleta, ki bodo za vedno ostali v predalčku za lepe spomine.

TOBOGAN LEDENIH POŠILJK

Vsi čutimo, da nam čas počasi uhaja, sam še posebno. Čeprav me je bolezen in ponavljanje vročine še dvakrat po prvem napadu gripe dokaj izpraznila, bi si nikoli ne odpustil, če bi ne poskusil še enkrat.

Vršne naveze se bojujejo s snegom na uravnavi kakšnih 400 metrov pod vrhom, ko z Gričkom odhajava iz baze. Vse radijske zveze so šle k vragu in pri vzponu od prvega proti drugemu višinskemu taboru bi lahko šla tudi midva. Vso pot so naju — ali pa midva njih — srečevali kamniti in ledeni izstrelki in plazovi.

Pot čez ledenik pod Nanga Parbatom: razpoke, sneg, veter, megla, pa še težak nahrbtnik, da je bila hoja čim težavnejša

Spoznal sem, da se človek tudi tega navadi, prav tako kot tistih snežnih plazov, ki so ropotali po bližnjih stenah. Sprva še gledaš, od kod prihaja in kam gre, potem se samo še skloniš in malo bolj trdo primeš za vrvi, na koncu pa se ti zdijo le nadležni kot nahrbtnik, ki te reže v rame. Če seveda niso tako ogromni, da te prebudijo iz popolne otopenosti, kot je eden Grička, ko se je vzpenjal za menoj in je bil prepričan, da že gre z njim vred v dolino.

Srečna, da je tobogan ledenih in kamnitih pošiljk za nama, se spravlja v drugi tabor, da bi si tam čim bolj odpohala; zjutraj naju namreč čaka najtežji skalni del.

Spanja je bilo zelo malo, toliko več pa ledu na vrveh, ko sva »rintala«
prek skal. Ko okoli poldneva sediva pred šotorom Poljakov, ki sta z našim Urošem nekje pod vrhom, se dogovoriva, da tu prespiva in naslednji dan greva proti tretjemu višinskemu taboru. Potrebna sva namreč pijače in hrane, pa počitka tudi; kako je s prostorom na trojki, namreč tudi čisto nič ne veva.

Ko že počivam, Griček pove, da prihajata Poljaka. Izčrpana sta tako, da ju sploh ne vprašava, če bi šla naprej in

naju pustila, kjer sva. Za najino pot naprej pa je prepozno — greva torej nazaj v nižji višinski tabor. V steni naju lovi noč in požled še dodatno otežuje spust. Najhuje pa je, da sva delo celotnega dne pogнала v nič in naju vse to čaka še enkrat.

SPET NA TRAVNIKU ŽIVLJENJA

Dolga neprespana noč — in naposled jutro, ko telo nima niti toliko moči, da bi se veselilo sonca. Pa še novica, da se vsi naši umikajo s hriba, ker je zloglasna uravnava preveč zasnežena. To nama pomaga pri odločitvi, da se odpraviva navzdol.

Pot po dolini ob ledeniku je pravi raj. Travnik je prepoln spominčic in drugih rož. Mahamo v slovo tistim, ki so ostali v bazi, tako Špancem, Tirolcem, Korejcem, Bolgarom in Japoncem, in iskreno želimo, da bi imeli več sreče kot mi. Kar malo žalosten je odhod. Baze in vseh alpinistov, pa čeprav različnih navad in narodnosti, vendar z istim ciljem kot mi, se bom vedno rad spominjal in upam, da se bom še kdaj srečal z njimi.

Hodim po tem travniku življenja, ki je v polnem razcvetu, sam pa sem bolj podooben mrtvi naravi, s katero sem se dajal dober mesec. Led in kamen: čeprav nista živa, te dostikrat čakata, ti prideta nasproti, ti nagajata, pa ti pomagata, te lahko tudi vzameta s seboj. Vedno znova kličeta in vabita k sebi vsakogar, ki ju je kdaj že spoznal in ki ju želi še bolj spoznati. Čutim, kot da bi vsi ti spomini in doživetja imeli svojo težo, svojo maso, ki mi je naložena in jo nosim s seboj. Rešil se je ne bom, ko bom to pozabil, ker to ostane za vedno. Lažje mi bo, ko bom toliko močnejši, da tega prijetnega bremena sploh ne bom več čutil, ko bo le kot senca sončnega zahoda.

Jeglič in Karo na Bhagiratiju III

Janez Jeglič in Silvo Karo, vrhunska slovenska alpinista, sta prve dni letošnjega septembra preplezala 1600 metrov visoko zahodno steno Bhagiratija III v indijski Himalaji. Po ocenah poznavalcev je to verjetno tehnično najtežavnejša smer v indijski Himalaji.

Oba alpinista sta skupaj z zdravnico dr. Mojco Zajc odpotovala iz New Delhija s kombijem do Gangatarija, od koder so vsi trije še dva dni peš potovali z nosači do vznožja zahodne stene te 6454 metrov visoke gore in tam 22. avgusta postavili bazni tabor. Pet dni pozneje sta alpinista po ogledu stene

REINHOLD MESSNER PRI PRIJATELJU TOMU ČESNU V KRANJU

ISKANJE LASTNE MEJNE SITUACIJE

NEVA MUŽIČ

Opisati ga z eno besedo je čisto nemogoče, a za začetek si pomagajmo s pojmom »intenzivnost.« Kdor ga gleda le nekaj minut, lahko pri priči ugotovi, da ta človek nepretrgoma dela. V četrtek se je vrnil s poti, v petek se je odpeljal s Tirolskega v Kranj in zvečer je že stal na odru kino dvorane Center.

Kateri magnet ima tolikšno moč, da Messnerja brez predaha premika po šahovnici evropskih mest? Seveda on osebno kot živa legenda in ker tako zahteva »alpinistični trg«, pa njegovo hrepenenje po gorah — in kadar ni na njih, misli nanje na predavanjih. Njegovo kranjsko predavanje letošnjega septembra pa je dalo slutiti, da to ni le nekakšno avtomatsko drdranje ene in iste vsebine (še zlasti sedaj, ko je »uresničil svoje sanje«), ampak je pokazalo tudi njegovo spoštovanje do slovenskega alpinista Toma Česna, ki ga je nevsiljivo vrival med svetovne alpinistične zgodovinske mejnike.

In če je potrebno z eno besedo Messnerja še kako drugače opredeliti, potem je to prav gotovo poštenost in odkritosrčnost. Priznal je, da je Tomo Česna tisti, zaradi katerega je prišel, je njegov prijatelj in v alpinističnem smislu prevzema štafeto palico njegove ideje in ideala čistega športnega plezalca. Še pred kratkim je v Chamonixu (kjer so se zbrala vsa slavna gorniška imena ob 40. obletnici vzpona na prvi osemtisočak Anapurno) z zgodovinskega stališča govoril o eri Chrisa Bonningtona, Maurica Herzoga, Edmunda Hillaryja in o svoji, potem pa

Reinhold Messner: »Človeško bitje lahko z lastnimi močmi gre in pride na konec sveta.«

odkritosrčno priznal, da sedaj vse te izkušnje in korenine spretno izrabljajo mlajši alpinisti in uresničujejo njihove sanje. Na slovesnosti je nagradil s svojim Snežnim levom Toma Česna kot alpinista, ki trenutno lahko v alpinizmu največ pokaže.

Če skušamo še naprej opredeljevati Messnerja z »eno besedo«, potem je pri priči potrebno omeniti, da je enostavno — profesionallec. Ne le v plezanju, ampak kratko in malo v vsem. V svojem obnašanju, v svojem pristopu do vsega, kar počne, v odnosu do sogovornika, kako se obnaša v »gosteh«, pa čeprav ga nagovarjajo le v slovenskem jeziku, v organiziranju, ali če hočete, kar v samoorganiziranju vsega potrebnega za predstavitev svojih gornjskih in knjižnih uspehov; vse to opravlja z lahkotnostjo, ki jo najdemo le še pri baletu (kakor se morda čudno sliši), vendar je v ozadju lahkotnega in skladnega gibanja trdo delo in neomajna disciplina, ki vzgojita človeka v osebnost, ki zna vrednotiti sebe in druge, delo in odnose.

Tako je bilo tudi v Kranju na predavanju v petek, 14. septembra, tako je bilo v soboto na tiskovni konferenci, kasneje, ko so posamezniki želeli še več in več zvedeti v čim krajšem času, ko ga je smela za »veliki intervju« ljubljanska

vstopila vanjo, vendar sta se morala zaradi slabega vremena vrniti v bazo. Vnovič sta poskusila 31. avgusta, pa sta iz istega vzroka spet morala odnehati. Dne 2. septembra sta kljub razmeroma slabemu vremenu vztrajala v steni in v čisto alpskem slogu nadaljevala plezanje do vrha gore. Nanj sta priplezala 7. septembra ob 9.15 po lokalnem času, še isti dan pa sta začela sestopati po severovzhodni strani in dan pozneje prišla v izpraznjeno bazo, naslednji dan pa v New Delhi.

Že dva dni pozneje sta naša alpinista iz glavnega mesta Indije odpotovala v Katmandu in od tam proti baznemu taboru pod Mount Everestu, kjer sta se pridružila mednarodni odpravi Alpe Jadran.

televizija in ko je potrpežljivo čakal na masters tekmovanju v prostem plezanju, če bo ali ne bo na koncu najboljšima predal zmagovalna pokala. Njegov urnik ni prenesel dežja in tako se je odpeljal »proti severu«, kot je dejal in kot je bilo načrtovano, tekmovanje pa se je končalo naslednji dan.

Kaj bi Messnerja ponovno privabilo k nam? Skrivnost bomo razkrili: če poznate koga, ki proda mongolskega konja, pride takoj, v desetih letih pa je obljubil za prmejdnaj, da pride splezat smer v naši slavni Severni triglavski steni.

MESSNER SE PREDSTAVI

Njegovo predavanje predstavlja tiste trenutke in vzpone od leta 1970 do 1986, ki niso pomenili le prelomnice v njegovem plezanju, ampak predvsem v razvoju svetovnega alpinizma. Vsakdo ve, da je Messner gradil svoje plezanje na posebnostih, ki so se rodile v njegovi glavi in za katere je plačeval precejšen davek (veliko nevoščljivosti, veliko nesmiselnih obtožb, veliko očitkov, veliko privatnega življenja, veliko osebnega zdravja), a v končni fazi je veliki zmagovalec on in ni čudno (in tudi zgodovina v vseh pogledih to potrjuje), ko trdi, da se lahko spreminja le posameznik in da vsakdo lahko spreminja le samega sebe. Ves njegov življenjski opus to dokazuje.

Na začetku so mu stali ob strani domači; oče ga je vodil v gore, ogromno je plezal z bratom Günterjem, mati ga ni nikoli ovirala ali priklepala nase (prava redkost), za svoje ženske (tudi če ne živi več z njimi) pa izjavlja, da nič na svetu ne more uničiti »njihove skupnosti«. Seveda gre tu verjetno za globlje pomene, ki jih lahko le slutimo.

Vse drugače je bilo v strokovnem svetu, kjer je bil hude boje, posebno v nemških alpinističnih revijah, zgubljal prijatelje in se na koncu odločil, da poskusi doseči »najvišjo in zadnjo razpravo in poravnavo med človekom in goro« kar sam. Prelomnice so naslednje: Nanga Parbat (8125, leta 1970), Buhlova gora — in Buhla je Messner občudoval že kot otrok. Prav lahko pa bi goro imenovali tudi Messnerjevo, saj je zanj pomenila prvi odhod v Himalajo in začetek velike poti na štirinajst vrhov, ki se je tragično pričela. Uspeh — preplezati eno od najmočnejših sten, Rupalsko steno — je zahteval visok davek, smrt brata Günterja, in človek ima občutek, da tega Messner še danes ni čisto prebolel. Prav tako se je prav tu sam srečal s »svojo smrtjo«, ki ga je tudi zaznamovala do današnjih dni. Odločil se je, da premaga sebe, da preizkusi in vedno znova zvišuje mejo lastnih zmogljivosti, da doživi tisto človekovo bivanjsko stanje, ki je že na meji

med zemljo in nebom in zaradi katerega je Messner ves čas trdil, da mora znova in znova v to mejno bivanje, da spozna sebe in svet in da »iz smrti priklíče življenje«.

Sledi alpski vzpon na Gašerbrum I (8068, leta 1975) s soplezalcem Petrom Habermom. To je bil velikanski korak v do tedaj odpravarskem načinu osvajanja himalajskih vrhov: vse je hitreje, ceneje, predvsem pa čistejše. In vrhunec vsega — solo vzpon na Everest brez dodatnega kisika in tehničnih pripomočkov (8848, leta 1980); to je bil dokaz, da »lahko človeško bitje z lastnimi močmi gre in pride na konec sveta« (predpripravi sta bila vzpon na Everest leta 1978 s Petrom Habermom, brez dodatnega kisika in tehničnih zvižoč, in solo vzpon na Nanga Parbat istega leta).

REZERVATI ZA MLADE ALPINISTE

In danes? Preizkusiti je želel, ali je sposoben preživeti dolgo časa v izredno mrzlih razmerah »bele Antarktike« in je s prijateljem Arvedom Fuchsom na smučeh (tako, da sta vsak svojo prtljago vlekla na saneh) prehodil Antarktiko v dvaidesetih dneh (zima 89/90). Kot je vedno pri Messnerju, se je tudi tokrat potrebno vprašati, ali je šlo res samo za spopad s samim seboj in naravo ali pa ponovno za kaj več. Jasno, šlo je za še eno različico — recimo ji »ravninska« — materializiranja njegove večne zamisli o športno čistem dejanju, ki je bilo tokrat močno podprto še z idejo ekološke neoporečnosti. »Pustimo vsaj ta del zemlje »bel«, nedotaknjen, kolikor se še da, ne uničimo vsega s tehniko in množičnimi pohodi (kar obvezno prinaša tudi nesnogo), saj ta kontinent predstavlja za Zemljo velikanski vir čiste vode (in ne le naftna nahajališča)!« — Z ekologijo misli Messner resno, saj se je že dogovoril za odhod v Amazonijo, kjer naj bi se uresničila zamisel o nedotaknjemem predelu amazonske džungle.

Prav tako pa pravi, da se bo trudil, kolikor je v njegovi moči, da ohrani vsaj še nekaj kotičkov nedotaknjenih tudi mlajšim alpinistom, ki še prihajajo, da bodo lahko stopili v nedotaknjen svet in ga doživeli po svoje. Prav zato tudi tako intenzivno ruši mit o svojih vzponih in noče dopustiti (ali vsaj poskuša), da bi s svojim pisanjem onemogočil »prvobitno doživetje« nekega prvenstvenega vzpona, ker bi sicer podvig veljal bolj za »posnemanje« in za nekaj »že znanega« in ne toliko za »plezalčev vzpon«. Sicer pa je sam dejal, da so njegove ideje plod njegove fantazije, a njih vodilo je poznavanje alpinistične zgodovine.

Tako se je v pogovoru mimogrede dotaknil številnih ključnih točk evropskega alpinizma, vključno s problemom prostega

plezanja, ki ni ameriški izum, ampak je nastalo pred sto leti v nemških in italijanskih gorah, predvsem na tistih vrhovih, ki niso dopuščali veliko prvenstvenih vzponov, in je bilo potrebno doseči nov spopad z goro na ravni višje težavnosti. Omenil je plezalca Innerkoflerja, ki je 1890. leta prosto splezal severno steno Male Cine. Žal mu je, da so preplezali Diretissimo v Veliki Cini z vsemi tehničnimi pripomočki, čemur je takrat ostro nasprotoval, kot v podporo njegovi ideji pa danes to smer plezajo plezalci na najčistejši način — torej prosto.

Pri tem je navedel še ugotovitev Paula Preussa iz leta 1911, češ da se bo zgodilo z gorami kot z igračkami: ko spoznamo

razširi, v nas se prebudi podzavestni jaz, spoznamo svojo omejenost, spoznamo, da damo lahko le sami smisel svojemu življenju. Tu spoznamo, da smo pri svoji izbiri svobodni, da se odločamo sami, kaj bomo storili in kako. In prav to je zanj osnova za razvoj lastne osebnosti, za samouresničevanje; nekako začnemo živeti »tukaj in sedaj«.

Sam pravi: »Izkušnje ti ponujajo spoznanje, kaj zmoreš in od tod črpaš svojo samozavest in zavest o sebi. Od tod tudi kritično mišljenje. Prav v tem pasu lahko iščemo in najdemo odgovor na vprašanje glede izkušenj na meji smrti, pa tudi na splošna temeljna vprašanja življenja. Seveda se moramo odreči osvajaalnemu zna-

Zaradi prijatelja Toma Česna je Messner prišel v Kranj Foto: Mirko Kunšič

njihov mehanizem, niso več zanimive. Ustavil se je tudi pri problemu lestvice, ki opredeljuje težavnostne stopnje. V načelu se zavzema za to, da človek ne bi smel nikoli zakoličiti meje, saj je prav tisto neznano, tisto nekaj več, generator nadaljnjih poskusov pri plezanju in premagovanju vedno težjih smeri ali pa iskranju težjega načina. Tako precej zameri Wilhelmu Welzenbachu njegovo »poslednjo določitev« človekove zmogljivosti pri šesti težavnosti stopnji, za kar je določil leta 1925 tudi smer — severozahodno steno Civette.

NARAVNA OMAMA

Glede smrtnega pasu meni, da tu ne more iti za »namerno hotenje izzivanja smrti« ali prostovoljno smrt. Prav v tem območju se človekova zavest pravzaprav

čaju gorništvu in se opredelil za bivanjskega.

Slava, uspeh, vrh? Ne, sam počnem le tisto, kar najbolje znam. Doživetja v smrtnem pasu (blodni spremljevalci, glasovi, šumi, nekakšno opazovanje samega sebe od zunaj, kot bi postal svoj dvojniki, vse to je nekakšno približevanje novim območjem zavesti. Tu je doživljanje veliko intenzivnejše. Verjetno iz tega izvira želja, da bi vedno znova doživljal ta občutek, podoben evforiji, nirvani. Gre za nekakšen opoj (podkrepljen s kemičnimi spremembami v telesu, kajti proizvajajo se snovi, ki blažijo bolečino, povzročajo privede in občutek sreče). Vedno sem za naravno omamo; včasih imam občutek, da bi lahko spoznal poslednjo resnico o bivanju le tu gori, na čuten način.

Duševna območja me izredno privlačijo: zmožnost zavestnega doživljanja, ki mi ga omogoča prav gorništvu. Privlačijo me skrajne izkušnje. V najširšem smislu gre pri mojem plezanju za zasvojenost.«

POTA (TUDI NAŠEGA) ALPINIZMA

In naš alpinizem? Pozna Čopa, Kunaverja, Belaka, seveda Česna. Ob obisku se je zanimal za naše ključne prelomnice v plezanju, saj pripravlja novo knjigo o tej temi. Želi vključiti vanjo tudi naš alpinizem (celo Debelakovo je poznal). Pri nas je plezal le enkrat, ko je bil še zelo mlad, sicer pa se je kasneje obrnil v Himalajo in prav tam spoznal naše velike uspehe.

Smatra, da smo bili v sedemdesetih vodilna alpinistična sila v Himalaji. Južna stena Makaluja, zahodni greben Everesta, zahodni greben Gašerbruma I, vse to so za tisti čas velikanski uspehi. Potem pa še stena v Daulagiriju, pa južna stena Lotseja 1981 in zadnji dve leti predvsem Česen z dvema velikanskima stenama (Jannu, Lotse). Kdo bi si v sedemdesetih upal sanjati, da bo čez deset let ta stena preplezana solo in na alpski način! Predvideva: če bo šlo tako naprej, bomo še nekaj časa ponovno vodilni v Himalaji.

O alpinizmu pa meni, da je zdaj postal svetovni proces. Da posnemamo drug drugega, da imamo možnosti hoditi po vseh gorah sveta in da vse skupaj postaja eno.

V nekaj naslednjih letih pričakuje še težje vzpone, morda kakšno prečenje (Everest-Lotse), v desetih letih pa meni, da bodo verjetno rešeni še zadnji problemi — kakšen ducat jih je. Vendar »skušajmo ohraniti čar prvobitnosti, kar je tudi pred dvesto leti privlačevalo ljudi v gore, mi pa smo do danes prav to prvobitno naravo že dodobra pohabili.« Ekologija torej nad vsem: pustimo vendar še kakšno belo liso nedotaknjeno!

PROFESIONALEC OD NOG DO GLAVE

Čeprav trdi, da je povsem normalen človek, kar seveda dokazujejo tudi številne medicinske raziskave, saj je bil Messner nekaj časa prava tarča različnih inštitutov, pa smo si nekako v globini duše vendarle vsi edini, da je Messner vendarle nekaj posebnega, fenomen, neresljiva uganka. Morda tiči skrivnost v njegovi psihi, volji, neverjetni vztrajnosti, izkušnjah, ki so mu dajale nove spodbude in samozaupanje; morda igra pri tem kakšno vlogo tudi njegov tibetanski amulet, ki mu ga je dal prijatelj, prava redkost, kar pa zopet potrjuje, da se je s svojimi deli in predvsem načinom vsedel ne le v evropsko dušo in srce, ampak tudi v azijsko. Tako ga na primer (v filmu) omenja pakistanski vodič »Little Karim« (prav tisti, s katerim je Nejc Zaplotnik kakšno »pokadil«), za katerega pa tudi Messner meni, da je »kajla«, saj je porabil od baze (Gašerbrum I) do Askole in nazaj le štiri dni. Zanj pravi Tone Škarja, da »je bil za vse izziv in navodilo, da moramo najti svojo

pot, hkrati pa vplivamo drug na drugega; vsak dosežek je bilo potrebno preseči; šport je res plemenit, a hkrati tudi tekma. Messner je za vse posebej težnje po plemenitosti in čisti borbi.«

Kaj pa je povedal o njem takoj po predavanju Viki Grošelja, ki ga je že večkrat srečal »na terenu« in pred leti objavil z Messnerjem pogovor? »Messner je velika osebnost in ga spoštujem. Zanimalo me je, kako predava, kako vsebinsko postavi predavanje. To je bilo zame poučno. Poleg njegovega velikanskega športnega uspeha ga spoštujem tudi kot vsestranskega profesionalca, saj je eden od redkih, ki je znal svoje plezalne uspehe in pisanje tudi vnovčiti. Tudi za to sta potrebna spretnost in talent. Vedno sem zagovarjal njegove ideje glede plezanja, njegovo skromnost. Ko je prihajal s Čo Oja, nas je sam poiskal v Katmanduju, da nam izreče sožalje ob smrti Nejca in se pozanima o naši odpravi na Manaslu. Do vsega ima profesionalen pristop. Pri njem ni čutiti nobene zlaganosti. Enostavno je šel z nami na večerjo. Tudi pri predavanju je odkritosrčno omenjal uspehe Toma Česna. Očitno ga izredno ceni.«

Če boste čez leto dni kaj hodili po Nepalu, nikar ne mislite, da imate privide. Messner pravi, da bo verjetno nekaj časa preživel tam, s svojo družino. Saj razumete, zasvojenost! Kot pravi sam, je lahko srečen tisti, ki je našel svojo pot. In Messner deluje srečno.

»Vzorna« planinska društva

Slovenski planinci se radi pohvalimo, da nas je precej več kot sto tisoč. Pri tem se hvalimo samo s kvantiteto, medtem ko o kvaliteti prav malo govorimo.

Planinska zveza Slovenije je krovna organizacija planinskih društev, ta društva pa naj bi seveda pomagala svoj vrh vsaj delno tudi vzdrževati. Med drugim naj bi del planinske članarine šel v blagajno PZS — pa iz nekaterih društev prav težko pride v blagajno PZS kakšen dinar.

Do konca septembra je 32 slovenskih planinskih društev poslalo PZS manj kot polovico prispevka od letošnje članarine, tistega dela seveda, ki naj bi šel za delovanje PZS. Čisto nič pa do tega datuma niso poslali iz planinskih društev Bovec, Kobarid, Loče, Slovenijales, Šentjur, Šentvid, Tabor in Oplotnica. Še zanimivejši je podatek, da planinska društva Kondor, Macesen in Planja niso prevzela niti znamkic za članarino za letošnje leto in torej obstajajo samo še na papirju.

GORSKI SVET IN ALPSKO SMUČANJE

KRVAVEC: BITI ALI NE BITI

IGOR MAHER

Vsake toliko časa slovensko javnost vznemirijo novice o načrtih za kakšen nov zimskošportni center. Pred nekaj leti je bil v središču pozornosti Vršič, pred nedavnim se je govorilo o Snežniku, sedaj pa leze v ospredje Krvavec. Vprašanje je seveda, koliko je bilo načrtov in njihovih uresničitev, ki so šli mimo javnosti in neredko tudi mimo zakona.

Gorski svet pa propada. Ni dovolj, da je vse bolj ogrožen zaradi splošne onesnaženosti okolja; vanj vse bolj agresivno posegajo tudi interesi turistične industrije. Ta noče doumeti, da je ohranitev okolja tisti adut, ki bo najbolj privabljal goste.

DVE PLATI RESNICE

Razumljivo je, da pri načrtih, kot je sedanjemu zvezi s posegi na Krvavcu, prihaja do razhajanj v interesih turističnih delavcev in naravovarstvenikov. Žalostno je, da med njimi skoraj ni sodelovanja in usklajevanja mnenj. Celu nasprotno: večkrat smo priča prikritim omalovaževanjem, osebnim napadom in čustvenim izlivom v javnih medijih, kar nikakor ne more prispevati k rešitvi problema. Tako smo brali, da na Krvavcu zaradi načrtovanega umetnega zasneževanja ne bo več problemov zaradi pomanjkanja snega. Pri tem je pisec po nepotrebem dal nekaj nizkih udarcev nasprotnikom takih posegov, za katere pravi, da nas vodijo v »idilično zaostali primitivizem«. Tako enostransko poročanje ne koristi nikomur.

Priznam, da je tako kot pri večini smučarjev tudi moj interes, da je smučišče čim lepše urejeno in čim lažje dostopno. To je ena plat resnice. Obstaja pa tudi druga, ki pravi, da uresničitev takih želja pomeni določen poseg v okolje. Zakaj bi zapirali oči pred to drugo platjo ali celo trdili, da gre za laž! Le trezen, argumentiran pristop ob upoštevanju vseh prizadetih bo lahko prinesel odločitev, katera resnica bo nagnila tehnično končne razsodbe.

O argumentih, za katerimi stoje žičničarji in turistični delavci, tu ne bi izgubljali besed, saj so glede na smučarski značaj našega naroda v glavnem znani. Manj pa je znanega o argumentih nasprotno, »primitivne« strani, torej tistih, ki se zoperstavljajo dobrobitim turističnega razvoja. Nekaj stališč smo lahko spoznali že v prispevku izpod peresa dr. Pluta (Delo, 24. 3. 1990).

Najprej si oglejmo splošne probleme, ki

nastanejo z zgraditvijo in obratovanjem smučišča.

S prostorskega vidika je vsako smučišče velik poseg v prostor, še posebno, če je potrebno za potrebe smučišča izsekati gozd, ter v primeru strojne izravnave terena. Vizualni učinki takih posegov so dobro vidni vsakomur, ki se v mesecih brez zimske odeje z gorenjske strani zazre proti Krvavcu, kjer so pobočja Zvoha priredili za ugodno smuko.

NEMOGOČA PONOVNA OZELENITEV

Pustimo estetski vidik ob strani, kajti estetsko dožemanje krajine je odvisno predvsem od kulturne razgledanosti vsakega posameznika. Ne moremo posploševati, da je naravna gorska krajina največji možni užitek, ki ga lahko privoščimo našim očem, ko pa moramo dopustiti možnost, da je nekaterim morda bolj pri srcu pogled na enolično, zbuldožirano pobočje, prepreženo z erozijskimi jarki. Upajmo, da takih »estetov« ni prav veliko. Tudi če bi morda bili za ceno ugodne smuke pripravljeni žrtvovati vizualno skiadnost gorske narave, pa ne moremo mimo dejstev, ki ne govorijo v prid takih posegov.

Pri gradnji smučišč moramo ločevati dva osnovna tipa posegov. Prvi je izgradnja smučarskih prog na za to primernih brezgozdnih površinah: traviških nad gozdno mejo ter pašnikih, travnikih in košenicah pod gozdno mejo, ki so običajno namenjene kmetijski rabi. (Zaradi oblikovanosti terena in specifične geološke zgradbe pa takšnih površin v našem gorskem svetu ni na pretek.) Poseg je v tem primeru minimalen, težave nastopijo šele z obratovanjem smučišča. V drugem primeru pa gre za strojno odstranitev rastlinstva in tal, da bi izravnali reliefno razgibane površine. Posledica odstranitve humusne plasti in preperine pomeni izrazito poslabšanje vodnega režima tal. Tudi za 10-krat se zmanjša zadrževalna sposobnost za vodo. S tem se poveča površinski odtok in odnašanje tal, z drugimi besedami, okrepijo se erozijski procesi, hudourniška dejavnost, in v končni fazi lahko slabo načrtovana izgradnja smučišča pripelje do pravih naravnih katastrof.

Pri posegih nad gozdno mejo je poleg vizualnega učinka in poslabšanja vodnega režima največji problem trajna stabilizacija in ponovna ozelenitev tako uničenih pobočij. Dosedanje raziskave so pokazale, da je učinkovita ozelenitev nad gozdno mejo praktično nemogoča, razen ob velikanskih vlaganjih. Vzroki so v slabših

rastnih razmerah in specifičnih procesih razmnoževanja ter neprimernosti mešanice semen, ki jo običajno uporabljajo za ozelenitev.

DALJŠA SNEŽNA IN KRAJŠA RASTNA SEZONA

Tudi obratovanje smučič predstavlja določen kvaren vpliv na okolje. Predvsem je potrebno posebej poudariti poškodbe na vegetaciji in tleh, ki nastanejo pod vplivom kovinskih robnikov smučič in mehanske priprave prog. Posebno je to očitno ob nezadostni debelini snežne odeje. Poleg direktnih mehanskih poškodb se pojavljajo tudi posredni učinki. Prihaja do zabitosti tal in s tem zmanjšane vodne kapacitete, zmanjšane aktivnosti talnih organizmov, povečanega odtoka in erozije. Zbitost snežne odeje in tvorba ledene plasti pomenita slabšo toplotno izolacijo in s tem zmrznjenje tal. Posledica je med drugim tudi podaljšanje snežne in s tem skrajšanje vegetacijske sezone ter zakasnitev razvojnih procesov rastlin.

Zaradi zbitosti snežne odeje prihaja v pritalnem sloju do anaerobnih razmer, kar omogoča razvoj plesni in gnilobnih procesov. Končni učinek je poškodovanost rastlin, sprememba vegetacije, zmanjšanje biomase, kar vse se navzven kaže tudi kot ekonomska škoda v obliki manjšega pridelka.

Umetni sneg in kemična preparacija snega samo še stopnjujeta nekatere oblike poškodb, predvsem zaradi večje zbitosti snežne odeje in skrajšanja vegetacijske sezone.

Umetni sneg na prvi pogled res ne more predstavljati prav velikega problema, kajti v bistvu gre za naraven proces, ko iz vode ob nizkih temperaturah nastajajo snežni kristali. Večinoma pri tem ne uporabljajo umetnih dodatkov. Koristi od takega snega ima predvsem turistično gospodarstvo, čeprav tudi na okolje ne deluje samo v negativnem smislu. Travno rušo namreč umetni sneg uspešneje varuje pred mehanskimi poškodbami, ki nastanejo zaradi delovanja robnikov smučič in gosenic teptalcev. Ob uporabi umetnega snega večinoma tudi ni potrebna kemična preparacija prog ob večjih tekmovanjih. Ti kemični dodatki lahko škodljivo vplivajo na rastlinske združbe in na kvaliteto vodotokov pod smučičišči.

DRAGA PRIDELAVA SNEGA

Na žalost pa so negativni vplivi na okolje številnejši.

Razdelimo jih lahko v dve skupini: negativni vplivi, do katerih prihaja pri pripravi in izdelavi umetnega snega, ter vplivi samega umetnega snega na okolje — na tla in vegetacijo.

Umetni sneg je gostejši, bolj kompakten v primerjavi z naravnim, tvorba ledene plasti je pogostejša in s tem tudi pojav anaerobnih razmer pri in v tleh pod snegom. Temu sledi poškodovanost rastlinstva in spremembe v številu in aktivnosti talne flore in favne. K večji poškodovanosti prispeva tudi večkratno zmrzovanje in taljenje tal, kar poveča nevarnost erozijskih procesov. Tudi večja vsebnost vode v umetnem snegu pripomore k večji eroziji v času spomladanskega taljenja snega, predvsem zaradi nizke zadrževalne sposobnosti na večini smučičišč.

Od problemov, ki nastopajo pri izdelavi umetnega snega, pa moramo predvsem posebej poudariti veliko porabo električne energije in vode, hrup, ki nastaja pri delovanju snežnih topov oz. snežnih turbin in prostorski vidik posega — napeljavne omrežja za razvod vode (in zraka). Najglasnejši topovi dosežejo tudi 100 db(A), in to predvsem v nočnem času (nizke temperature, nižja cena elektrike), kar pri ocenjevanju vpliva na okolje, predvsem na živali, ni tako nepomembno. Poraba električne energije za obratovanje sistema zasneževanja ni zanemarljiva; odvisna je predvsem od obsega sistema in (ne)pripravnosti vodnega vira (morebitno črpanje

Dobra planinska sezona

Gospodarska komisija Planinske zveze Slovenije je poskusila oceniti, kako uspešna je bila letošnja sezona v planinskih postojankah. Zato je nekaterim planinskim društvom poslala vprašalnik, s katerim je želela dobiti odgovore na vprašanja, kakšna sta bila obisk in nočitev v primerjavi z lanskim letom, ali je postojanka poslovala z dobičkom ali izgubo, kakšno je bilo stanje glede ponudbe in plač osebja in kakšno je bilo stanje glede ekologije.

Na podlagi odgovorov, ki jih je Gospodarska komisija dobila do prvih oktobrskih dni, meni, da večina planinskih društev, ki so odgovorila, ocenjuje letošnjo sezono kot uspešno; predvsem to velja za tista društva, ki so v svojih kočah postavila primerne cene in z njimi niso pretiravala. Večina anketiranih odgovarja, da se je letos povečalo tako število obiskovalcev kot tudi število nočitev ali pa je to ostalo vsaj na lanskeoletni ravni. Iz odgovorov pa ni razvidno razmerje med nočitvami in obiskom.

Podobne odgovore kot glede obiska je Gospodarska komisija dobila tudi glede poslovanja planinskih postojank. Povsod namreč ocenjujejo, da imajo postojanke dobiček ali pa poslujejo vsaj na lanskeoletni ravni. Med odgovori izstopa PD Kamnik, kjer se je dobiček povečal za 75 odstotkov, in sicer v obeh njegovih viso-

vode iz nižjih predelov). S kubikom vode lahko zasnežimo šest kvadratnih metrov smučišča 20 centimetrov na debelo. Zagotovitev takih količin vode pa je v zimskem času dostikrat problematična zaradi nizkih vodostajev naših vodotokov. Tako je bila lansko leto na smučišču v Podkorenju, kjer imajo sistem za umetno zasneževanje, izdelava umetnega snega zelo otežena, ker je Sava Dolinka dobesedno presahnila in je odvzem vode pomenil večanje koncentracij odplak iz turističnega naselja Kranjska gora (ki še vedno nima čistilne naprave) v reki.

ZAČARAN KROG VODE IN TOKA

Točnih načrtov za umetno zasnežitev smučišč na Krvavcu ne poznam. Vem pa, da je za izdelavo snega potrebno zagotoviti precejšnje količine vode, ki je v teh višinah ni v izobilju. Pojavi se možnost izdelave manjše akumulacije ali pa črpanje iz nižjih predelov, kar še poveča porabo električne energije.

Tudi če zanemarimo moralno vprašanje, od kod človeku pravica, da po lastni volji odloča o začetku in koncu zime, še vedno ostane vprašljiva upravičenost takega posega. Nikakor ne dvomim, da smučarji ne

bi bili pripravljeni tako pridobljenega snega tudi ustrezno poplačati in pokriti stroške porabljene energije. Dobro pa vemo, da so danes zaradi pridobivanja te energije ogroženi že celi ekosistemi. Ali bo za večji nedeljski užitek pri smučanju treba termoelektromam izpustiti še malo več strupenih plinov nad naše gozdove, ali pa bomo celo pripravili žrtvovati še katero reko za novo hidroelektrarno? Na žalost okolje še vedno nima svoje cene.

Glede na to, da je večina smučišč lociranih v višjih legah, v zaledju vodnih izvirov in zajetij, je upravičena skrb za ohranitev neoporečnih virov pitne vode, ki z večanjem onesnaženosti nižinskih virov (podtalnica) pridobivajo veljavo. S smučarsko dejavnostjo je povezana uporaba mnogih snovi, ki so lahko potencialni onesnaževalci voda: kemikalije za utrjevanje snežne odeje, gorivo, olja in masti, potrebni za obratovanje sedežnic, vlečnic in teptalnih strojev, smučarski voski, krema in olja za sončenje, odplake iz gostinško-hotelskih objektov. Že samo izgradnja oziroma izravnavanje smučarske proge pomeni povečanje koncentracije nekaterih nutrientov v vodotokih pod smučišči.

Z izgradnjo smučarskih prog je ponavadi povezan tudi razvoj turistične infrastru-

kogorskih planinskih postojankah, predvsem (verjetno) zaradi slabe zime pa sta koči PD Kranj na Gospinci in na Ledinah imeli precejšnjo izgubo in za 70 odstotkov manjši promet kot lani.

Ponudba ljudi za delo v planinskih postojankah je bila letos nekoliko boljša kot lani ali pa je stanje vsaj enako prejšnjim letom. Ob precejšnjem povpraševanju za delo pa manjka kakovost, saj tako planinska društva kot PZS opažajo, da »ta pravih« oskrbnikov skorajda ni več; starejši se namreč umikajo, mlajših pa sezonsko delo ne zanima. — V letošnjem letu se je po navedbah planinskih društev močno povečal strošek za delovno silo (pri PD Javornik — Koroška Bela na primer za 1500 odstotkov!), kar pa je treba verjetno pripisati dinarski primerjavi z lanskim letom. Sicer pa je nagrajevanje pri večini planinskih društev odvisno od ustvarjenega prometa v koči; tako se višina plače (Kamnik, Jesenice, Radovljica) giblje med 10 000 in 15 000 dinarji.

Po mnenju planinskih društev se je ekološka situacija v primerjavi s prejšnjimi leti močno izboljšala. V precej planinskih kočah so opustili pranje rjuh, v precej kočah se ogrevajo za bombažne ali podobne lahke »spalne vreče« — rjuhe, ki jih obiskovalci nosijo s seboj, v precej kočah pa perejo z brezfosfatnimi praški. Smeti nosijo obiskovalci s seboj v dolino, v dveh postojankah pa proizvajajo elektriko s sončnimi celicami.

Za prihodnjo ali prihodnje sezone bo Gospodarska komisija pri PZS skupaj s planinskimi društvi pripravila projekt ekološke sanacije planinskih postojank, v katerem bodo opisani in finančno ovrednoteni posegi, s katerimi bi v čim večji meri prispevali k varovanju okolja pred onesnaževanjem. Pri tem bi upoštevali izkušnje, ki jih že imajo v drugih državah in se nanašajo na zmanjšanje porabe vode, predvsem še za sanitiranje, pranje in pomivanje, na čiščenje odpadnih vod, na uvedbo suhih stranišč, uporabo alternativnih virov energije (predvsem še sonca), ki ne onesnažujejo okolja ter na odstranjevanje in predelavo smeti.

Finančno ovrednoten projekt ekološke sanacije planinskih postojank in njihove okolice naj bi predložili slovenski vladi, ki naj bi za to prispevala denar iz »ekološkega dinarja«. Ta projekt bi lahko služil tudi kot eden od elementov za podpis novega samoupravnega sporazuma za visokogorske planinske postojanke in planinska pota, saj se dosedanja leta izteka. Takšno pridobivanje sredstev bo nujno, saj se je gradbena dejavnost zaradi pomanjkanja denarja v planinskih društvih in gospodarstvu občutno zmanjšala in kar nekaj investicij ni končanih (na primer Erjavčeva koča, Planika, Okrešelj, Grohat, Staničev dom), čeprav je bilo to pred začetkom letošnje gradbene sezone mogoče pričakovati.

ture, kar predstavlja dodatno kopičenje ljudi in škodljivih snovi v občutljivem gorskem okolju (fekalije, gorivo, odpadki...). V načrtu je tudi izgradnja oziroma razširitev sedanje ceste na Krvavcu, kar bi pomenilo širjenje turističnih objektov in večanje že obstoječih problemov. Omeniti je potrebno tudi vpliv, ki bi ga imela cesta oziroma cestni promet. Študije s smučišč v ZDA kažejo, da se zaradi zimskega soljenja dovozne ceste močno povečajo vsebnosti večine nutrientov in nekaterih elementov, kar zmanjša kvaliteto vode. Zmanjša se tudi število živalskih vrst v takem vodotoku. Povečevanje avtomobilskega prometa pa pomeni tudi večje onesnaževanje zraka in tal z izpušnimi delci in plini. V snegu, rastlinah in vodotokih ob smučiščih s cesto so ugotovili povečane količine težkih kovin.

ISKANJE SKUPNIH REŠITEV

Obstoječe stanje na Krvavcu kot tudi omenjeni načrti za prihodnost pomenijo

Daljše evropske pešpoti

V društvenih prostorih Planinske zveze Hrvaške so se 26. in 27. aprila letos srečali predstavniki te organizacije in delegacija Evropske popotniške zveze ter razpravljali o podaljšanju evropskih pešpoti E-4, E-6 in E-7 skozi Hrvaško. Dogovorili so se:

● E-4 YU Kneževu — Beli Manastir — Tikveš — Osijek — Vinkovci z odcepom proti Fruški gori in z drugim odcepom proti meji z BiH bo markirala Planinska zveza Hrvaške (PZH) do konca letošnjega leta. Ta čas naj bi se tudi dogovorili, iz katerih krajev se bo ta pot nadaljevala v Vojvodino in BiH.

● E-7 YU od Kumrovcu do Vinkovcev je zamišljena v dveh različicah: bodisi skozi Hrvaško Zágorje mimo Krapine do Marije Bistrice ali pa skozi Zaprešič in prek Medvednice do Marije Bistrice; v obeh primerih bi pot šla dalje skozi Zelino, Križevce, Bjelovar, Daruvar, Papuk, Našice, Djakovo, Vinkovce in Ilok. PZH bo to pot markirala do maja 1991.

■ E-6 YU od Kastva vzdolž Velebita do Baških Oštarij naj bi bila markirana do konca maja 1991. Markiranje E-6 YU naj bi se nadaljevalo, kot so se dogovorili na tem sestanku, vse prihodnje leto in leto 1992, in sicer do meje s Črno goro. Nadaljevanje te poti bo v drugi polovici potekalo po dolini Zrmanje, do slapov Krke, na Kozjak, prek Mosorja in Biokova, nakar se bo pot spustila v dolino Neretve in šla mimo Dubrovnika do Orjena v bližini Boke Kotorske.

vedno večji poseg v prostor in vedno večjo grožnjo dolinskemu življenju. Že zaradi obvarovanja virov pitne vode bi se morali izogibati gradnji in načrtovanju športnoturističnih centrov z velikimi gostinskimi in hotelskimi zmogljivostmi na gorskih grebenih in slemenih.

Medtem ko po svetu vse bolj nasprotujejo izgradnji novih smučarskih centrov, ko se zaradi prevladujočih negativnih učinkov posegov v gorski svet odpovedujejo tudi organizaciji olimpijskih iger in ko marsikje z zakoni prepovedujejo in kaznujejo uporabo umetnega zasneževanja (Liechtenstein, Švica), se pri nas vse glasneje javljajo glasniki »edine pravilne smeri razvoja« po zgledu razvitih alpskih dežel, kjer jim je uspelo pozidati cele gorske skupine in kjer zaradi uničenega okolja že opažajo upad turističnega obiska. Ali se bomo zopet prepozno zavedli, kot že tolikokrat, da sprejemamo »umazano tehnologijo«, ki se ji drugod že odpovedujejo? Jasno mi je, da za vsem stojijo veliki poslovni interesi, še bolj jasno pa mi je, da imamo nekaj, kar marsikje ne morejo več ponuditi turistu. To je še v veliki meri ohranjeno okolje, od zasneženih grebenov Alp do modrine Jadrana, z obilico kulturnih in naravnih znamenitosti, ki kar vpijejo po razvoju tako imenovanega mehkega turizma brez gigantskih betonskih škatel, ki se imenujejo hoteli. Zakaj bi uničevali te dragocenosti, namesto da bi jih čimbolj ohranjene pokazali turistom, in sicer v obojestransko zadovoljstvo? Jasno je, da razvoja ne moremo in ne želimo ustaviti; potrebno je le prisluhniti glasovom vseh zainteresiranih in prizadetih ter poiskati skupne rešitve.

NAŠI VRTOVI BREZ DATELJNOVIH PALM

Za konec pa še nekaj špekulativnih misli, ki zaenkrat ne morejo biti niti potrjene niti zavrnjene.

Nihče ne more z gotovostjo trditi, da so zadnje mile zime brez snežne odeje samo odraz naravnih nihanj. Morda so v ozadju celo globalne spremembe klime zaradi učinka tople grede. V tem primeru se za pomanjkanje snega lahko zahvalimo kar človekovi kratkovidnosti, ko smo predvsem v zadnjem stoletju z vsesplošnim onesnaževanjem doobra posegli v življenjske razmere na našem planetu. Če se bo to izkazalo za resnično, se bo morda treba sprijazniti z dejstvom, da na naših smučiščih smučanje ne bo več možno, kar je razumejete kot za vsako ceno ustreči naši pohlepnosti in nečimrnosti. S tem, da na naših vrtovih ne moremo gojiti dateljnovih palm, smo se že sprijaznili. Se bomo pa še s tem, da pri nas tudi smučali ne bomo.

PRIMERJAVA SLOVENSKI GRS NI V ŠKODO

PAVLE ŠEGULA

Gorska reševalna služba (Bergrettungsdiens — BRD) je bila v Avstriji ustanovljena konec preteklega stoletja. Danes ta organizacija deluje v sedmih deželah Avstrije: na Koroškem, Tirolskem, v Gornji Avstriji, na Salzburškem, Štajerskem, v Vorarlbergu in na območju Dunaja oziroma Spodnje Avstrije.

Vrhovni povezovalni organ je zvezno predsedstvo BRD s strokovnimi referenti oziroma podkomisijami. Imajo — podobno kot pri nas — zdravniško podkomisijo ter podkomisije za tehniko reševanja, za lavinske pse, plazove, zveze, opremo in letalsko reševanje. Močno so zastopani v Mednarodni komisiji za reševanje v gorah (IKAR), kjer imajo v predsedstvu kar dva člana. Stanje v organizaciji nam prikazuje preglednica 1.

Največ pa o organizaciji povedo podatki o akcijah. Nekaj najvažnejših navajam v preglednici 2. Zajeto je leto 1987.

V akcijah je sodelovalo 25 485 reševalcev, ki so za reševanje porabili 96 313 ur. Nadaljnjih 233 821 ur so vložili za dežuranje na gorskih poteh, smučiščih in za druge opravke.

Iz podrobnejših podatkov o dejavnosti lavinskih psov razberemo zanimiv podatek, da avstrijski BRD v večini deželnih organizacij uporablja za iskanje pogrešanih tudi v poletnih razmerah lavinske pse.

Statistika za leto 1987 pove, da so psi pripomogli pri najdbi treh živih in osem mrtvih oseb v zimskih ter dveh živih in treh mrtvih oseb v poletnih razmerah.*

V svoji letni predstavitvi se vodstvo BRD dotika tudi finančnih težav.

Kot problem navaja nepripravljenost avstrijskega socialnega zavarovanja, ki proti

* Na sodelovanje lavinskih psov v poletnih razmerah bi morda kazalo pomisliti tudi pri nas. Verjetno bi se obneslo zlasti v tistih postajah, ki imajo v skrbi obsežna gričevja in sredogorja, npr. postaja GRS Maribor za delo v prostranih gozdovih in samotah Pohorja.

Preglednica 1

Dežela (stanje 1987)	Postaje BRD	Reševalcev	Psov
Vorarlberg	31	842	21
Tirolska	93	3414	79
Salzburg	44	1377	43
Štajerska	52	1222	28
Gornja Avstrija	23	506	19
Koroška	17	670	38
Dunaj s Spodnjo Avstrijo	32	1050	1
Skupaj	292	9081	229

Preglednica 2

	Zimske akcije				Letne akcije				Slepe akcije	Skupaj
	gore	smučišča	plazovi	iskalne akcije	v kopni skali	v snegu in ledu	drugi gorski predeli	iskalne akcije		
Število akcij	304	4243	94	186	239	40	650	267	225	6248
Število vseh, ki jim je BRD pomagal	407	4083	92	176	267	57	580	219	—	5881
Domačini	165	1813	38	73	143	10	251	103	—	2596
Tujci	242	2270	54	103	124	47	329	116	—	3285
Brez poškodb	169	167	28	131	65	7	84	155	—	806
Poškodovani	215	3905	25	43	158	43	454	44	—	4887
Mrtvi	23	11	39	2	44	7	42	20	—	188

vsej logiki noče nič slišati, da bi krilo tiste stroške, ki zadevajo prvo oskrbo, reševanje in prevoz v gorah ponesrečenih članov — zavarovancev do prve zdravstvene ustanove v dolini.**

Denarna sredstva zbirajo reševalci BRD tudi z akcijo »podporni član«. Način tega dela je tak, da BRD angažira javnost in v stikih z njo ter svojimi podpornimi člani še dodatno širi misel na preventivo

** Slovenska GRS je to vprašanje v sodelovanju z ustreznimi dejavniki že uspešno rešila in nateleta na razumevanje.

ter ustvarja neposredne, prijateljske stike s svojim zaledjem. Tako zbrana sredstva pomenijo znaten delež proračuna.***

Ko bralec odloži poročilo o delu avstrijskega BRD, je po eni strani prepričan, da je to zanesljivo ena od najboljših gorskih reševalnih služb v Evropi, po drugi strani pa tudi, da naša GRS v Sloveniji v vsem enakovredno opravlja svoje poslanstvo na naših domačih tleh.

*** Komisija za GRS pri Planinski zvezi Slovenije je podobno vrst financiranja uvedla tudi na naših tleh.

VTISI IN NAPOTKI Z GORSKIH POTI TREH DEŽEL

TRIDESET VRHOV PRIJATELJSTVA

LOVRO SODJA

Pot prijateljstva — Wege der Freundschaft — Cime dell'amicizia. Kako plemenito zvone te besede! Pa vendar se sprašujem, ali smo v Sloveniji dovolj naredili za to, da bi popularizirali to mednarodno planinsko pot, po kateri je treba opraviti vzpone na 30 vrhov v Sloveniji, Koroški in Furlaniji-Juljski krajini, od najnižjega Ratitovca do najvišjega Grossglocknerja. V vpisnih knjigah, zlasti v Italiji in Avstriji, sem opazil, da se na vrhove Poti prijateljstva vzpenja zelo malo Slovencev. Ali so vzroki v dragih kočah v tujini, v nepoznavanju terena ali v bojazni pred neznanim? Mislim, da je vsakega malo. Res je, da se samo z opisi poti, ki so v trojezični knjižici, ne da povsem zadovoljivo pomagati; ti opisi so samo za orientacijo. Potrebni so še zemljevidi posameznega območja. Marsikatera koča je sedaj lažje dostopna (to je treba vedeti), saj so medtem zgradili nove ceste, potegnili in zavarovali nove direktne smeri, tudi časi za doseg cilja so sedaj velikokrat krajši.

V pomoč planincem želim nanizati nekaj podatkov o prehojenih poteh, po katerih sem (večinoma s sinom Dušanom) sredi avgusta opravil to naporno, toda lepo pot. Ker sem Pot prijateljstva začel že v sinovih rosnih letih najprej brez njega in ker mi Pot ni pomenila dirke za lovrikami in rekordi, temveč spoznavanje drugih dežel, ljudi in planin, se je časovno kar malo zavlekla. Zato bom del poti prehodil ponovno, da bo tudi sin spoznal celoten venec gorah treh dežel. Že sedaj pa lahko rečem, da mu je ta Pot pri 18 letih že dala mnoga spoznanja in praktična znanja, ki jih samo v šolskih klopeh ne moreš dobiti. Praktično je med drugim lahko preizkusil svoje znanje geologije, ki ga je kot tretješolec pridobil na

Srednji naravoslovni šoli v Ljubljani. (Moram priznati, da so imeli dobro profesoro, kajti marsikaj zanimivega mi je povedal. Očitno je znala zbuditi v učencih zanimanje za ta predmet. Kot vedno, interes za predmet najpogosteje zbudi dober učitelj. Z njim šola stoji — ali pade.)

DELNO ZASTAREL VODNIK

Italijanski vrhovi so nam nekako najbolj oddaljeni, meni pa najbolj sveži, ker sem jih prihranil za konec Poti prijateljstva. Na splošno za celotno območje Furlanije-Juljske krajine lahko rečem, da so že po natisu knjižice Italijani zgradili veliko novih asfaltnih cest, ki prihranijo marsikateri kilometer, s tem čas in tudi marsikatero liro za prenočišče, saj se pod 9000 lir za noč ne da spati na postelji (brez rjuh) v planinski koči in s priznanim popustom na planinsko izkaznico PZS. Težava je tudi v tem, ker naših enolončnic skoraj ne poznajo in se te redkokateri oskrbnik usmili z zelenjavno juho (zuppa di verdura). Običajna hrana, ki jo ponudijo — razne pastasutte, polenta in piščanci — pa je za izsušenega in preznojenega planinca neprimerna in za slovenski žep tudi predraga. Tudi do najbolj oddaljenega vrha te Poti, do Monte Peralbe nad Cima dell'Sappada, pa pridete z enim rezervoarjem bencina, če natočite bencin na zadnji črpalki v Podkorenu.

Pod Monte Peralbo (2694 m) pelje na višino 1800 metrov odlična asfaltirana cesta, ker je v bližini tudi izvir reke Piave (in ne samo polovična vozna pot, kakor navaja knjižica). Seveda greste lahko tudi peš iz Sappade, če imate čas. Do kočice Calvi je nato še slabo uro hoje po makadamski cesti. Od kočice Calvi (2160 m) do vrha Peralbe je eno uro in pol počasne hoje po normalni poti oziroma samo eno uro, če se povzpnete na vrh po direktni

Vračanje z Grossglocknerja po ledeniku Pasterze

PRIJETNI DNEVI IN VEČERI

»ferrati« (opremljeni z jeklenico prek stene, vendar brez klinov za noge). Koča se ponaša s spominom na obisk papeža Janeza Pavla II., ki je kočjo obiskal leta 1988 in se povzpel tudi na vrh Peralbe, o čemer pričata dve na gori vgrajeni plošči. V kočji je bilo zanimivo srečanje z zamejskimi Slovenci iz Doberdoba, sicer člani slovenskega jamarskega društva. Prilegla se je slovenska beseda. Z zanimanjem so sprejeli moje informacije o Triglavu in Jakobu Aljažu.

Na drugo stran Cime dell'Sappada se poleg Monte Siere (na katero ni zavarovane poti) vzdiguje *Creta Forata (2462 m)*, pod katero pa ni mogoče prenočiti. Zato priporočam, da tudi drugo noč prenočite v koči Calvi, se naslednji dan odpeljete v Cimo dell'Sappado, se povzpnete na Creto Forato in se vrnete v dolino. Do gostišča Monte Siera pelje žičnica, s čimer prihranite eno uro hoje; no, midva sva šla peš. Skupni čas, potreben za vzpon na vrh, se ujema z navedbo v knjižici, to je 3,5 ure, vendar ni navedeno, da pot prav na vrh poteka po sicer razčlenjeni severni steni, v kateri ni niti enega klina in niti ene jeklenice! Je pa dobro markirana, ponekod z v majhno piramido zloženimi kamni — možici. Posebno nazaj grede je zaradi navzdol visečih skal in slabih oprimkov ter velike izpostavljenosti zelo nevarno. Pot v dežju ter vrtočnim in neizkušenim planincem močno odsvetujem. Pred nama je bila iz Slovenije letos na vrhu le skupina 16 planincev iz Raven na Koroškem.

Pod *Monte Zermulo (2145 m)* peljeta dve zelo ozki asfaltirani cesti. Tako od Pontebbe kakor iz Paulara je do Passa del Cason di Lanza (gostišče na planini pod Zermulo) na višini 1550 metrov enako daleč — 16 kilometrov. Najin yugo je bil za to kot nalašč. Tu ni nobene planinske koče, zato nas stane prenočišče tako v gostišču Lanza kot v bližnjem Valbertadu 20 000 lir (za lepo sobo s čistimi sanitarijami). Prijazna domačina sta nama v Valbertadu, kjer sva prenočila, svetovala, da se povzpneva na vrh Zermule po direktni »ferrati« od prelaza Lanza, nazaj grede pa naj greva po normalni poti. Tako sva tudi storila. Vzpon po izpostavljeni smeri (jeklenica brez klinov za noge) traja dve uri in 15 minut. Razčlemb za noge je veliko, tako da za treniranega planinca v suhem vremenu ni problemov. Od ostalih italijanskih vrhov imam dobro v spominu vzpon na *Creto Grauzario (2066 m)*: od Trbiža se peljete proti Vidmu in pri Moggi na desno. Prava planinska kočja je od parkirnega prostora oddaljena dobro uro in pol. Čeprav v nevihti sem se izredno počutil v družbi mladega oskrbniškega para. On je zvečer v kotličku nad ognjem kuhal polento za naslednji dan; iz kotlička jo je stresel kot štruco kruha in razrezal z žico. Zelo prijeten večer! — Vzpon poteka po krušljivem kuloarju in pri vstopu na goro je treba premagati kakšne štiri metre skale brez pravih oprimkov ali klinov. Sicer vodi markirana pot lepo navzgor in na vrhu se mi je iz megle dobesedno prikazala Marija

— sicer skoraj obvezen kip na večini italijanskih vrhov. Tudi na tem vrhu so bili v tistem letu — 1985 — le štirje slovenski planinci, iz Celja.

Na *Monte Cavallo* (avstr. *Roskofel*, 2240 m) pelje pot od mejnega prelaza *Passo Pramolo* (avstr. *Nassfeld*). Ker na italijanski strani v gostišču ob meji vstajajo šele ob osmih, je bolje prenočiti na avstrijski strani v planinskem domu. Pot vodi tik ob meji. S sinom sva šla po italijanski strani navzdol na planino *Winkel* in nato po »ferrati« *Contin* (samo nekaj jeklenice) na vrh. Nič posebnega, le paziti je treba pri povratku, ker pot ni povsem dobro markirana in zlahka zaidete tako na italijansko kot na avstrijsko stran.

Na *Monte Coglians* (avstr. *Hohe Warte*, 2780 m) v Karnijskih Alpah je najlažji dostop od prelaza *Mt. Croce* (avstr. *Plöckenpass*) do kočice *Marinelli* (2120 m), za kar potrebujete dve uri in pol. To je precej velika in že od daleč vidna kočica. Pot na vrh ni posebno problematična, čeprav smo višje od naše Škrlatice. Dostop je možen tudi z avstrijske strani, je pa daljši.

VSAJ NAPOL SLOVENSKE GORE

Na *Kanin* (2587 m) smo šli seveda z naše strani, čeprav je vrh v *Poti prijateljstva* vpisan med italijanskimi. Ker se pravi planinci ne vozimo z žičnicami (če to ni nujno potrebno zaradi vremena ali nezgode), sem pred leti opravil družinsko turo peš od postaje B žičnice na *Kanin* (do tja se lahko pripeljete z avtom) mimo stare požgane kočice do nove kočice *Petra Skalarja* (2260 m). Pozna se, da gre le še redkokdaj peš, saj je pot dobro zaraščena in tudi vročina ne prizanaša. Prijazni oskrbniki v koči postrežejo s tem, kar imajo. Prav bi bilo, da bi jim popravili tovrstno žičnico od zgornje postaje žičnice do kočice. Vrh *Kanina* je bil v oblakih, zato smo imeli slab razgled. Z italijanske strani je pot prek ledenika in nato prek stene (večinoma sneg tudi poleti) veliko težja. Od zgornje postaje žičnice imate zelo lagoden pristop tudi na slabo uro oddaljeni *Prestreljenik* (2499 m).

Na *Viš* (ital. *Jof Fuart*, nemško *Wischberg*, 2666 m) pelje pot od prelaza *Sella Nevea* do kočice *Corsi* po lepi poti. Imel sem srečo: v koči sem se seznanil z *Rezijancom* in skupaj sva se povzpela na *Viš* po težki, vendar dobro zavarovani poti prek *Gamsove* matere in *Divje* kože. Nepozabno! V lepem vremenu mi je ostala za spomin serija diapozitivov. — Na *Montaž* (ital. *Jof di Montasio*, 2753 m) sem se s planinskimi prijatelji pred leti povzpela po dobro zavarovani, vendar nevarni in ponekod navpični »*Poti italijanskih lovcev*« (ital. »*Via dei Cacciatori Italiani*«). Pot imenujejo tudi »*Via Amalia*«. Ker je pot

Avtor prispevka s sinom na vrhu *Monte Peralba* (2694 m)

v avgustovski številki *Planinskega vestnika* podrobno opisal *Stanko Klinar*, tega ne bi ponavljal. Do vstopa pridemo iz *Ovčje* vasi (*Valbruna*) v *Kanalski* dolini. Vzpon je res enkrat, vendar le za izurjene planince. Privoščili smo si spanje tik pod vrhom v bivaku *Suringar* (2430 m) in doživeli enkrat sončni zahod in vzhod ter pogled na okoliške vrhove (*Viš*, *Kanin*). Počutili smo se kot kralji v *Kugyjevih Julijcih*. — Pristop na *Poldašnja Špico* (ital. *Jof di Miezegnot*, 2087 m) je iz kočice *Grego* (nad *Ovčjo* vasjo) povsem enostaven in ne predstavlja nobenega problema.

TRITISOČAKI NA POTI

Zaradi mojega pedagoškega sodelovanja s koroškimi Slovenci so mi bili koroški vrhovi vedno nekoliko bližji od italijanskih in sem jih zato tudi prej prehodil.

Kralj avstrijskih vrhov je seveda *Grossglockner* (3797 m). Spoznal sem ga z dveh strani, tako od *Franz Josefa Haus* prek ledenika *Pasterze*, kakor tudi od *Kalsa* prek *Stüdl-Hütte*. Prvi vzpon mi je prinesel spomin na odrgnjeno levo roko in doživetje, kako je, če letiš po ledeniku *Pasterze* in te kolegi iz naveze zadrže. Drugi vzpon mi je takrat pomenil le aklimatizacijo za nadaljevanje ture na *Jungfrau* (4158 m) in *Finsteraarhorn* (4274 m) v Švicah. — Oba vzpona na *Glockner* sta mi ostala v neizbrisnem spominu. Pri-

poročam vzpon prek Kalsa (skozi Lienz), ker greste do Stüdl-Hütte po kopnem (štiri do pet ur od ceste). Za vrh je seveda potrebno imeli vrv, dereze in cepin. V obeh primerih pa lahko prespite v koči Adlersruhe, od koder je še dve do tri ure do vrha.

Na vrhu *Sonnblicka (3106 m)*, dostopnem od gorske ceste na Grossglockner, je observatorij in koča Zittel-Haus, kjer lahko tudi prespite. Pristop ni težak, je pa naporen. Na Sonnblicku je večni sneg. Brez derez in cepina seveda ne gre.

3283 m visoki Petzeck je najvišji vrh Schobergruppe. Dostop je najlažji iz Iselberga do koče pri jezeru Wangenitz (2508 m). Na vrh sicer pelje markirana pot, ni pa posebej zavarovana, tako da je treba kar precej uporabljati tudi roke. Previdnost ne škoduje.

Pot na *3076 metrov visoki Hafner* pelje od Gmünda (avtocesta proti Salzburgu) skozi dolino reke Malte. Na koncu doline je znana hidrocentrala z visoko pregrado in akumulacijskim jezerom. Avto pustimo malo naprej od Gmündner-Hütte in pridemo do Kattowitz-Hütte (2319 m) v dveh urah (v opisu v knjižici: od Gmündner-Hütte do Kattowitz-Hütte 3,5 ure), kjer prespimo. Do vrha je še dve uri. V opisu piše, da potrebujemo cepin in dereze; mogoče spomladi ali jeseni, midva s sinom jih v juliju nisva potrebovala, ker ni bilo nobenega snega ali ledenika.

Peti tritisočak na Poti prijateljstva je *3085 metrov visoki Säuleck* v Ankogelgruppe. Pravijo mu tudi »Damendreitau-sender« — damski tritisočak. In res se je

nanj poleg sina (tedaj je imel osem let) povzpela tudi moja žena. Dejansko je vrh res lahko pristopen in ne povzroča nobenih težav. Pred železniškim predorom v Mallnitz zavijemo po cesti na desno in se z avtom lahko povzpemo na višino 1500 metrov. Prespimo v koči Arthur von Schmidt ob jezeru Dösener. Ves čas vzpona na vrh imamo jezero pod seboj. Razgled na bližnjo Hochalm Spitze in malo oddaljeni Ankogel je zelo lep.

IZ LETOVIŠČ NA GORE

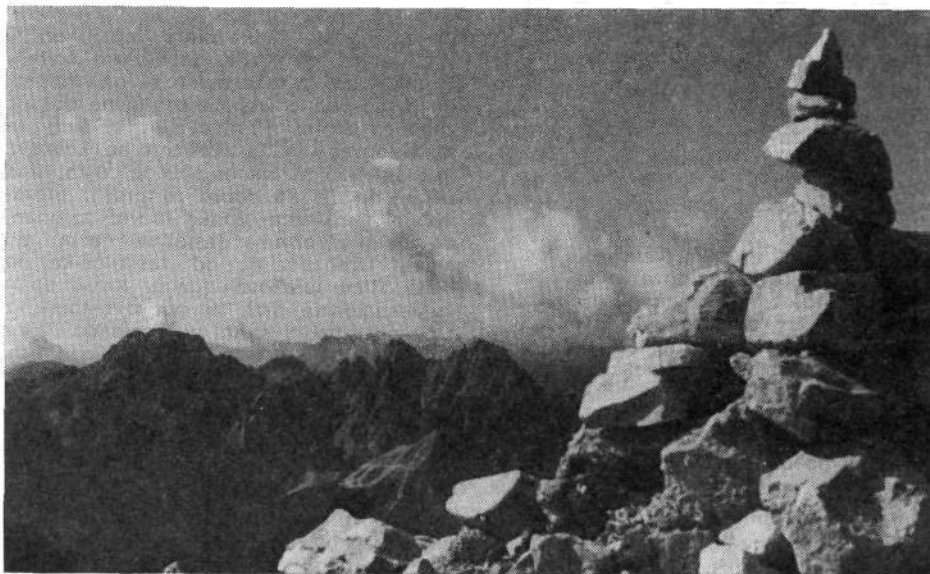
Zelo lep razgled je tudi z *2630 metrov visokega Hochstadla* v Lienških Dolomitih. Ves Lienz leži tako rekoč pod vami. Dostop je možen od Oberdrauburga — Pirc-kacha do koče Hochstadl. V koči vlada pravo planinsko vzdušje, po čemer se avstrijske koče precej razlikujejo od italijanskih. Do vrha je še dobri dve uri ne pretežke hoje. Vzpon na vrh lahko kombinirate z vzponom na Hohe Warte, saj nista pretirano oddaljena.

Vzpon na *Reisskofel (2371 m)* v Ziljskih Alpah je za nas najbližji od Šmohorja (Hermagor) v Ziljski dolini. Prespimo v Reisskofelbadu, čeprav to ni planinska koča, ampak termalno zdravilišče. Za ne pretirano ceno dobimo lepo sobo in bogat zajtrk. Vzpon na vrh je precej krušljiv in ni dobro imeti pred seboj planincev, ki ne gledajo, kam stopijo, kakor se je dogajalo meni s sinom in hčerjo. Nekajkrat smo se komaj izognili po nemarnem sproženemu kamenju. Sicer gora ni posebno zahtevna.

Klommnock (2326 m) nad znanim letoviščem Bad Kleinkirchheim je večinoma poraščen s travo in je čisto lahko do-

Pogled z vrha Monte Peralbe, zadaj levo Creta Forata

Vse foto: Lovro Sodja

segljiv, tudi če prši iz oblakov. Pripeljete se skoraj do 1552 metrov višine, kjer stoji kočja Falkert. Žal najemnik kočje stavbe ne smatra za planinsko kočjo in vam ne prizna popusta na izkaznico PZS. Zato za spanje (z zajtrkom) na železni vojaški postelji plačate kar 180 šilingov, kar je zelo veliko, če pomislite, da ste še zelo nizko. Res pa je, da ob koči teče potok in da lahko dobite zelo okusne sveže postrvi za ne pretirano ceno.

Vzpon na 2784 metrov visoki Polinik v Kreuzeckgrupe je povsem normalen in ne pretirano zahteven. Iz Obervellacha se lahko še nekaj časa peljemo po cesti do višine 929 metrov. Do Polinik-Hütte imamo še poldrugeto uro. Dostop na vrh — čeprav smo samo osemdeset metrov pod našim Triglavom — ni težak in v treh urah smo na vrhu.

Ostane nam še deseti avstrijski vrh, in sicer 2118 metrov visoki Spitzegel v Ziljskih Alpah. Vrh se dviga nad Šmohorjem (od koder je tudi možen dostop), vendar smo se mi povzpeli nanj z druge strani, iz Bistrice na Zilji do šmohorske planine Boden. Prek planine Ochsen smo dosegli vrh v dveh urah. Lep razgled na našo Ziljo in Šmohor!

NAJBOLJE UREJENE SLOVENSKE POTI

O desetih slovenskih vrhovih, ki so obvezni za Pot prijateljstva (Triglav, Škrlatica, Jalovec, Prisojnik, Grintovec, Ojst-rica, Bavški Grintavec, Krn, Storžič in Ra-

titovec) ne bi izgubljal besed, saj jih večina planincev pozna in o njih obstaja veliko priročnikov in zemljevidov.

Lahko rečem le to: po prehojenih tridesetih vrhovih Poti in prijateljstva in dolgoletnem obiskovanju večine naših gora ter nekaterih vrhov v Italiji, Avstriji, Švici in Franciji trdim, da je tako dobro markiranih in zavarovanih poti, kakor jih imamo pri nas, drugod le malo. V tujini velja pravilo: če ne zmoreš poti sam, najemi vodnika in ga plačaj. Pri nas lahko vsak malo bolj izkušeni planinec pride po jeseniški plezalni poti skozi prvo Prisojnikovo okno. Zato še bolj podprimo naše vrle markaciste, ki večkrat svoj celotni dopust porabijo za to, da nam zavarujejo pota, na katerih si nabiramo kondicijo in zdravje. Eden od najbolj učinkovitih ventilov za sprostitvev po vsakodnevnem napornem delu in težavah sedanjosti je ravno hoja v hribe, varna pot pa pomeni zadovoljstvo in užitek, pa če je še tako ekstremna. Prav bi bilo, da bi markacisti večkrat dobili zasluženno družbeno priznanje. Naša dobro zavarovana in označena pota nam zavidajo tudi neredki tujci, ki vse pogosteje zahajajo v naše gore.

Mi pa še naprej širimo idejo o povezavi planincev treh dežel oziroma treh držav in naj bi Pot prijateljstva našla še veliko posnemovalcev v vseh treh državah in tudi drugod. Upam, da bo ta moj zapis spodbudil še koga, da bo prehodil to ne-lahko, toda lepo in koristno pot.

PO KOCBEKOVIH STEZAH, KI SO IN KI JIH NI

RDEČA ZNAMENJA

BOŽO JORDAN

Minilo je 60 let od njegove smrti (7. 8. 1930) in verjetno več kot 90 let od zapisa opisov poti za Vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah (1903), ki ga je napisal Fran Kocbek. Pri popisu nekaterih poti je na koncu zapisano: Rdeča znamenja.

Kakšna so bila, ne vem; vem le to, da so še danes, toda ne njegova in ne planinska; so rdeče oznake: enojna, dvojna črta je meja med oddelki, odseki, s piko nad črto je hkrati še katastrska meja; trojna črta je meja splošnega ljudskega premoženja; rumena črta je semenski sestoj ali drevo; modra črta je izločen del, zavarovan del ali rezervat; rdeča pika je drevo za posek, pa še kaj se najde.

Zahotelo se mi je na pot po teh njegovih znamenjih — njemu v spomin.

Z Vranskega je zapisal pristop na Lipo, dalje na Leskovnika, kjer še danes ob

domačiji raste velika stara tisa in od tu vozi kombi otroke v Kocbekovo šolo v Gornji grad, iz tega opisa se da sklepati, da je še vedno vrisana označena pot po zahodni strani Predkoviče (1010 m) in Medvedovega hriba (1044 m) na Leskovc in Slopi (925 m). Danes gozdna cesta »pod pečinami« (ki so dobre za prosto plezanje) ni markirana. Enako ni več znamenj po dolini Merinice (asfaltna cesta) do kmeta Orehovca in od Jeseničnika na Pikla. Mimo Orehovca (danes lovski dom) in Jeseničnika drži TV pot z Menine, z Lipe po vzhodni strani pa cesta do Jeseničnika (tudi E 6).

LET VELIKE PTICE

Do Pikla sedaj nisem šel tod. Iz Bočne sem šel po cesti na Jaršnika, do Spodnjega Potočnika, in čez potok Hudovinc, ki je nekoč poganjal mlino; vidnih je še nekaj ostankov. Iz razgovora zveš, da je eden še delal pred letom in da ima še

stope; sedaj se je strlo kolo in kljub modernim tehnikam obdelave ni najti moža, ki bi napravil novega. Lastnik pravi, da mlin lahko še prav pride, čeprav imajo vse kmetije elektriko, nekatere tudi telefone.

Za Belo vodo je razpadla domačija Gnilovec (ne Gnovec, kot piše na karti) in od tu sem krenil do Laznika in mimo Beleta (nova gradnja poleg stare) do Leskovca. Vse to je s cesto povezano s Šmartnim. Zavil sem po pašnem svetu na Pikla (na karti je oznaka domačije severno nad Slopni). Tu so razvaline nekoč mogočne kmetije, če sodim po gradnji, in blažena senca starih lip. Od tod dalje piše v vodniku: »Tukaj za hišo desno, začetkoma po kolovozu v gozdu, potem po potu na levo povprek po pobočju in naposled naravnost strmo po gozdu navkreber 1 1/4 ure na pašnike, potem desno na Ščavnico in proti zahodu po planoti 1 1/4 ure do kočje. Rdeča znamenja.«

Krenil sem desno in sledil star kolnik do razpadajočega korita in še malo naprej, nakar je izginil. Morda pa se najde lovska steza? Morda zgornja postaja gozdarske žičnice, kjer je kot spomenik še velik zobnik in nova visoka lovska preža? Ta del še ni preprežen z gozdnimi cestami; so le nadežane steze. Lepa vkrabica po mladi goši se dvigne precej visoko.

Ujel sem pogled na sv. Jošta, ko je zvonil poldan. V gozdu sem našem modro črto in desno sled steze. Pa je in je ni. Mimo solnice sem prišel do gozdarske kočje in malo pod vrhom Šavnic na pašni svet. Ko sem se v gozdu ozrl nazaj, sem zagledal velikega ptiča v lepem letu. Vano, dober poznavalec Menine, mi je dejal, da se morda potepa tu mali orel.

ZNAMENJA VELIKIH SPREMENB

Spustil sem se na Lemonsko poljano, kjer je nad spomenikom nova smerna tabla. Do Bočne pa je dve uri!

V Strojniku sem doživel razočaranje; še vedno sem se sicer lahko odžejal, toda nekdo se je znesel nad cevjo. Le zakaj? Saj bistra voda naposled ni kriva za sedanje spremembe! Kot tudi ne nova gozdna cesta po vzhodni strani Strojnika.

Za Beclovnikom sem računal na stare Knafelčeve markacije iz Bočne od Feržemove gostilne — kot je zapisal že Kocbek, da so tam rdeča znamenja. Sedaj je tam nova gozdna cesta, ki mi je to sled zabrisala in menda zbrisala še tistih nekaj starih markacij. Tako mi ni preostalo drugega kot pet kilometrov gozdne ceste do Bočne.

Dva sveža velika štor sta na cesti. Brez rdeče pike jima je bilo vzeto življenje s koreninami vred.

In nato zdrš na cesto. Pa še vrisana ni na zemljevidu! Kocbek bi zapisal: Neznamovano!

PLANINSKE RAZGLEDNICE

DROBNA SONCA, DA SPODÉ SAMOTO

HELENA GIACOMELLI

Razglednice so pravzaprav potuha ljudem, ki so (smo) leni za pisanje pisem. Kajti časi so že taki (se često izgovarjamo), da ima dan premalo ur za vse, kar bi radi postorili. Pisma pa vendar ne moreš pisati tako, kot vnašaš podatke v kartoteke. Na razglednici že slika pove skoraj vse: da smo se tega in tega dne ustavili v tej in tej planinski koči. In ker je bilo vreme, kot bi si ga sami naslikali, smo se povzpeli še na goro, ki se, bahava lepota, dviga nad kočjo. Tudi ta »skok navzgor« lahko opišemo brez besed — na hrbtno stran razglednice pritisnemo žig.

Okrogel ali ovalen žig kočje in trikoten žig vrha. Pa še kakšen žig kar tako, ker je ravno pri roki v škatlici z blazinico ali na ličnem stojalčku za žige. Potem se pod datumom podpišejo še naši prijatelji in naključni znanci, s katerimi smo se spoznali na poti k istemu cilju. Tako je prostor, namenjen sporočilom, izpolnjen. Zadovoljen bo naslovnik, ker smo se spomnili nanj na našem planinskem potepanju. Še bolj pa smo veseli mi sami, ker smo prijatelju v dolini poslali košček svoje sreče.

Kajpak moramo biti pošteni: s tako planinsko razglednico se tudi malce bahamo, kod vse smo hodili, medtem ko je naslovnik čemel doma. Naj ga le grizlja zelena zavist! Zakaj pa se je brez otipljivega vzroka odpovedal planinski turi!

A kljub tej drobnim napaki so razglednice vendarle roka, ki jo ponujamo človeku.

Včasih pa so take planinske razglednice tudi ogledalo našega notranjega monologa, našega razpoloženja ob doživljanju narave. Ti zapisi so kot slikarjeve skice, tenek zaris s svinčnikom. Da jih iztrgamo pozabi. Saj bi jih sicer trenutek, ki prihaja, prekril z novimi vtisi. Vsak trenutek je enkrat, neponovljiv. Čar hoje po gorah, po istih stezah, je prav v tem, da so vedno drugačne. Kot se sami spremenjamo, tako tudi narava vsakokrat drugače odzvanja v našem razpoloženju.

Drobni so ti zapisi. Kot so bila drobna srečanja z naravo. In s samim seboj.

KAMNIŠKO SEDLO

Vedno znova se vračamo na te naše nikoli do konca izhrojene gorske poti:

— ko se tanjšajo naše stopinje v snegu,
— ko se sivina gozda preljuje v mlado zelenje,

— ko poležano rjavo listje preraste svetla, tanka trava,
 — ko ob stezih zažari vresje,
 — ko se razlije potok po obeljeni strugi in
 — ko simfonija vetra kot val prekrije tišino.
 Vsak po svoje iščemo na njih sebe, da bi našli druge, da bi si podali roke, da bi bil svet topel in lep.
 Da bi bil prijaznejši dan v dolini.

* * *

Tu, na Kamniškem sedlu, se ponuja zeleno naročje tišine, svetlobe in topline. Sonce z oblaki riše sence na skalnat obraz gore; kako majhen je človek v tem čudežu narave.
 Kot kamenček. Kot rosna kapljica.
 Kot cvet morda.

BRANA

Julijske Alpe so kot velika ljubezen. Le včasih dosegljive. Ker so daleč.
 V jasnih dneh se s pogledi naslanjamo ob njihovi podobi, se veselimo bližnjega srečanja z njimi in si s hrepenenjem barvamo stene vsakdanjika. Do tistega dne, ko pospravimo sanje v nahrbtnik in obujemo gozdarje pričakovanja.
 Kamniške planine pa so tako rekoč hišne gore. Vedno pri roki. Ker so blizu.
 Hrepenenje nima časa, da bi zmešalo barve, ker sami vzamemo čopič v svoje roke, ko gremo k njim na obisk. Danes, jutri — kadarkoli. Radi jih imamo, te planine. Kot imamo radi ljudi, ki so nam blizu, čeprav se tega ne zavedamo. Ker vse to sprejemamo kot nekaj, kar nam je dano.
 Kamniške Alpe so kot majhna ljubezen. Vsak dan v našem domu. V našem srcu.

MALI GRINTOVEC

Kadar so bodeče neže zaprte, vzameš na pot pač svoje sonce v očeh in dežnik v nahrbtniku — pa si olepšaš planinski dan. Nad dolino se vesijo temni oblaki, ob kovinski škatljici pa je svetlo.
 Le veter je žvižgal čez pobočja, kot da so mu drevesa orgelske piščali — glasnik jeseni.

BAŠELJSKI VRH

Toplo sonce je prebujalo nežno brstje na vejah dremavih dreves, zelenilo travnike in privabilo kmeta iz hiše, da je vpregel traktor v delovno ihto — pomladno pričakovanje.
 Na Bašeljškem vrhu pa moje samotne stopinje v snegu, sveži beli kosmi na upognjenih borovcih, pobeljeni Storžič pod širokokrajnim klobukom oblakov in stožčasti sij sonca na Kališče — zimska podoba. Čudovita so nasprotja narave.

KALŠKA GORA

Siva gora, ki se turobno riše za kočo, je od blizu bela in zelo prijazna. In topla. Kar diha pod prsti, ko se oprijemaš skal, da bi te strmina ne odrinila v praznino prepada.
 Črno pobočje med kočo in goro so preproge zelenja, ki je poletje vanj vpletlo razkošje cvetnih vzorcev.
 V koči pa — prijazne besede in razgreti obrazi.

* * *

Se še spominjaš plezalne poti na Kalško goro? Zdaj je malce zapuščena, a je še vedno lepa. Ker je kratka in drzna. In ker stopiš iz stene med zelene trate na vrhu, med rože in sonce. Objem samote na vrhu.

* * *

Oblaki kot lisasta plošča prepredajo nebo, toda vrhovi so s Kalške gore jasno izrisani. Tišina s prsti vetra boža skale, se preliva vame in tenko razpleta moje želje, hrepenenja.
 Cvetovi rož so drobna sonca, da se ogreje samota.
 Človeka.

VINJETA

GOST

DARINKA MADJANOVIČ

Vse se začena z bujenjem ob pol petih, z nadležno uro, ki bi jo najraje vrgla skozi okno v Mali graben, naj za vedno zarjavi, naj jo pojejo ribe ... s ščemečimi očmi in bolečo svetlobo gole žarnice. Gneča v avtobusu, različni parfumi, neprijetni vonji umazanih las, neumitih zob in mokre, puhteče obleke. Zunaj tema, dež, ki že dneve ne poneha. Prva izmena neprepanega težaškega delavskega razreda.

Dve popoldne — še en šiht v tovarni. Vsi ostanejo in tudi jaz moram.

Deset zvečer — vsi odhajajo, tudi jaz. Sploh ne vem zase. Pa sem že preizkusila tri zaporedne izmene in si prisegla — nikoli več. Komaj sem preživela štiriindvajset ur neprestanega ponavljanja enega in istega giba. Noč se vleče kot žvečilna guma, glava kinca, za hip zaspim z odprtimi očmi, ne da bi prekinila delo. Potem pa se oglasijo prvi glasovi, avtomobili, delavci, ki prihajajo zjutraj célo uro pred drugimi, nato pa nesmiselno sedijo med stroji in pozdravljajo vsakogar, ki

Denovi portreti gorá

V podjetju Commerce za Bežigradom je bila pred kratkim razstava Danila Cedilnika-Dena, slikarja, pedagoga, pisatelja in alpinista.

Hodim po razstavi od slike do slike. Premnogo podob gorá sem že videla doslej, a še nobenih nisem sprejemala na tak način kot te.

Čudno domače se mi kažejo Denove slike. Natančneje pogledam: saj to je vendar greben, ki vodi proti vrhu Makaluja! Pripravim oči — in že zaslišim glas svojega moža Aleša v enem od tistih davnih večerov, ko sva se sklanjala nad slikami gorá in sem poslušala pripovedi, drobne zgodbe, take, ki nikdar ne zaidejo v uradna poročila in le redko v knjige. Vendar so ravno te drobne zgodbe tiste, ki dajejo pravo podobo poti, po kateri majhen človek pride na veliko goro.

»Poglej, tu,« slišim Alešev glas. »Z Denom sva nesla kisik in hrano za Janka in Matica! Upali smo, da bosta naslednji dan dosegla vrh. Den je bil tisti dan zelo bolan. Bal sem se, da ima pljučnico. Nevarno je kašljal. Odnehaj, Den! sem mu

Danilo Cedilnik: Viharnik

pride mimo. Končno se dvorana napolni, hrup naraste do bolečine in opotekaje se polzavestno požigosam kartico.

Odidem v jutro: ni barv, ni sonca. Vendar me nekdo, nekaj vodi na avtobus, ki vozi v nasprotno smer od tiste, kamor si brezmejno želim — v mojo lepo, toplo posteljo. Vstopim na osmico: Brod, Tacen, blato, prva markacija na Šmarno goro, megla in tema v gozdu. Prši, kot da bo nehalo deževati. Mokri lasje, blatni copati. Spolzka steza me prebuja. Sedlo, ravnica pred cerkvico, Ljubljana, nad Kranjem nizko in črno nebo, nad Rašico košček modrine in sončni žarek, Kočna, vrh Skute, Ojstrica.

Ne razumem. Kaj sploh počnem tukaj ob tem času? Nekaj grozljivega je v tej samoti, mokri, temni in nerazodeti.

Nato pa skozi pore začne prodirati star, znan občutek. Pogled na Kamniške je zveza; most, energetski ali katerikoli že, prek katerega me pozdravljajo Grintovci, moji prijatelji. Pogled se mi zbistri — in spet zamegli. Dozdeva se mi, da vidim nekakšne barve. Podprem glavo, naslonim se na zid. Kako dobro deneta dva sončna žarka! Spet odprem oči in pod mano, prav tu, se res rojevajo blede barve: ne verjamem, vendar gledam, ne da bi trenila z očmi — da, vse močnejše so, razvr-

ščene v spekter, vse bolj neresnične se pnejo v lok nad avtocesto. Blizu, pred mano, je velikanska, otroško pisana mavrica — nadčasovna, kozmična. Prišla nas je obiskat in nam, zavedajoč se sebe, pokazat, kaj je lepota. Dotaknila bi se je z roko, s prsti bi ji počesala barve, zeleno in vijoličasto in rumeno, povedala bi ji, da jo imam rada in naj se me ne boji takšne, kakršna sem, s temnimi podočnjaki in bledimi ustnicami. Deset minut njenega življenja zadostuje v moji glavi za prijateljstvo do groba.

Obrnem se. Poklicala bi ljudi: pridite, poglejte, hitro, hitro! Glas obtiči, ne pride iz grla: saj ni nikogar. Nikogar! Prav nikogar ni, ki bi mi povedal, da ne sanjam?!

Zajokala bi od sreče in žalosti, mavrica pa že odhaja. Ob njej bo zastal dih komu drugemu.

Nemo stojimo, Grintovci in jaz, objemajo me in me tolažijo.

Vrača se mrakobna komora, črno nebo, dež, grozeča nevihta nad Kranjem, cesta z avtomobilskim hrupom.

Bojim se, da bom umrla, če zaspim na sedežu osmice. Ko bi mi le kdo pojasnil, da bi razumela!

Nemogoče je, da bi bilo vse to že včera!

Srce se umirja, v duši pa je nemir. In mir. In spanec.

prigovarjal. Počakaj me tu. Sam bom nešel naprej! — Zgoraj sta dva. Dve bombi rabita! je skozi stisnjene zobe odgovarjal Den. Ves siv je bil v obraz.«

In Aleš in Den sta rinila navzgor zato, da prijatelja tam zgoraj ne bi bila brez hrane in kisika. Višinomer je kazal 7500 metrov.

Že strmim v naslednjo sliko na razstavi. Svetla, neskončna panorama. Da ni to tista pokrajina v bližini vasi Kanbari? Domačini so zdravniku naše odprave v starem bambusovem košu prinesli drobno deklico. Trebušček je imela ves opečen. Mala Kumari je tiho stokala.

»Do Katmanduja je 20 dni hoje,« piše Den v svoji knjigi »Congma je hodil spredaj«. »Dvajset dni hoje po prašnih stezah, prek blatnih riževih polj, rek in džungel.« Naša odprava je plačala letalo. Poklicali so ga po radiu in deklica je prišla v bolnišnico v Katmandu. Ko je bil kakšno leto pozneje Aleš spet v Himalaji, je zvedel, da je mala Kumari stara že pet let in da je veselo in prijazno dekletce. Zato je ta Denova slika tako svetla: saj je v starem, razmajanem bambusovem košku zmagalo življenje.

In naslednja slika: breg se prepadno spušča v strmo sotesko. Kaj ni ta ovinek

ravno tisti, kjer je nekemu nosaču zdrsnilo na nevarni poti in je izginil v valovih divje himalajske reke? Den se je pogнал za njim, ga zvelkel na suho, a pri tem sam skoraj utonil.

In tu je na sliki ena od tistih gor, ki jih opeva Denova knjiga: »Na belih vrhovih se stiskajo grebeni in razi, snežišča in skalne stene, tam se stikata sneg in nebo. Na teh vrhovih in v teh stenah odkrivaš neznane razsežnosti ledenikov in sten lastne gore, prihajaš do novih spoznanj, pomembnejših kot je granitna gora...« Obstanem pred sliko, iz katere tuli vihar, »...ti pa stojiš kljubovalno kot muškato govedo...«

Na naslednji sliki je divja, temna, mogočna ledena stena, vsa razpraskana in razbrazdana. To je lahko le vršni del Lotsejeve stene! »Kot bi jo divja zver razpraskala!« piše Aleš v svoji knjigi o Lotseju.

Še hodim naprej, od slike do slike, od vertikale do horizontale, od mehke do grobe linije, od svetlih do temnih višav. Zakaj so te slike drugačne od drugih slik gor? Ni jih slikal slikar, ki gore gleda od daleč, ampak vrhunski alpinist, ki gore doživlja od blizu.

Dušica Kunaver

Katastrofi sovjetskih alpinistov

Ali bi se smrti 40 ljudi na pamijskem Piku Lenina, največji tragediji v zgodovini alpinizma, lahko izognili? O tem so razpravljali strokovnjaki iz Sovjetske zveze, Češkoslovaške, Izraela, Španije in Švice, to je iz držav, iz katerih je 40 alpinistov odšlo na svojo zadnjo pot.

Sodeč po skopem sporočilu o nesreči, ki se je zgodila letošnjega julija zaradi potresa (epicenter je bil v sosednjem Pakistanu), je njihov tabor na višini 5300 metrov odnesel plaz. Mrtvih je bilo 27 sovjetskih alpinistov, 6 češkoslovaških, 4 izraelski, dva švicarska in en španski. Največ žrtev je bilo iz leningrajskega gorniškega kluba Troščinjenko: pod plazom je ostalo 23 članov.

Po trditvah sovjetskih strokovnjakov je bazni tabor pod Leninom že 30 let na nadmorski višini 5300 metrov in je absolutno varen, saj se tam v vsem času ni zgodila niti ena nesreča. V hipu, ko je nanj zgrmel več tisoč ton snega in ledu, je bilo v taboru 55 do 60 alpinistov iz različnih držav. Čeprav so reševalne ekipe takoj začele z iskanjem, za 40 zasutih ni bilo več rešitve.

Ali je bilo v skladu s pravili alpinizma, da je toliko ljudi taborilo na istem mestu? Sovjetski strokovnjaki so odgovorili,

da je bilo leta 1974 na tej 150 metrov dolgi planoti celo več kot 100 alpinistov. Od takrat na njej vsakega julija organizirajo mednarodni alpinistični tabor, vendar sta tokrat od kakšnih 60 prisotnih iz petih držav umrli dve tretjini udeležencev vzpona na Pik Lenina.

Ko se je zvedelo za nesrečo, so pomoč ponudili iz mnogih držav, toda velikanske količine snega in ledu, pa tudi slabo vreme so reševalcem preprečevali dostop do trupel zasutih.

Tragedija, kakršne v svetovnem alpinizmu ne pomnijo, je združila vse gornike sveta. Solidarnost alpinistov ne pozna meja.

V Prago se je vrnila pamijska odprava Alpin 4 s šestimi mrtvimi in enim ranjenim članom. »Teško je opisati, kar se je zgodilo v nekaj sekundah. En sovjetski in en naš alpinist sta po nenavadnem naključju ostala živa, čeprav je plaz drvel samo kakšen meter ali dva od njiju,« je povedal inženir Slechta, vodja odprave. Miloš Šivec, Jan Perdoch, Dušan Ulicny, Vladimir David, Branislav Valent in Jan Stefany iz Banske Bistrice pa so obležali pod snegom in ledom. Truplo nesrečnega Stefanyja še vedno iščejo. Za kanček več sreče je imel Miroslav Brozman, ki je katastrofo sicer preživel, vendar je huje ranjen.

Med mrtvimi sta tudi dva alpinista iz Ženeve — Mark in Fili Scheuer, oba člana

POGOVOR PLANINSKEGA VESTNIKA Z JANKOM AVSENIKOM

NOCOJ JE BIL EN LEP VEČER...

IVANKA KOROŠEC

Lansko zimo smo bili z mislimi velikokrat v gorah. Za to je poskrbel Janko Avsenik, planinec, vodja planinskih pohodov v Železarni Jesenice, vodnik pri planinskem društvu Javornik — Koroška Bela, amaterski fotograf, predvsem pa navdušen ljubitelj naših gora.

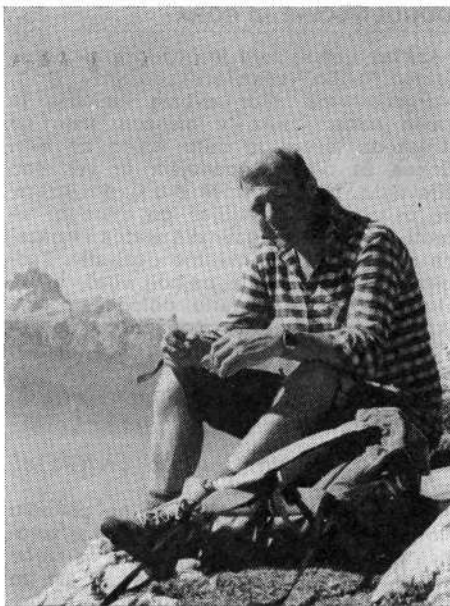
Janko Avsenik je letnik 1946 in je pristen Leščan. Zaposlen je v jeseniški železarni kot vodja proizvodnje TO profilarna Javornik, v železarni pa je od leta 1966. Njegova žena Francka, ki je doma iz Poljšice pri Gorjah in s katero že osemnajsto leto deli tegobe in radosti zakonskega življenja, je prav tako navdušena planinka. Z veseljem pokažeta kup fotografij, pa tudi lično urejen album, opremljen z napismi in datumi, ki sta ga sestavila po prehojeni slovenski planinski transverzali. »Veliko lepih in nepozabnih ur sva preživela v gorah. V prejšnjih letih sem bil po več ko 60 dni v gorah, lani pa le 28. Po 17 letih zakona sva s Francko avgu-

sta lani dobila hčerko Tonjo. Kot sončni žarek je posijala k nama, vse se zdaj vrti okrog nje. Že nekaj tednov staro sva nesla na Jerebikovec. Naj se napije lepota že zdaj!«

5000 DIAPOZITIVOV

Janko je vedno pripravljen pokazati svoje diapozitive na predavanjih v društvih in šolah ali pa preprosto napne platno na zid v dnevni sobi svoje hišice in povabi sosede, prijatelje ali znance.

»Imam okrog 5000 diapozitivov — kompletne Karavanke, Kamniško-Savinjske

Janko Avsenik: Temeljno vodilo naj bo zmernost in postopnost

Švicarske alpinistične zveze. O tem, kaj se je zgodilo z 12-člansko odpravo na Pamir, so v Švici izvedeli posredno: po večdnevni negotovosti je vodji odprave Christianu Zaugu uspelo, da je po telefonu priklicali ženo v Ženevi ter ji sporočili, da so on in devet članov živi in zdravi.

Reševalci so si z nadčloveškimi napori prizadevali, da bi oživili Natalijo Marčko iz Čimketa, vendar ji ni bilo rešitve. Na srečo so pravočasno prišli vsaj do Alekseja Korena iz Leningrada in Čehoslovaka Miroslava Brozmana.

Sovjetski alpinizem pa je letos zadela še ena velika nesreča: trije alpinisti iz te države so se v začetku oktobra smrtno ponesrečili med vzponom na himalajsko goro Manaslu, ki je z 8163 metri osma najvišja gora na svetu. Po prvih skopih poročilih iz Katmanduja kaže, da so trije alpinisti v skupni navezi zgrmeli v prepada, medtem ko so skušali preplezati nevarno skalno strmino malo pod vrhom. Ponesrečenci so skupaj z drugimi štirimi alpinisti sovjetske odprave poskušali osvojiti vrh Manasluj po vzhodni, doslej še nepreplezani strani, in sicer v alpskem slogu, se pravi brez višinskih taborov, brez uporabe dodatnega kisika in brez pomoči višinskih nosačev. Štirje preživeli alpinisti so po nesreči prenehali plezati proti vrhu in so se vrnili v dolino.

Alpe, Triglavsko pogorje, nekaj Zasavja in Notranjske, precej posnetkov je s Poti prijateljstva, potem so tukaj še Grossglockner, Hochalmspitze, Sonnblick, Petzek, Monte Zermula, Creta Granzaria, Monte Cavallo, Montaż, Poldišnja špica itd. Snemati sem začel leta 1985. Najprej sem diapozitive kazal le v ožjem krogu, domačim in prijateljem, kasneje pa se jih je nabralo toliko, da zadoščajo tudi za zahtevnejše občinstvo.«

»Kje vse imaš predavanja?«

»Po različnih krajih, največ pa v matičnem planinskem društvu Javornik — Koroška Bela. Z obiskom na predavanjih

sem vedno zadovoljen; zbere se od 40 do 60 ljudi.«

»Koliko strokovne usposobljenosti je za to potrebno?«

»Fotografija me je mikala že iz osnovnošolskih let. Kasneje sem se včlanil v Fotoklub Andrej Prešeren na Jesenicah. Na voljo je tudi dovolj strokovne literature; predvsem bi omenil knjigo Fotografija na Slovenskem, ki je izšla ob 150-letnici slovenske fotografije in je odlično berilo, v katerem je vse, kar potrebuješ.«

»Je to fotografiranje in snemanje diapozitivov drag konjiček?«

»Drag, vendar je še dražje tisto, kar človek doživlja ob tem. Film z diapozitivi posnamem in ga pošljem razvijati na Dunaj. Potem komaj čakam, da dobim razvite posnetke. Kakšen užitek je potem razvrščati diapozitive in ponovno podživljati trenutke v gorah!«

DOGODIVŠČINE IZ GORA

»Kakšna gorska tura je najlepša ali pa se je tebi najbolj vtisnila v spomin?«

»Izredno lepa, brez dvoma najlepša je zame turna smuka v mesecu maju do Krnskega jezera in nato vzpon na Krn. Sonce že od najzgodnejših ur ves dan sije nate, potem prideš nazaj do jezera, se osvežiš in nadaljuješ pot navzgor — proti soncu, na Bogatinska vratca in nazaj na Komno. To je enkratno doživetje. Tudi glede gore, ki mi je najbolj všeč, bi se sicer težko, a vendarle odločil za Krn. Izredna gora je to; v moji zavesti je zavita v skoraj mistično meglico, polno skrivnosti in boj iz prve svetovne vojne. Povrh pa ima s Krnskimi jezerom vse idilične čare, kar si jih človek sploh more želeli.«

»Si že kdaj doživel kakšno nesrečo ali neprijetnost v gorah?«

»Mnogokrat sem vodnik tudi na pohodih slovenskih železarn, kjer je velika množica pohodnikov. Do zdaj se nam na srečo nikoli ni zgodila nobena nesreča. Sam pa imam iz gora hudo izkušnjo, iz katere smo sicer vsi prišli živi in zdravi, a vseeno... Bilo je v severnem steburu Skute. Plezal sem s prijatelji, s člani PD SCT. Zgoraj se je nekje odkrušila velika skala in medtem ko je zlovesče udarjala na poti navzdol, sem mrzlično iskal varovališče. Upal sem, da me moj prijatelj v navezi pod menoj varuje, saj se nisem imel kam pripeti. Pomaknil sem se v levo pod neko skalico. Grmenje je prihajalo vse bližje, film življenja se je obračal nazaj — znani posnetki čudovitih hribov, planike v bohinjskih gorah, potonike na Vremščici, kranjske lilije na obronkih Skute... Mar se bo vse končalo tu? Skala je zdrsula mimo mene, mi podrsala cepin in roko, za njo se je vsul plazič snega. Napredovali smo proti vrhu, V žarečem soncu sem videl prijatelje, vse v meni se je smejalo

in se veselilo življenja. Pozno sem se vrnil, Francka je bila v skrbeh. Vrv sem tedaj obesil za omaro za dolgo — morda za zmeraj...

Vendar mora človek doživeti tudi take mejne situacije; tudi to spada k življenju. Šele tako prekaljen znaš gledati, zdi se ti, kot da si vstal iz groba. Ves prerojen vidiš, kako sije sonce in kako lepo je pravzaprav življenje.«

»Pravijo, da so ljudje, ki hodijo v gore, srečni. Kaj po tvojem drži: ker so v gorah, so srečni ali ker so srečni, gredo v gore?«

»Nedvomno drži slednje. Če boš šel zdoma ves napet, svojih problemov ne boš rešil; lahko si sicer pomagaš s tem, da v samotni in miru preiščiš meditiraš, a gora sama po sebi ti sreče ne more dati. Človek mora biti v svoji notranjosti prost, svoboden, in tak bo šel v gore. Srečen moraš biti že doma, v gorah se sreča potem še povečuje, narašča in se zgoščuje. Trdim, da enostransko doživljanje sreče ni prava sreča. Po mojem je sreča to, da vse deliš z nekom, ki ti je drag.«

ZLATÁ VREDNI NASVETI

Janko mi s ponosom pokaže svojo značko za vodnika, ki ima vgravirano številko 700 in jo ima pripeto na puloverju z lepim norveškim vzorcem. Pokazal mi je še drugo vodniško značko za vodnika železarn, ki mu jo je lani izročil Gregor Klančnik. Za planinskega vodnika se je šolal v Ljubljani pod vodstvom Toneta Sazonova.

»Kakor sem vesel vsakega človeka, ki ga pritegnejo gore, pa me množičnost vseeno skrbi. Prav je, da čimveč ljudi vidi naše lepote, a vsak zase bi moral biti tudi nadzornik svojega početja v gorah, sicer si bomo nakopali toliko ekoloških problemov, da jim ne bomo več kos.«

»Kaj svetuješ začetnikom, ki se prvič odpravljajo v gore?«

»Zmernost in postopnost, to naj bo temeljno vodilo. Začno naj z enourno hojo navkreber, gredo naj na primer v Begunje, od tam pa na Svetega Petra. To je idealna uvajalna točka. Sv. Peter nima samo nebeških ključev, meni je odklenil tudi vrata v skrivnostni svet gora. 29. junija, na svetega Petra in Pavla dan, je tam vedno maša in tedaj smo še kot otroci vedno šli tja gor z mamo, ki ima takrat god. Že takrat se je pri meni začela ta ljubezen!

Začetnikom bi priporočil, naj se ne obremenjujejo preveč s hrano in pijačo. Za dve- do štiriurno hojo je dovolj en sendvič, v kočah pa je povsod mogoče dobiti čaj ali sok. Vsak naj vzame s seboj tisto, kar mu tekne. Če ima raje cvrtje, naj vzame s seboj cvrtje, komur pa je ljubši okisan fižol, dober tek ob njem!

Glede obutve bi svetoval visoke čevlje; ni treba, da so pravi težki gojzarji. Lahki adidasovi planinski čevlji so prav primerni. V nizkih čevljih ali v kakšni drugi lahkomišelnih obutvi pa nikomur ne priporočam hoditi, posebno navzdol ne. Zelo primerna za začetnika je planinska pot čez Pohorje.

ZIVLJENJSKE IN PLANINSKE MODROSTI

»Kakšni so tvoji planinski cilji?«

»Moj planinski cilj je slovensko planinsko transverzalo obdelati tudi z diapozitivi. Ogromno materiala imam, le nekaj stvari bi moral še posneti.

»Na predavanjih poveš toliko zanimivosti! Dobro si poučen o rastlinstvu, o kameninah, o zgodovini, zanimaš se celo za pomen jezikovnih enot, za izvor imen itd.«

»Še vse premalo vem o tem, rad pa bi vedel čimveč. Pred vsako turo se dobro pripravim, ker rad vem, kje hodim, pa tudi oči odprem na stežaj. Mislim, da je treba znati gledati. Ne samo goro kot celoto, pač pa vsak posamezni kamen na njej in vsako cvetko posebej. Zavedam se tudi, da je med poslušalci na predavanju vedno kdo, ki ve o stvari veliko več kot jaz sam. Kako zanimiv podatek sem zvedel npr. zadnjič na svojem predavanju, ko mi je Čopov Jakec povedal,

da je resasti sviščevcevic ostal še izpred ledene dobe! Kako odporen cvetek!«

»Bo tvoja hčerka tudi planinka?«

»Upava. Ne misliva je z ničemer siliti, ves čas pa jo bova vzgajala v takem duhu in ji dajala tak zgled, da bo sama sebe lahko našla v tem, kar veseli tudi naju z ženo. Ljudje sicer pogosto pretiravajo, ko silijo majhne otroke v hribe. Kar je njim v užitek, je za otroka prevelik napor in s tem se rodi odpor. Postopnost in zmernost tu velja še bolj. Ne vleči prav majhnega otroka na kakšen Grintovec, to je za 12-letne otroke, ne prej!«

»Kaj misliš o akciji Planinske zveze za najboljšo kočjo in najboljšega oskrbnika?«

»To je krasna ideja! S prizadevnostjo oskrbnik lahko marsikaj naredi, saj nismo ljudje, ki hodimo v gore, tako zahtevni. Sem tudi vnet zagovornik predloga, da bi v kočah prepovedali kajenje.«

Janko je človek, ki ima poseben dar. Z njim lahko govoriš o čemerkoli, zna govoriti in zna poslušati, kar je danes prav redka lastnost. Vstopil je v 44. leto življenja, vendar se je s hčerininim rojstvom ves pomladil in je poln ciljev. Sam pravi, da je zagrabil življenje kakor bika za roge. Gore bodo, kot upa, kljub temu odkrile še kaj lepega, toda vse, kar bo od njih dobil, bo razdal drugim. Tako bomo lahko še mnogokrat zadovoljno vzdihnil, ko bomo odhajali z njegovih predavanj: Nocoj je bil res en lep večer!

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

POT NA VRH SVETA

STIPE BOŽIČ

Te dni je Stipe Božič, vrhunski jugoslovanski alpinist, v svojem rojstnem Splitu v samozaložbi izdal knjigo »Pot na vrh sveta«, 240 strani debelo in z barvnimi fotografijami bogato ilustrirano delo, ki je nekakšna avtorjeva alpinistična biografija. Knjigo uvaja s poglavjem, čemu alpinisti (in seveda on z njimi) sploh plezajo, nato pa pripoveduje o svojem plezanju po nekaterih zase prelomnih stenah in vrhovih. Posebno poglavje kajpada poseveča Mount Everestu, gori, na kateri je bil kar dvakrat, druga poglavja pa med drugim svojemu Velebitu in Biokovu, Centralnim Alpam, Kavkazu in Lotseju v Himalaji, medtem ko so kar tri poglavja posvečena osemtisočaku Manasluju. — Knjiga je zdaj izšla v hrvaškem jeziku, ko bo dobil najprimernejšega tiskarja, pa jo namerava izdati še v slovenskem jeziku. Kogar zanima Božičev hrvaški izvirnik, ga lahko naroči na naslov: Stipe Božič, Gorska služba spasavanja, Tolstojeva 41, 58000 Split, ali p. p. 353, Split. Knjiga

stane 220 dinarjev. — Objavljamo odloemek iz te nove knjige za planinsko knjižnico v upanju, da bo delo našlo čim prijaznejši odmev pri čimveč bralcih. (Op. ur.)

GREMO NA LOTSE

Poletja po odpravah so mi bila nekako najtežja. Vsi so mrzlično, kot da bi odhajali za vedno, zapuščali svoja delovna mesta in hiteli na neskončno dolga poležavanja po razbeljenih plažah in ostrih skalah. Večina je zbirala gradivo za neskončne zgodbičice o litrih vina in vrstah rib, ki naj bi jih nabasali v debele trebuh. S tistimi, ki so tudi čez poletje ostali na delovnih mestih, je bilo še huje. Uturjali so me z neprestanim ponavljanjem istih vprašanj o tem, kako plezam, kaj je na vrhu in kako je kdo izgubil življenje. Pogosto sem samega sebe pomiloval ali pa se jezil, ker moram vse to prenašati. Voljo do vsega mi je jemalo, da sem moral najbližjim sodelavcem vedno znova pojasnjevati iste reči.

Le kolikokrat sem moral svojemu šefu ponoviti, kako se pleza s pomočjo klinov, nakar je vsakokrat dodal, da on tega nikoli ne bi mogel; kot da bi kdo od njega pričakoval, da bo svojemu lenemu telesu spremenil navade! Prišel sem do prepričanja, da me takšni ljudje sploh ne poslušajo in da pravzaprav nihče sploh ne more spremeniti njihovega mnenja, da plezamo tako, da mečemo kavlje, privezane na koncu vrvi, kot so delali v srednjem veku, ko so osvajali trdnjave. Komaj sem pričakal konec tedna, ko sem odhajal v hlad severnih sten Veleža, Prenja ali Aniča Kuka. Ob delavnikih sem treniral na Marjanu, nato pa sem se okopal v morju. Včasih sem šel s prijatelji na ribolov.

Proti koncu leta 1980 mi je telefoniral Vanja Matijevac, prijatelj z Everesta. Dejal mi je, da sem izbran za odpravo v južno steno Lotseja. Vodja da bo Aleš Kunaver, druge člane pa da v glavnem poznam, razen nekaterih mlajših, ki so bili izbrani po ostrih kriterijih. »Mi starejši,« mi je pripovedoval Vanja, »smo bili izbrani samo na podlagi zaslug in Kunaverjevega vztrajanja, ker se pač ni mogel opreti samo na mlade.« — Med drugim smo morali izpolniti vprašalnik, tudi o kajenju; če je kdo pokadil več kot dva tisoč cigaret letno, že ni prišel v poštev. Nejc Zaplotnik je napisal, da je zadnje leto pokadil 2001 cigareto, kar je povzročilo orkan razprav.

POTOVANJE V KATMANDU

Dobil sem vrsto nalog, ki sem jih moral opraviti, v glavnem pa so se nanašale na zbiranje in izdelavo opreme. Najkočljivejša naloga je bilo konstruirati in izdelati nove lahke viseče lestvice. Najti je bilo treba dober material, orodje in delavnico, kjer bi to izdelali. Vse bi moralo biti kajpada brezplačno, ker je bila odprava za razliko od tiste na Everest leta 1979 zelo rečna.

Odprava, ki je štela 22 alpinistov in štiri spremljevalce, je najela 15 višinskih nosačev iz plemena Šerp.

Aleš Kunaver je neprestano govoril, da problemi in težave pač so, vendar ne bi smeli nikoli odnehati. »Ko bomo v letalu, bomo pol odprave že spravili skozi.« Mislil je na težave v zvezi z opremo, denarjem in podobnim. Obstajala so sicer mnenja, da je to za našo ekipo prevelik zalogaj. Vendar so zadnji čas naši alpinisti splezali takšne smeri, da bi bilo prav težko najti moštvo, ki bi se lahko kósalo z našim.

Četrtega marca je pet ton opreme z letalom odpotovalo proti Delhiju in naprej v Katmandu. Spremljevalec opreme je bil Marko Štremfelj.

Dne 10. marca smo se naposled vsi zbrali na zagrebškem letališču, od koder smo

odleteli v Frankfurt, od tod zvečer proti Delhiju, od tam pa takoj v Katmandu. Tam nas je čakal avtobus, ki nas je odpeljal do prenočišča. Kunaver je bil zares najboljši poznavalec Nepala in Himalaje, odličen organizator, zaslužen za to, da je vse šlo tako hitro.

Ker sem v Katmanduju kot doma, sem takoj sedel na izposojeno kolo in zdirjal v majhno restavracijo Guest House, kjer so me v hipu spoznali.

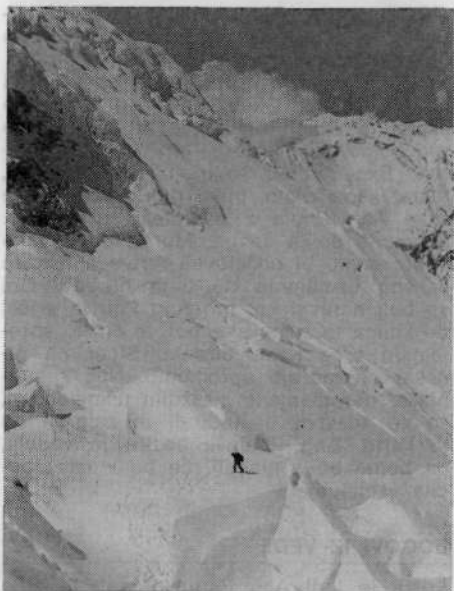
»Namasté!« sem pozdravil, kot pozdravljajo domačini in dečko, ki je bil pred dvema letoma videti še kot otrok, vendar je že stregel, mi je odzdravil z »Dober dan«. Prinesli so mi priljubljeno jed »momo« in me spraševali, kam gremo zdaj.

Zatem sem se odpeljal na hrib Svajambunat, na katerem je star budistični samostan. Kar malo versko navdahnjen sem vrtel molilne mline, vgrajene v ogromno kupolasto stupo, nad katero so na stolpiču na vse štiri strani neba neprestano gledale naslikane Budove oči.

ČANG MAJA

Tri dni pozneje, 13. marca, smo že leteli proti Lukli. Močno sem stiskal lonce, ki mi jih je dal neki Šerpa, ker so bili preveliki, da bi jih spravili v prostor za prtljago. Na severu so kipeli v nebo vrhovi Himalaje. Letalo je letelo nad južnimi obronki Gaurišankarja in prek sedla Lamdžura, prek katerega smo pešačili na poti proti Everestu, ter priletelo v dolino Solu Kumbu, domovino slavnih Šerp. Majhno vegasto letalo se je držalo ene strani kanjona Dud Kosi in ko je že kazalo, da se bo zaletelo v pepelnato sive stene, je naenkrat obrnilo rep skalovju in pikiralo na drugo stran kanjona. Tam je bila majhna terasa, na katere pobočju je letališče Lukla. Vzletna in pristajalna steza ni daljša od dvesto metrov in je urejena med njivami krompirja in žitaric ter travniki. Letalo je uspešno pristalo na krtnasti ledini, mi pa smo počasi izstopali vsak s kakšnim loncem ali košaro v rokah. Ovce so se spet vrnile na pristajalno stezo in se mirno pasle, dokler jih ni vnovič pregnalo kakšno letalo.

Sezuli smo težke višinske čevlje, ki smo si jih bili obuli pred vzletom, da bi zmanjšali težo nahrbtnikov; tisto, kar nosiš na sebi, kajpada ni prtljaga. Popoldne smo se spustili do reke, kjer naj bi v Pakdingu prenočili. Z Zaplotnikom sva bila povabljeni na večerjo k Ang Maji, njegovi znanki, ki se je poročila z Američanom Barryjem. Rodila se je v Pakdingu in je bila z največjim veseljem najina gostiteljica. Skuhala je odličen curry in servirala »čang«. Barry je tedaj izjavil, da bo svojo ženo začel imenovati Čang Maja, ker nam je neprestano doli-

Leto 1983: brezpotna pot proti južnemu grebenu Manasluja

vala pijačo, ki nas je spodbujala kripovedovanju. Sicer pa smo to noč slabo spali tudi zato, ker še nismo dobili spalnih vreč.

Hitimo proti Namčeju, ker je sobota, tržni dan v glavnem mestu Kumbuja. Z enega od grebenov se nam nenadoma odpre pogled proti Lotseju, nad katerim je kukal Everest. Veter iz Tibeta je razvijal snežno zastavo nad najvišjo goro sveta.

»Sagarmata!« je izustil neki Šerpa nedaleč od mene.

»No, vidiš, jaz sem bil na vrhu,« mi je v nepalskem jeziku samodejno ušlo iz ust in oči so se mi orosile s solzami.

»Velika gora, Sagarmata!« je zamrmral in z bosimi nogami zakopal po serpentinah proti Namčeju.

Everest je preteklost, zato sem sklonil pogled k nekoliko nižjemu Lotseju. Južna stena, najmogočnejša na svetu, kot da je s svojo močjo branila dostop v Tibet. Strme skale so do takrat poznale samo veter in sneg, zato celo najdrznejši človek težko pomisli na to, da bi jih preplezal. Osebnost sem bil že zdavnaj na čistem s tem, da gore nisem nikoli osvojil; samo šel sem po njenih pobočjih in prek njenih strmih sten; ničesar nisem spremenil, kajti gora je ostala prav takšna, kot je bila od vekomaj.

SAMOSTAN V KUMDŽUNGU

Počasi smo se vzpenjali proti vasi Kumdžung, rojstnem kraju našega pokojnega prijatelja Ang Phuja. Ko smo okrog pold-

ne prišli v vas, smo iz neke hiše zaslišali glasbo gongov in trobent. Nejc me je pogledal, kot da bi čital moje misli, in istočasno sva obrnila korak proti viru muzike. Sklonila sva glavi, da se ne bi udarila v nizek podboj, ter stopila v temen prostor. V Kumbuju in Tibetu so spodnji prostori hiš mračni, kajti tam imajo domačini vse mogoče: seno, orodje, včasih pa tudi živino. Otipal sem lesene stopnice in odšel proti glasbi, ki jo je spremljalo mrmranje. Dozdevalo se mi je, kot da stopava skozi ta vrata v drug svet.

V prvem nadstropju je bil ogromen prostor, poln ljudi, največ žensk, ki so se sklanjale nad lonci na ognjišču. Noter sva prišla skoraj neopazno. Neka Šerpani, šerpovska ženska, mi je ponudila »momo«. Vzel sem vroč kos mlinca, napolnjen z mesom, in krepko pihal vanj, kar so sicer delali tudi drugi — prav tako, kot me je učila mati, ko sem bil še majhen. Dala mi je pravkar kuhan krompir, sam pa sem ga prelagal iz roke v roko in pihal vanj, da se je ohladil.

Nejc je že sedel na tla, sam pa sem se še oziral, od kod prihaja glasba. Neka malo obilnejša šerpani me je prišla pod roko in me odpeljala do vrat, od koder je bilo videti pravi orkester lam, ki so meditirali ob svojih instrumentih. Vključil sem magnetofon, skrit pod vetrovko: naj bo preklet moj zahodnjaški nagon po zbiranju vsega mogočega, tudi takih trenutkov! Toda niso se ozirali niti na brnenje kamere. Eden od lam se mi je nasmehnil in mi pokazal stol. Sedel sem torej poleg njih in pil čang, Nejc pa je buljil v Budovo podobo in v sveče okrog nje; zdelo se mi je, da sploh ne tretajajo. Pod vplivom čanga mi je glasba zavalovala še skladneje ter me ponesla po dolinah in pobočjih južnih obronkov Himalaje. Od nekje so se pojavili strašni, vendar prikupni zmaji, ki so okoli nas bruhali plamene. Nejc je še kar naprej prav resno gledal Budovo sliko in kadil. Valovale so rdeče tunike menihov, svetile so se njihove oči in se odpirala njihova velika usta.

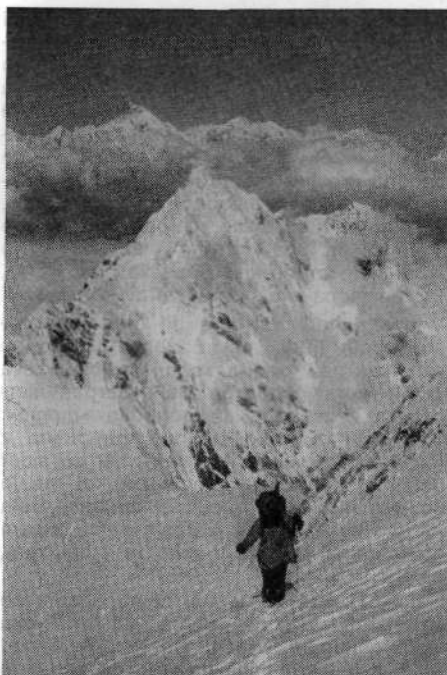
»Momo, momo!« je bilo občasno slišati klince žensk.

V ANG PHUJEVI HIŠI

Igranje se je počasi umirjalo; neki lama me je prijel pod roko in me odpeljal k ognjišču. Vzel je tudi mojo kamero in jo prislonil k mojemu nahrbtniku. Nejca je peljala neka šerpani in ga posadila poleg mene.

Jedla sva momo in pila čang in od časa do časa stegnila roke proti ognju, na katerem se je kahal momo, kajti zunaj je bilo hladno.

»Bato ho, kam greste?« me je vprašal eden od lam.

Leto 1984: zasnežena strmina pelje proti vrhu
Foto: Stipe Božić

»Lhotse, south face,« sem mu s prstom pokazal skozi dim, ki se je dvigal z ognjišča proti oknu, skozi katerega je bilo zaradi saj komajda mogoče razločiti južno steno Lotseja.

»Južna stena!« In je stegnil dlan naravnost proti strmini stene in to pokazal še drugim. Zavrtel je z glavo in nekaj zamrmral.

»Zelo močni ste,« nama je rekel drugi lama, vstal in se zagledal skozi sajasto okno proti steni.

Čang se mi je pretakal po žilah in me vse bolj polagal na ležišče, na katerem sem sedel. Glasovi so me uspavali: spet sem zagledal zmaje nad dolinami in ptice s čudnimi kljuni, kako letijo poleg mene. Leteli smo po dolini Kumbu proti Lotseju.

»Stipe, greva!« me je predramil Nejčev glas.

Opotekaje se, sva šla proti lestvi; vsi drugi so že spali ali pa odšli od ognjišča v prvem nadstropju samostana v Kumdžungu. Zaškrpale so stopnice in stopila sva na močno dnevno svetlobo. Nekako sva naciljala hišo, za katero sva menila, da bi lahko bila Ang Phujeva. Na dvorišču sva glasno pozdravila in nekdo je stopil iz prostora. Ang Phujeva sestra naju je takoj spoznala in se nama vrgla okoli vratu. Spominjam se, da predlanskim po bratovi smrti ni bila tako priliznjena in prijazna. Eden od šerp je neprestanto držal za roke, da ne bi pobirala kamenja z lede-

niške morene, s katerim nas je že obmetavala. Vendar so ji naša darila zelo hitro ublažila bolečino zaradi bratove izgube. Povabila naju je noter — in spet je bil na mizi čang. Okoli mene so zaplesale škatle in zaboji embalaže, ki jih je bilo vse polno po prostoru — »Yugoslav Everest Expedition«. Nejc je spet bolščal, tokrat skozi okno, meni pa so se mešale slike Ang Phuja z embalažo okoli nas. Še mi je dolila čanga. Morda pa je tako bolje: čemu bi obžalovali mrtve ali kazali kakšno usmiljenje do tega naroda! Oni so bolj naravni kot mi: Ang Phu je prišel do konca te zemeljske poti in oni to sprejemajo brez kompliciranja. Sicer pa ničesar ne morejo spremeniti. Nas zahodnjake, obremenjene z lažnim usmiljenjem, so že zdavnaj poštudirali in zaigrali na to karto. Ang Phujeva sestra je vedela, da bomo bolje plačali, če bo v nas zbudila usmiljenje.

BOGOVI IZ VEDE

Prišla je tudi Ang Phujeva mati in nato še sin. Gledal naju je z občudovanjem, ker sva bila prijatelja njegovega očeta in pripadnika drugega sveta. Za nama je stal močan Zahod, ki se mu vsi klanjajo in ga občudujejo. Jaz pa gledam umirjeni Vzhod in v njem iščem svoj mir. Toda ko iščem svojega, motim njihovega. Ponočno sem prišel do zaključka, da za takšna spoznanja niso potrebna dolga potovanja. Kot narava na človeka ne vpliva avtomatično, tako vam niti Vzhod, ko ga obiščete, ne bo takoj podaril miru in umirjenosti.

Mali naju je prisrčno objel, njegova babica pa mu je nekaj pojasnjevala v šerpovskem jeziku. Nato se je postavil pred naju z majhnim klobučkom na glavi, ki mu ga je nekoč dal njegov oče; Ang Phu ga je verjetno dobil v dar od kakšne odprave.

Prekleti fotoaparat, spet sem ga potegnil ven! Še so nama nalivali čang. Nejc je v kotu našel Budovo sliko, pod katero so gorele voščene sveče, nato pa je uprl pogled v fantazijsko izdelan zapah. Čang je medtem poglajbal svoje delovanje. Spet je zaplesala soba okoli mene in s »tanke«, bandere z naslikanimi mitskimi podobami, so začeli stopati starodavni bogovi iz Vede, svete knjige indijskih brahmanov. Purušo so bogovi raztrgali in ga prinesli kot žrtev, kajti bil je prvi človek. Iz njegovih ust so nastali brahmani, iz rok kšatriji — delavci, iz beder kmetje, iz nog pa so se rodili šudri, najnižja kasta. Pamet se mu je začela razkrajati in preoblikovati v luno, iz očesa pa je nastalo sonce. Iz ust je bljuval plamen in tako je nastal ogenj. Njegovo dihanje se je spremenilo v veter. Noge so se mu spremenile v zemljo...

»Greva dalje!« me je spet zbudil Nejč.

Zunaj se je dan že poslavljaj in hitro sva stopala proti Punkti Dranki. Pot naju je vodila navzdol do reke, potem pa se je vzpenjala do samostana Tjangboče. Pisana ptica »goal«, velika kot kokoš, je skozi krompirjevo njivo stekla pred nama. Nejc jo je začel zasledovati, bolj zaradi tega, da bi se streznil, vendar so se mu noge zapletale v nekakšno trstičje — in začel je padati, dolgo in slovesno. Slow motion bi to imenovali zahodnjaki. Nekdo se je od vsega srca zasmel. Pomislil sem že, da sem morda to jaz, čeprav sem bil prepričan, da sem se zasmel le v sebi. Spet se je nekdo glasno zasmel. Obrnil sem se — in glej ga, saj nisva sama! Po poti iz Punke Dranke sta se majala dva Tibetanca, otovorjena z nahrbtnikoma. Nejc se je pobral, ko sem ju pozdravljaj, sedli smo na hladno travo in se začeli pogovarjati. Tudi njima sva kazala proti južni steni Lotseja in se privajala na znake odobravanja pri tem ljudstvu: če odkimavajo z glavo, to ne pomeni vedno zanikanje, ampak pogosto nasprotno, odobravanje.

»Vi ste izredno močni ljudje, takih je tukaj malo, toda nečesa se vendarle lahko naučite od nas. Nehajta zdaj teči, sedita z nama na hladno travo in se skoncentrirajta na ta trenutek; saj ne bosta nikamor prišla prepozno, zato se sprostita. Prižgemo si lahko cigareto, če seveda imata kakšno, kajti midva sva svoje že zdavnaj pokadila.«

Sedeli smo in kadili in midva sva gledala ta dva nenavadna Tibetanca, kako brskata po svojih nahrbtnikih, naposled pa je vsak potegnil iz njega po eno ogrlico, na kateri so bile nabrane kroglice iz sandalovine. Tisti, ki je bil večji, ki je imel podolgovat obraz, poševne mongolske oči, redke brke in brado, je začel odkimati kroglico na tem molku in izgovarjati nerazumljive besede.

»Prijatelja moja, ko vama bo hudo in najhujše, vzemita te frnikole v svoje roke. Nikar nič ne mislita, otriesita se vsake misli in izgovarjajta samo »Om mani padme hum«. Naredita to nekajkrat in bosta tako svojega duha rešila teže nepotrebnih in škodljivih misli, ki vaju lahko obremenjujejo. Vi ste močni ljudje, visokega razreda, vendar se pozabite očistiti in skoncentrirati za prihodnost.

Prijatelja moja, nikar ne mislita na kraj, na katerem stojita, ampak na naslednjega, do katerega morata priti.«

HOTEL SEM BITI NA MORSKI OBALI

Ponavljala sva za njima nenavadne besede in nisva čutila mraza trate, na kateri sva sedela. Nismo opazili, kdaj se je spustila noč. Neki starec je šel mimo nas in gnal čredo jakov proti Kumdžungu. Pogledal sem v temno modro nebo,

posuto z zvezdami; Rimska cesta je bila speljana po vrhovih Kumbuja.

»Celo več stokrat Om mani padme hum, prijatelja moja! Prepričan sem, da vama bo uspelo. Ne mislim na vrh, ki ni tako zelo pomemben, ampak na to, da se vidimo v Namčeju, ko se bosta vračala.«

Tibetanc nama je nato obesil molek okoli vratu; Nejc se je nekoliko zapletel v njegove dolge lase.

Zatem sta prijatelja odšla, naju pa je objela mrzla himalajska noč. Nadaljevala sva čisto tako, kot nama je dejal visoki Tibetanc, pazila samo na odseke poti, ki so naju čakali, in mislila na en sam stavek: *Om mani padme hum*.

Nad glavama so se nama odmikale veje rododendrona, okrašene z ogromnimi rdečimi in belimi cvetovi, ki jih je bilo mogoče razločiti celo po mesečini. Hodila sva po poraščenem grebenu, zapuščala dolino in se vzpenjala proti modremu nebu.

Prepotena sva prišla v Tjangboče, šla mimo samostana in se splazila v nekakšno hišo. Drugi tovariši iz odprave še niso zaspali; čakali so naju, da bi slišali zgodbo. Vendar nama ni bilo do tega, da bi govorila. Nejc je od nekod potegnil orglice. Stegnil sem roko in bradati Američan, ki se je prav tako znašel tukaj, mi je dal svoje orglice.

Hotel sem biti na morski obali, da bi me valovi božali po nogah in da bi občutil vonj po ribah — in tako sem tudi igral. Nekdo je dejal, naj nadaljujem, vendar nisem imel več moči. Zavlekel sem se v spalno vrečo in zaspal. Sanjal sem o veliki ribi, ki se je ujeła na trnek, vrvica pa se je močno nategnila in se mi zarezala v prste. Čoln se je gugal, na krovu pa so se premetavale ribe, ki sem jih ujel...

MOST PREK DUD KOSIJA

Dne 16. marca se je rodilo nevihtno himalajsko jutro. Jaki so postali trmastí, saj jim ni bilo do tega, da bi šli na pot, toda iti smo morali. Ustavili smo se pri mostu prek Dud Kosija, kjer so jaki obračali glave od podivjane reke, vendar so bili šerpe vztrajni: vlekli so in porivali te prestrašene živali prek visečega mostu, da so nekako vendarle prišle na drugo stran.

Spet sem snemal. Neki starec me je prosil, naj mu pomagam urediti tovor, ki je postrani visel na jakovem hrbtu. Pomagal sem mu ga pritrditi, vendar je jaka naenkrat spet prišla trma in je stekel za menoj. Steza je bila ozka in vrezana v breg, tako da nisem mogel nikamor pobegniti. Pomislil sem že, da je to konec moje poti, vendar sem še kar tekel, kolikor so me noge nesle. Zagledal sem jelko, ki je nenavadno rasla v pobočju, skočil navzdol nanjo in se komaj ujel.

Oddahnil sem si, vendar mi je takoj prešnilo možgane, kje je kamera: prav gotovo sem jo spotoma izgubil. Vendar mi je visela na jermenu okoli roke, česar pa zaradi razburjenja sploh nisem opazil. Na gosto je snežilo in sneg se je enako prijemal na stezo in na jake kot na nas. Nadaljevali smo pot proti Lotseju.

odmevi

SLOVENSKA SMER V DAULAGIRIJU

V Planinskem vestniku št. 10 sem na strani 453 prebral vest o tretji smeri v vzhodni steni Daulagirija, ki jo je letošnje poletje preplezal Poljak Wielicki. Pred tem je bila podobna vest objavljena tudi v Alpinističnih novicah v Delu z vrisano smerjo, ki pa je identična z leta 1980 splezano smerjo Kurtyka-McIntyre. Ker je bil takrat zraven tudi Wielicki, je na dlani, da vrisana nova smer ni prava ali pa poteka tako blizu stare, da jo je vprašljivo omenjati kot novo. Zelo prepričljiva še nova smer v vzhodni steni bi lahko po-

tekala po levem ozebniku, ki pa izstopa na jugovzhodnem grebenu nad južno steno in bi bila tudi tehnično zelo zahtevna, da o nadaljevanju proti vrhu ne govorim. Zato pričakujem točno informacijo v našem glasilu, ki je strokovno in ne površno kot dnevno časopisje.

Še bolj moteč je podatek v istem poročilu, češ da je Wielickijeva smer tretja poleg tiste iz leta 1980 in Jugoslovanske iz leta 1985.

Kot vodja takratne odprave poudarjam, da je takratna *slovenska odprava v vzhodno steno Daulagirija* preplezala novo *Slovensko smer v vzhodni steni*. Tako smo odpravo imenovali pred odhodom in tako se je imenovala tudi po končani zgodbi, ko smo poročali nepalskemu ministrstvu za turizem in kot smo objavili v strokovnih poročilih. Jugoslavija ni k odpravi prispevala niti pare in za odpravo še vedela ni — enako kot ni vedelo še nekaj takratnih funkcionarjev Planinske zveze Slovenije. Naj torej jasno in glasno ponovim: slovenska odprava je preplezala Slovensko smer v vzhodni steni Daulagirija jeseni leta 1985.

Stane Belak-Šrauf

Transverzala z gorskimi kolesi

Člana Šaleškega alpinističnega odseka Ivč Kotnik in Ivo Avberšek letošnjega dneva planincev nista preživela v kakšni steni, ampak sta se z gorskima kolesom podala po Šaleški planinski poti, ki jo je od leta 1974 prehodilo že več kot 1600 planincev. Pred meseci sta si nekatere odseke že ogledala, v nedeljo, 9. septembra, pa je šlo zares. Kot prva kolesarja, ki sta se podala nanjo, sta jo prevozila v enem dnevu (pred tem sta bila na tej poti najhitrejša dva atleta-tekača, ki sta jo pretekla v dveh dneh). Kot jima je pokazal kilometrski števec na kolesu, sta ta dan prevozila približno 120 kilometrov, za to razdaljo po planinskih poteh pa sta potrebovala dobrih 11 ur vožnje. Pri tem sta premagala več kot šest kilometrov višinskih razlik. Povedala sta, da sta na poti, ki pelje prek vrhov nad Šaleško dolino, kljub naporom doživela veliko lepega.

Miroslav Zolnir
(Obvestila)

KALŠKI GREBÉN, (KALŠKI) GRÉBEN ALI GRĚBN?

Domačini v bistriški dolini (Stahovica itd.) pravijo [grében]; tudi [kauški grében], da ga ločijo od Velikega in Malega Grébena. Domačini v Kokri pravijo samo [grěbn]. Njim te gore ni treba ločiti od nobenega soimenjaka. Obema izgovarjavama je skupen naglas na prvem e-ju (kokrški izgovor je najbrž sploh samo enozložen), različna pa je širina tega e-ja: bistriški precej ozek, kokrški širok. Nesporno je, da se beseda pojavlja kot lastno in ne kot občno ime (za domačine je ta gora Grében ali Grěbn, tako kot je Grintovec Grintovec in Kočna Kočna) in jo je treba pisati z veliko začetnico. Ker najdemo v bistriški dolini vsaj tri imena, katerih sestavni del je Greben (Kalški, Veliki, Mali), je smiselno po tem količinskem kriteriju sprejeti v knjižni jezik bistriški izgovor in imena zapisati (*Kalški*) *Grében*, *Veliki Grében*, *Mali Grében*. (Lahko tudi brez naglasnega znamenja.)

Spodobi se in pravično je, da to upoštevajo pisci vodnikov in kartografi in odpravijo sedanjo neumestno napako (kjer je). Avčin je v govoru naglašal prvi zlog

in Vlasto Kopač je ime tako zapisal na svojem (imenoslovno neprekosljivem) zemljevidu »Karavanke, Kamniške Alpe in soseščina« iz leta 1954; Brilej v svojem »Priročniku za planince« piše samo Greben, brez »Kalški«, žal tudi brez naglasa. Kaj nam danes brani, da bi šli po njihovih stopinjah? (Odtujenost? Površnost?) Pokopljimo in pozabimo torej »Kalški greben«!

Stanko Klinar

PROPADANJE VEGETACIJE

K pisanju me je spodbudil prispevek izpod peresa Ivana Vebera v Planinskem vestniku 90: 357, 1990. K njegovim mnenjem bi rad dodal nekaj drugačnih pogledov na to problematiko.

Z avtorjem se povsem strinjam, da vegetacija naših gorá v zadnjem času kaže obsežne znake poškodovanosti. Kot je že bilo omenjeno, je to posebej očitno na zimzelenih rastlinskih vrstah, predvsem v sestojih pritlikavih grmičkov na območjih tik nad gozdno mejo. Prizadeti so sleč, slečnik, resa, brusnica, ruševje, mlade smrečice in mnoge druge. Poškodbe opazimo tudi na travniških združbah, predvsem pri tistih s plitvimi koreninami.

Dejstva so torej znana, problem nastopi pri razlagi vzrokov. Glede na globalno ekološko krizo, v katero je zašlo človeštvo zaradi grobih posegov v naravne procese, je seveda razumljivo, da je avtor v tej smeri iskal vzroke. Toda take špekulacije lahko vodijo do preneglih zaključkov.

Dobro nam je znano, da je značilnost zadnjih zim izredno majhna količina snežnih padavin. Leto 1989 je bilo med najbolj sušnimi v tem stoletju. To pa pomeni, da so bila obsežna gorska pobočja in planote vsaj določen čas brez snežne odeje oziroma je bila ta zelo skromna. Razumljivo je, da take spremembe vplivajo tudi na rastline.

Razširjenost rastlin v naših gorah je med drugim pogojena tudi z njihovo odpornostjo na nizke temperature. Tako na vetrovnih slemenih in grebenih, ki so pozimi brez snežne odeje, najdemo druge vrste kot na rastiščih, ki jih pokriva sneg. Rastline, ki so običajno pod snežno odejo, so z razvojem vrste razvile slabše prilagoditve na nizke temperature. Snežna odeja namreč deluje kot izolator pred uničujočim delovanjem mraza. Če pa te odeje ni ali je pretanka, tudi zaščitnega delovanja ni.

Nizke temperature lahko deluje neposredno na izpostavljene poganjke. V ra-

stlinskih tkivih se tvorijo ledeni kristali, ki odtegujejo vodo iz celic in rastlina propade zaradi izsušitve ali pa ledeni kristali povzročijo poškodovanost celičnih membran in kasneje cele rastline.

Lahko pa je delovanje posredno. Ob pomanjkanju snega tla globoko zamrznejo, istočasno pa tudi voda v koreninah. Nadzemni deli so medtem izpostavljeni sorazmerno visokim temperaturam, še posebej ob sončnih dneh proti koncu zime. Rastlina je aktivna in ob transpiraciji se skozi kutikulo in listne reže izgublja voda, ki pa se ne more nadomestiti s črpanjem iz tal, ker so korenine neaktivne. Pomanjkanje vode v tkivih je vse večje in končno lahko pride do propada. Taka zimska suša bolj prizadene mlajše dele, ki še nimajo mehanizmov zaščite. Stara drevesa so bolj odporna, ker v nadzemnih delih razpolagajo z dovolj veliko zalogo vode. Poškodovani deli se spomladi značilno rdeče rjavo obarvajo in dajo značilno podobo, ki jo je opazil tudi Ivan Veber. Ker pa so bile klimatske razmere v zadnji zimi zelo ugodne za razvoj tega pojava, nas obširnost poškodovanosti ne more presenečati.

Poškodovane rastline vstopajo v že tako kratko gorsko rastno sezono oslABLJENE, življenjski procesi so moteni, zaloge se izčrpavajo. Od tod tudi opažanje, da je bilo manj cvetočih rastlin kot običajno.

Ivan Veber se kljub temu ni povsem zmotil v določitvi krivca, le da ta ni neposredno odgovoren. Dokazano je namreč, da zračni polutanti, predvsem pa ozon (ki ga je na žalost vse več v nižjih plasteh atmosfere, v višjih pa vse manj), povečujejo občutljivost rastlin na delovanje nizkih temperatur in zimsko izsuševanje. Nasploh kombinacija neugodnih dejavnikov v gorskem svetu (z višino se večja vpliv delovanja nizkih temperatur, UV sevanja, izsuševanja, naraščča količina ozona, pogostejše v padavine, ki so vse bolj kisle) povzroča vse večjo poškodovanost gorskih gozdov in negozdnatih združb. Kisle padavine povzročajo izločanje nekaterih za rast in razvoj pomembnih hranilnih snovi iz rastlin, pri nekaterih je opazen izrazit upad cvetenja. Skupno delovanje več dejavnikov ima veliko večje posledice, kot bi jih imeli posamezni.

V kolikšni meri je tako posredno delovanje zračnega onesnaževanja prisotno v naših gorah, je trenutno težko reči, pričakujemo pa lahko, da bodo v kratkem na voljo tudi konkretni podatki.

Upajmo, da obravnavano poškodovanost res lahko pripišemo predvsem neugodnim klimatskim razmeram v zadnjih letih. Če pa je bil pri tem pomembnejši vpliv onesnaževanja, potem me je resnično strah prihodnosti.

GOSTOLJUBNOST PA TAKA!

Že od mladih let se potepam po naših čudovitih gorah, da se naučim svežega zraka in gorskega miru. Vendar v hribe ne hodim samo zaradi svežega zraka in tišine, ampak tudi in predvsem zaradi prijaznosti ljudi, ki jih srečujem na planinskih poteh, in zaradi gostoljubnosti, ki me čaka v planinskih kočah.

Letos poleti so se mi vsi ti ideali gostoljubnosti in prijaznosti sesuli v nič. Na moje mnenje o gostoljubnosti v planinskih postojankah je vplivalo predvsem vzdušje v planinski koči pri Sedmerih jezerih.

S prijatelji sem se namreč potepal po triglavskih višavah in pot nas je zanesla v Dolino sedmerih jezer. Na našo smolo nas je od Hribaric naprej spremljal močan dež, tako da smo prišli do Koče pri sedmerih jezerih premočeni do kože, nadejali pa smo se tople krušne peči in vročega čaja. Namesto tega nas je v jedilnici pričakal list papirja, na katerem je pisalo Cenik in na katerem je med drugim pisalo, da je treba za sušenje enega kosa obleke plačati 15 (petnajst) dinarjev. Torej potrebno je plačati, če si hočeš posušiti obleko nad pečjo! Ob tem se nam je porajalo vprašanje, ali zaračunajo sušenje nogavic kot en kos ali kot dva. Da bi bila ironija še večja, so nam spajne zaračunali po članski tarifi, čeprav so bile na ceniku označene tri tarife — pionirska (otročka), mladinska in članska. Res je, da letos stopam v študentski stan, kar pomeni, da nisem več otrok, pa sebe še vedno ne smatram za odraslo osebo, saj tudi planinsko članarino plačujem po mladinski tarifi.

Za zaključek bi nam vsem postavil vprašanje: Ali nam je res edini cilj potegniti iz planinskega popotnika čimveč denarja ne glede na to, če je zadovoljen ali ne? Če je to naš cilj v evropskem letu turizma, potem nimam tu nič več dodati, razen misli nekega popotnika, ki se je ob pogledu na cenik samo grenko nasmehnil in dejal, da bodo kmalu pričeli zaračunavati tudi sonce.

Leon Vrhovšek, Maribor

Planinski vestnik še vedno išče Janka Mlakarja sedanjega časa, ki bi poskrbel za zabavno pisanje o planinskih dogodivščinah. To so lahko kratke zgodbe in humoreske — ali pa humoriistični roman, ki bi ga objavljali v nadaljevanjih. Saj vendar tudi današnji hodijo po naših hribih Trebušniki in njihove družine! Poskusite torej, korajzja veljal!

iz planinske literature

Jelinčičeve Zvezdne noči

Imamo odlično in svetovno znano skupino slovenskih alpinistov, ki se iz leta v leto bolj širi. Hkrati s tem širjenjem se vedno bolj množi tudi naša alpinistična literatura, postaja temeljitejša in kakovostnejša, pa tudi razvejana, od poročevalno dnevniških zapisov do esejistike. Pri tolikšni rasti niti ni več tako nenavadno, da sta pred kratkim kar dve tovrstni deli skoraj hkrati izšli pri dveh založbah. Založništvo Tržaškega tiska je izdalo Zvezdne noči Dušana Jelinčiča — in tem je namenjen tudi ta zapis —, pri Prešernovi družbi pa smo dobili knjigo Marjana Manfreda Ledeno sonce.

Medtem ko Manfreda svoje delo posveča najvznemirljivejšim dogodkom in uspehom iz različnih obdobij svojega alpinizma, pa so Zvezdne noči — besedilo je Jelinčič po delih objavljal že v Primorskem dnevniku, kjer dela kot novinar — nastale na podlagi ene same, a ene najuspešnejših jugoslovanskih odprav »Karakorum 86«. Njeni člani so se povzpeli na dva osemtisočaka in kar dvanajst jih je bilo na Broad Peaku.

Tako kot vsa druga dela alpinistične, odpravarske ali kakorkoli jo že imenujemo, literature, imajo tudi Zvezdne noči to prednost, da je njihova snov po svoje elitna, ubesedil bi jo lahko le majhen krog piscev, in zaradi izredne vznemirljivosti, s katero hkrati vabi in uničuje gora, skoraj ne more biti dolgočasna. Zvezdne noči se odlično berejo kot pripoved o spopadih in doseganju tistega, čemur se večini nikoli ne bo dano niti približati. Nikakor ne nameravam Jelinčičevega pisanja zbanalizirati s trditvijo, da se ti zapisi vsaj tako napeto berejo kot kakšna dobra klasična kriminalka, le trupla so žal resnična in se bralec z njimi čisto drugače sooča. Gre za absolutizem gore, ki se kljub vsem dolgotrajnim pripravam in odlični opremljenosti skupin na človekove ambicije odziva vsak hip po svoje in včasih pripusti do izrednega uspeha nekoga, ki si morda tega »ne zasluži« — o tem, ali si je svoj osemtisočak res »zaslužil«, se namreč sprašuje tudi avtor Zvezdnatih noči — ali pa z nenadnimi izrednimi razmerami uniči alpinista, ki ima za seboj že svetovno serijo najzahtevnejših vrhov. Ta neizprosnost in pogosto že tragična muhavost do človeka, ki se ji skuša približati po najtežavnejši poti, je pogost predmet v delih naših alpinistov. Jelinčič pa ga je obdelal izredno celovito in s psihološko poglobljenostjo.

Ogrodje Jelinčičeve pripovedi je dnevniški zapis, ki ga avtor preseže in vsakdanje

dogodke osmisli z razmišljanji, z analizami lastnih duševnih stanj — nasploh so Zvezdnote noči ob zunanjem dogajanju, vzponu in težavah v zvezi z njim tudi nenehna popotovanja v notranjost, v človeka, osvetljevanje njegovih vzgibov in odločitev. Avtor skuša priti do dna predvsem vprašanju, ki so ga načenjali že drugi in je v alpinizmu dnevno na miselnem seznamu — zakaj sploh vse to početi, zakaj tolikšni napor, zakaj tolikokrat biti nihalo, ki ga gora lahko vsak hip zaniha na ono stran.

Seveda je upravičeno pričakovati, da so Zvezdnote noči tudi pisanje o smrti, čustveno in pri Jelinčiču tudi filozofsko odzivanje nanjo. Naši odpravi se na tej poti sicer ni bilo treba neposredno soočiti z njo, bili pa so to dnevi, ki so v istih stelah terjali številna življenja tujih alpinistov, vsaj znancev, ali pa celo prijateljev.

Jelinčičevo vpletanje tujih alpinističnih skupin v doživljanje naše odprave in predvsem v doživljanje njega samega daje knjigi dodatno razsežnost.

Dnevniški zapis ali sama zgodba kljub njeni vznemirljivosti Jelinčiču ne zadoščata. Nenehno se od njiju oddaljuje v mozaik drobnih psiholoških analiz in filozofskih ekskurzov. To je včasih zanimiva dopolnitev dogodkov, nemalokrat pa se mu ta cepitev ne posreči, ne preraste v smiselno celoto in učinkuje umetno in moteče.

Avtor prisega na alpinizem kot najintenzivnejšo obliko bivanja in se s primernim zaničevanjem ozira na vsakdanost brez mejnih situacij, na trekkingaše, na kolege, ki so obtičali v redakciji... Skratka pogled »zviška«, ki pa je lahko vseeno simpatičen, če si ga kdo privoščiti z osem-tisočaka.

Marjeta Novak Kajzer
(Književni listi)

»Megla završi okoli mene. Udaril v mojo utrujenost. Naposled zagledam pred sabo Mojmira. Ne vem, zakaj me pogleda tako nejevoljno in reče: »Kako smotan je ta vrh!« Nato pa že hoče mimo mene v dolino.

»Kaj si bil na vrhu?«

»Bil. Pojdi še ti!«

»Kje pa je?«

»Tam. Ali ga ne vidiš!« In zamahne z roko nekam proti megli.

Pogledam trideset ali štirideset metrov naprej v meglo, ki prihaja in odhaja, ki se odpira in zapira, grozi in boža, ki slepi in ščemi, pada in raste, obstaja in ne obstaja.

»A, vidim, pridi z menoj, da me boš fotografiral.«

»Ne grem, saj sem že bil na vrhu. Sam sem se fotografiral. Tudi ti se boš...«

S temi uvodnimi stavki Dušana Jelinčiča želim opozoriti na knjigo o njegovem doživljanju naše odprave Karakorum 86 in predvsem vzpona na Broad Peak (8047 m). Spomnimo se, da je bila to ena od naših najuspešnejših odprav z množico vzponov na Broad Peak, med njimi tudi ženskim, z vzponi na Gašerbrum II in solo vzponom Toma Česna v vzhodnem ostenju K2. Bila je srečna odprava in naši alpinisti so komaj-komaj ušli uničujočemu snežnemu viharju, ki je tiste in naslednje dni utrlil življenje mnogim odličnim himalajcem. Vsaka odločitev je lahko postala razpotje med biti in ne biti, vsako vztrajanje v nepravem času pot brez vrnitve.

Jelinčič je bil prav v najbolj tragičnem času karakorumskih odprav na svoji prvi himalajski gori. Ne čisto pravi alpinist — po merilih vrhunskih — je vedno nekoliko zamudil: najprej aklimatizacijo, potem lep dan, pa dobro navezo. Nekajkrat je že odložil puško v koruzo, pa jo spet pobral in naprej iskal svojo priložnost: zdaj ali nikoli.

Tako sta z Mojmirom na vrhu, ko je vsa preostala odprava že v bazi, na gori pa se začne vremenski pekel. Delata usodne napake, a jih nenehno popravljata z neznanstveno voljo do uspeha, nobenih pogojev nimata za vrh, a ga dosežeta. Odnese ju plaz in ga preživita, izgubita opremo in jo najdeta, padeta v razpoko in splezata ven, zdrsneta po strmini in se »tik pred« ustavita, izgubita sebe in se najdeta, kar naprej umirata in se znova in znova vračata v življenje. Na koncu celo zadnjič v njegovo začasno dokončnost, a drugačna — zlomljena, srečna, večja in zreljša v vseh dimenzijah bivanja — navgor, navzdol, vodoravno. Na eni turi Jelinčič preživi alpinistično začetništvo in ga stopnjuje do vrhunskega dejanja — osvojitve osem-tisočaka. Vrsta odličnih alpinistov

Dolg do Primorske in Dolenjske

Slovenija je največji del dobro pokrita s planinskimi vodniki, glede tega pa sta še vedno beli lisi Dolenjska in Primorska. Planinska založba bi seveda želela z vodnikoma pokriti še ti dve slovenski pokrajini, vendar ne najde avtorjev, ki bi bili pripravljeni in sposobni opraviti to zahtevno delo. Nemara bo do stoletnice slovenske planinske organizacije le uspelo izpeljati načrt, po katerem bi bila celotna Slovenija pokrita s planinskimi vodniki in planinskimi zemljevidi.

hodi leto za letom v Himalajo, pa jim to ne uspe, mnogim celo nikoli. Tudi to mora slišati — skoraj očitek — med iskreno prijateljskim sprejemom. A Jelinčič ni kriv za to. Življenje ne pozna pravice in krivice, le vzroke in posledice. Svoj vrh si je Jelinčič zaslužil in prigaral. To prepiranje ves čas izžareva, vanj verjame in tudi knjiga je prežeta z velikim upanjem, ki mu je pomagalo skozi smrt nazaj v življenje.

Knjiga zasluži, da jo vzamejo v roke kritiki »velike in resne« literature. Vsaj jaz sam imam zaradi te knjige Jelinčiča za pisatelja in ne za pisca. Najprej sem jo »požrl«, potem prebral, zdaj pa jo bom še lep čas nosil s seboj in odpiral. Nabita je z dogodki in čustvi, neusmiljeno odkrita in prežeta s poveličanjem in odrešenjem. Kljub temu pa na koncu neke pravi: »Preveč ljubim svoje življenje, da ne bi šel spet na pot...«

»Zvezdne noči« so izšle pri Tržaškem tisku in v naših knjigarnah je prva naklada že pri koncu. Na zunaj je izredno lepo opremljena, natiskana brez napake in zaključena s spremno besedo Marijana Krišlja. Na srečo nima barvnih prilog, kajti fotografije preprosto ne bi mogle slediti dimenzijam vsebine. Dramatično dogajanje bi najbolje zmogla ilustrirati kak Doré ali Dalí, a sta oba, žal, že umrla. Morda je to celo najboljša knjiga o naših odpravah doslej.

Tone Škarja

Naše jame, številka 32

Jugoslovanska jammerska odprava v Kolumbijo je bila sicer že leta 1984, podrobna poročila z nje pa so objavljena šele v 32. letniku Naših jam, glasila Jamarske zveze Slovenije, ki ima letošnjo letnico. Udeleženci te odprave, ki jo je organiziral jamarski klub Črni galeb iz Prebolca, poleg njegovih člankov pa sta se je udeležila še po en član Društva za raziskovanje jam Ljubljana in Luka Čeč iz Postojne, TV snemalec in trije jamarji iz Sarajeva, so v dobrem mesecu dni v tej južnoameriški državi raziskali 25 jam in brezen s skupno dolžino rovov 4283 in globino 575 metrov. V letošnji številki Naših jam so udeleženci odprave tako z daljšimi prispevki predstavili Kolumbijo in njen kras, predvsem še podzemski, posamezna območja v tej državi, kjer so raziskovali, in jamske objekte, ki so jih našli in raziskali, ter podali tehnična poročila o odpravi.

Drugi del »Naših jam« uvaja izredno zanimiv prispevek Franceta Sušteršiča »Računalniški program za določanje listov temeljne karte 25 iz pravokotnih koordinat«, v katerem avtor natančno razloži temo, najavljeno v naslovu. Glede na vse pogostejšo rabo računalnika tudi v ja-

marstvu je prispevek karseda aktualen in vreden vse pozornosti. — Od daljših prispevkov je v letošnjih Naših jamah objavljen le še Darka Naraglava in Silva Ramšaka »Snežna jama na Raduhi«, nekakšna osebna izkaznica te visokogorske in najmlajše slovenske turistične jame, katere vhod se odpira na nadmorski višini 1556 metrov.

Med poročili je precejšnja pozornost posvečena proslavi ob stoletnici slovenske jamarske organizacije konec leta 1989, objavljena pa so tudi poročila o jugoslovansko grški jamarski odpravi na Kréto leta 1989, desetem mednarodnem speleološkem kongresu v Budimpešti in jamarski reševalni akciji v Črnelskem breznu na Rombonskih podih letošnjega januarja.

Tudi nekaj odmevov je v Naših jamah posvečenih stoletnici jamarstva na Slovenskem, že po navadi pa je na koncu pregled periodike, ki jo Jamaska zveza Slovenije dobiva v zamenjavo, in prikazi nekaterih jamarskih publikacij.

Velik, največji del zasluga, da Naše jame redno izhajajo, ima uredniški odbor pod vodstvom glavnega in odgovornega urednika Marka Aljančiča in upravnika revije Dušana Novaka.

M. R.

Zadnja številka revije

Z deveto številko letošnjega letnika je izšla zadnja številka mesečnika za popotništvo in planinstvo »Der Tourist«, ki je izhajal v Dresdenu v Nemški demokratični republiki. Kot pojasnjuje urednica revije Eva-Ursula Peterreit, bo Der Tourist po 28 letih nehal izhajati zaradi oblikovanja novih športnih in drugih zvez, se pravi zaradi združitve obeh Nemčij. Urednici je pravzaprav žal, da revija ne bo več izhajala, saj je bila po njenih besedah edina zveza med turisti takšnega kova v NDR. Vendar potem napiše: »Svet je postal za nas širši, v resnici je postal svet. Tudi naše možnosti, da se naročimo na revije s področja naših interesov, so se razširile.« Ni še znano, kateri reviji se bodo pridružili dosedanjí bralci tega dosedanjega vzhodnonemškega mesečnika za popotništvo in gorsko turistiko.

Društvena glasila

Ni nam znano, zakaj zadnje mesece prihaja v uredništvo Planinskega vestnika in na sedež PZS tako malo planinskih društvenih glasil: ali nekatera ne izhajajo več ali pa so uredniki nekaterih zaverovani sami vase in menijo, da je dovolj, če o njih zvedo kaj več samo planinci domačega PD. Morda bi bilo vendarle koristno, če bi imeli tudi v osrednji slovenski planinski knjižnici po en izvod slovenskih planinskih društvenih glasil in bi o njihovem izidu zabeležil vsaj kratko novico Planinski vestnik: za zgodovino nemara, če ne zaradi drugega.

Izšla je 5. številka 3. letnika informativnega biltena članov PD Onger iz Trzina »Vongrčki«, v kateri je med drugim zapisano, da v društvu že od leta 1986 deluje markacijska sekcija, ki je od PD Kranj prevzela v oskrbo 32,5 kilometra poti na Krvavcu. Na letošnji največji akciji so markacisti tako namestili 16 metrov žičnih vrvi in zavarovali pot iz Kokre na Roblek. Ker jih je za delo vedno premalo, vabijo v svoje vrste nove člane. — Društvena sekcija za varstvo narave in gorsko stražo je imela 1. julija študijski izlet na Travno goro zaradi ogleda rastišč brstične lilije, ki je ena od naših redkejših rastlin in zato zaščiten. — Društveni mladinski odsek je 14. in 15. julija pripravil dvodnevni izlet na Bavški Grintovec, v poročilu pa so udeleženci posebej poudarili izredno zanikrno zavarovan tisti del poti, ki je na karti označen z rdečimi pikami, kar pomeni zelo zahtevno pot. »Baje oskrbuje to pot PD Jesenice,« je zapisano v društvenem glasilu, »ki bi moralo planince o tem obvestiti. Vsekakor je to lahkomišelnost in nevarno.« — Na posled so imeli Vongrčki letošnje poletje še svoj planinski tabor na planini Jezero, od koder so v tednu dni opravili dolgo vrsto lepih tur.

Udeleženci seminarja za mentorje planinske vzgoje v Bavšici od 19. do 26. julija so iz uradnega poročila in nekaterih prispevkov udeležencev, pisnih in risanih, sestavili nekakšno glasilo — takšno, kot je nastajalo sredi poletja med gorami, tako napisano in narisano in z mislimi iz takšnega okolja in razpoloženja. Zanimivi so odgovori na vprašanje, kaj ti pomenijo gore: »Izziv, presenečenje, odkritja, pomiritev, mir, beg pred stresnim urbanim življenjem in iskanje duševnega miru, prvotno naravo, pomlad in sonce, lepoto, notranji mir, poezijo, veselje, včasih tudi trpljenje, spoznanje, kako je človek majhen, spoznanje, da gori človek ne more lagati in stoji pred njo tak, kakršen je v resnici.«

2. številka »Odmevov s hribov«, ki jo je letošnjega junija izdalo PD Videm iz Krškega, je največji del posvečena junij-skemu zboru planincev zasavskih in posavskih planinskih društev na Libni. V glasilu so predstavljena vsa planinska društva Zasavja in Posavja od Litije do hrvaške meje ter poleg tega kup podatkov v več prispevkih, namenjenih predvsem udeležencem zborovanja in poleg tega nemara še komu, ki ga zanimata predvsem zgodovina in etnologija tega dela Slovenije. Nepodpisani urednik je imel z ureditvijo glasila gotovo veliko dela — med drugim tudi z zbiranjem številnih oglasov (kar pri društvenih glasilih ni prav pogosto), ki so vsaj deloma kriili stroške pri organizaciji zбора.

»Informator« planinskega društva Viharnik s septembrskim datumom je deloma

posvečen 15-letnici obstoja društva, deloma poročilom o poletnih aktivnostih društvenih članov in deloma koristnim nasvetom in napotkom. V prvem delu je poleg uvodnika nanizanih in še drugače dokumentiranih nekaj prelomnih datumov in dogodkov iz 15-letne zgodovine PD Viharnik, katerega najpomembnejša dejavnost je slejkoprej izletništvo in klasično planinstvo. V drugem delu, poročilih o društvenem dogajanju v zadnjem času, sta podrobneje opisana predvsem poletni članski planinski tabor v Damlju ob Kolpi in tabor mladinskega odseka ob Planšarskem jezeru na Jezerskem, nadrobno pa je opisana tudi društvena tura na Jungfrau in Mönch, izlet na Raduho in udeležba Viharnikov na letošnjem dnevu planincev pri Krnskih jezerih. Med koristnimi napotki je vsekakor vreden vse pozornosti seznam nekaterih pogostih bolezni, zoper katere se je mogoče bojevati z zdravilnimi rastlinami. — Za skrbno urejevano glasilo zaslužita uredniški odbor in še predvsem urednik Jože Končan vso pohvalo.

M. R.

Zgodovina montblanških odkritij

Leta 1985 umrl francoski gorski vodnik in pisec Gaston Rébuffat je objavil knjigo »Mont-Blanc jardin Térique« že leta 1957, zdaj pa je knjiga tega avtorja z naslovom »Montblanc — zgodovina odkritij«, knjiga o čudežnem vrtu najvišje gore Alp, prvič izšla tudi v nemškem jeziku. Izšla je v Münchenski založbi Bruckmann in stane 59 mark.

Rébuffat opisuje, pri tem pa mu pomagajo številne slike sodobnikov in fotografije, kako so se ljudje od sredine 18. stoletja začeli počasi približevati Mont Blancu, kako sta leta 1786 Paccard in Balmat kot prva prišla na vrh in kako se je od 19. stoletja dalje začelo vsakoletno osvajanje 4807 metrov visoke gore in njenih sosedov. Poleg tega veliki gornik zelo doživeto popisuje svoja potovanja v svoje gore. V dodatku so naposled navedeni podatki o zgodovini vzponov v masiv Mont Blanc, ki jih je zbral Alex Lucchesi.

Patagonija

Na 272 straneh s 73 barvnimi celostranskimi fotografijami, 89 črno-belimi slikami, 53 risbami in skicami in 11 kartami je pri Bruckmannovi založbi izšla knjiga Gina Buscainija in Silvie Metzeltin »Patagonija — sanjska dežela za alpiniste in popotnike« (stane 530,40 šilinga).

Beseda Patagonija zveni kot bela lisa na zemljevidu, kot nekaj, kar je podobno koncu sveta ali pustolovski divjini. Patagonija je, kot vemo, najjužnejši del ame-

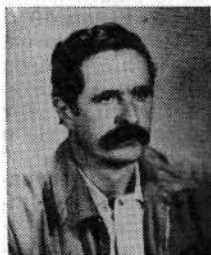
riške celine, ki politično pripada Čilu in Argentini. V pričujoči monografiji, ki ji skoraj nič ne manjka do popolnosti, so prvič sistematično obdelane zgodovina in geografija, živalski in rastlinski svet ter predvsem gorniško odpiranje tega najjužnejšega dela Andov.

Celih dvajset let sta avtorja na številnih poletnih in zimskih odpravah proučevala to deželo z njenimi klimatsko najnenavadnejšimi gorami na svetu in ga tudi kartografsko upodabljala. Na številne vrhove sta se sama povzpela, navezo pa sta nato nadaljevala za pisalno mizo: Gino Buscaini je posnel fotografije, izdelal zemljevidne skice in risbe, Silvia Metzeltin pa je napisala besedila. Skupaj sta pripravila kroniko pristopov. Tako je ta knjiga nastala iz ljubezni do dežele in njenih ljudi, iz njunih lastnih doživetij in občudovanja te prostrane, enkratne divjine.

Knjigo bodo radi vzeli v roke tako poznavalci kot tisti, ki bi te gore radi spoznali — ali pa samo sanjali o pustolovščinah v njih.

društvene novice

V spomin Milanu Erženu

Sredi sončnega popoldneva smo se 6. avgusta letos na šmihelskem pokopališču v Novem mestu poslovili od našega predsednika društva Milana Eržena, starega komaj 52 let.

Nihče izmed nas planincev, ki smo komaj tri tedne pred tem skupaj z njim na gorskem prelazu Čakor zrl v zahajajoče sonce, ki je ožarjalo vrhove Prokletij in že kovali nove načrte, ni mogel slutiti, da bo zahrbtna bolezen tako kmalu zaustavila njegov korak. Preprečila mu je, da bi skupaj z nami srečno zaključil že svoj peti planinski tabor v naših južnih republikah. Čeprav je v vseh nas tlela neizmerna želja, da se čim prej zdrav vrne med nas, je usoda hotela drugače.

To slovo od Milana, predsednika PD Novo mesto, je bila v zadnjih letih naša edina planinska aktivnost, ki je nismo načrtovali skupaj z njim. Ustavila ga je sredi načrtov, po uresničenih sanjah o Đeravici, Marjašu in drugih vrhovih Prokletij in po njegovem ponovnem snidenju s Čakorjem, ki si ga je želel dolgih 17 let. Kako srečen je bil takrat — a že se je kot veter razširila vest, da ga ni več; od Jalovca prek njegovega Trnovskega gozda do Pelistra, od Maribora do Ankarana, po vrhovih in

poteh, ki jih je prehodil, najbolj pa je odjeknila tam med Trebušo in Idrjico, kjer se je rodil in preživel mladost, in tu v dolini naše čudovite Krke, ki jo je vzljubil, griče in hribe ob njej pa po Trdinovi poti med prvimi prehodil.

Ob izgubi našega predsednika, planinskega vodnika, velikega poznavalca narave in njenega ljubitelja, še posebej gorá, farmacevta in zeliščarja, našega učitelja in prijatelja, je v PD Novo mesto nastala velika praznina, ki je zazijala tudi v organih MDO Dolenjske in PZ Slovenije, v katerih je bil zelo aktiven. Njegov prispevek na vseh področjih, še posebno pa v planinski organizaciji, bomo težko nadomestili. Ob Milanovem boju s smrtjo smo bili v mislih ob njem in ob njegovih najdražjih. Sedaj pa naše misli hitijo naprej: bomo tudi brez Milana vendarle že premagali te Gačnikove slapove, ki nam jih je tolikokrat opisoval? Bomo, saj je njegovo delo v planinski organizaciji, še posebno pa v našem društvu in planinski skupini Krke — Tovarne zdravil Novo mesto, pustilo trajno markacijo, ki nas bo vodila tudi v prihodnje.

V imenu planincev Dolenjske in vseh tistih, s katerimi je navezal stike po Sloveniji, Jugoslaviji in v tujini, v imenu MDO Dolenjske, PZ Slovenije in Jugoslavije, v imenu planinskih vodnikov in vseh tistih planincev, ki jih je vodil na svojem zadnjem izletu, se je od njega ob odprtem grobu poslovil njegov prijatelj in član UO društva Rudi Skobe.

Planinsko ekološko društvo

Dne 31. marca letos so v Zagrebu ustanovili Planinsko ekološko društvo Duga (Mavrica). Ustanovili so ga zaradi varstva gorske narave, velik del (ali celo največ) pred samimi planinci. Nekateri od nalog novega društva so opozarjanje strokovne in druge javnosti na pojave ogrožanja gorske narave, izvajanje neposrednih akcij za varovanje gorske narave, dviganje zavesti o potrebi po varovanju narave s propagandnimi akcijami, objavljanje del o varstvu narave, proučevanje in primerjanje dejavnosti s področja varstva gorske narave pri nas in drugje in povezovanje s podobnimi organizacijami, da bi skupaj dosegli omenjene cilje. — Kot ožje območje delovanja so si člani Duge izbrali Velebit, gorovje, ki je zdaj morda najbolj ogroženo pri nas; Velebit so izbrali tudi zato, ker lahko, kot menijo, društvo učinkoviteje deluje na manjšem, natančno določenem območju.

Že za letos so se odločili skrbeti za manjši vzorčni planinski objekt (gledano z ekološkega stališča), v načrtu pa imajo tudi objavo več del s svojega področja delovanja.

(Naše planine)

»V hribih se dela dan« na video kasetah

Spominjamo se še prijetnega presenečenja, ki nam ga je pripravila slovenska televizija, ko je lansko pomlad objavila projekcijo TV nadaljevanke »V hribih se dela dan«. Serija je nastala v uredništvu dokumentarnega programa Televizije Slovenija. Sestavlja jo osem med seboj povezanih, vendar tematsko povsem samostojnih filmov. Med seboj jih povezujejo kontrasti s Slovenske planinske poti, samostojnost pa izkazujejo v snovnih zamislih scenarista nanizanke Marijana Krišlja.

Prva epizoda se sprehodi po Pohorju, drugi del nam predstavi Uršijo goro in znameniti Robanov kot, tretji del pa prikazuje svet za Grintovci. V četrtem delu je osrednji poudarek na alpski flori, ko se s kamero sprehodimo po okolici Storžiča in po Karavankah do Golice. Peti del je pozoren na planinsko zgodovino, kot je prikazuje Triglavski muzej v Mojstrani. Pot na Triglav, doživetja v Severni triglavski steni, v planinskem domu na Kredarici in na vrhu Triglava so osrednji poudarki tega dela nadaljevanke. V kontrastih na Vršču — tak je naslov šeste epizode — srečamo tisto življenje v gorah, ki ga v to naravo prinaša človek iz doline: na eni strani mu gorska narava pomeni prostor, kjer se duhovno »razširi in razživi«, na drugi strani pa je tako okolje premnogim izziv za turistično veseljaško sprostitve. V tem delu obiščemo še nekaj pravih planinskih območij: Prisojnikovo okno, Špiček, podoživimo pa tudi poletni utrip v Trenti, kjer v muzeju spoznamo veselo in žalostno zgodovino Trentarjev. Sedmi del predstavlja Zlatorogovo kraljestvo s sedmerimi Triglavskimi jezери, z Lepim špičjem, z alpsko floro, pa tudi s kontrastnim živčavom, ki ga v to dolino prinašajo planinci, nadaljuje se s srečanjem planincev iz Slovenije in Hrvaške v Domu Zorana Jelinčiča na Črni prsti, nazadnje pa se preseli še na skrajni rob slovenskega alpskega sveta, na Nanos. Najbolj skrivnosten in hkrati najbolj razgiban slovenski svet, ki mu pripada Kras in njegove podzemne jame, je sestavina zadnjega, osmega dela. Osrednji poudarek v pripovedi je namenjen Predjamskemu gradu, cerkvi na Gradišču in njenim imenitnim freskam, Krasu, Škocjanskim jamam, Ospu, Slavniku in — slovenskemu morju. Tako je zaključena ta obširna pripoved, ki je zastavljena tako, da v poetičnem loku preide tako rekoč vsa naša planinska območja. To pomeni, da med gledanjem te serije najde vsak nekaj tistega intimnega sveta, ki mu sam pripada in v njem tudi duhovno podoživlja svoja nek-

danja srečanja z goro. Fotografija in glasba pa so besedilu pomagali, da smo dobili originalno slovensko gorsko pesnitev, ki zveni kot glasba in kot estetsko zaokroženo podoživljanje gorskega sveta.

Gotovo se bodo za to serijo zdaj, ko je na voljo tudi na kasetah, ogreli mnogi planinci, planinska društva, taborniki in posamezni ljubitelji gorskega sveta. Ne smemo pa pozabiti tudi premnogih Slovencev — izseljencev, ki že zdaj sprašujejo, kako priti do tega gradiva. Imenitno nazorno pedagoško učilo je uporabno tudi za šolsko dejavnost, za planinske krožke, krožke, ki se ukvarjajo z naravo sploh itd. Direktor fotografije je bil Viki Pogačar, snemalci pa so bili Janez Kališnik, Andrej Lupinc, Marjan Manfreda in Marjan Perko. Montažo je opravila Andreja Bolka, režijsko pa je sklenil to obsežno epsko poetično pripoved režiser planinskih televizijskih pripovedi Staš Potočnik.

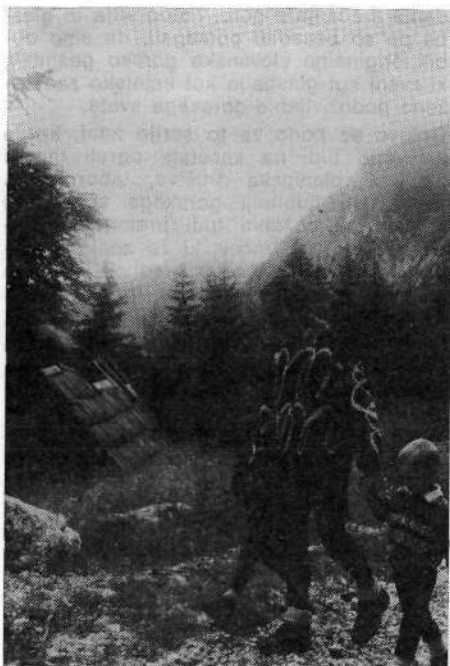
Video kaseto »V hribih se dela dan« je mogoče naročiti pri Dokumentarnem programu TV Slovenija od 1. novembra letos in stane 220 dinarjev.

Marjan Oblak

Plezalna stena v Ljubljani

V pokritej prostoru postavljene plezalne stene, ki vsebujejo težke, previsne plezalne elemente, se pojavljajo že v vseh planinsko alpinističnih deželah. Dne 11. oktobra letos je Ljubljana dobila prvo pokrito plezalno steno, ki omogoča tudi zahtevna mednarodna tekmovanja. Svečano jo je odprlo Planinsko društvo Ljubljana-Matica v telovadnici Osnovne šole Nove Jarše. V potrditev, komu je namenjena, je na začetku prireditve Mladinski pevski zbor šole zapel Zdravljico. Predstavitve in odkritje stene je opravil Gregor Klančnik, predsednik PD Ljubljana-Matica, čestitke in zahvalo za delovni uspeh je izrekel Andrej Brvar, predsednik Planinske zveze Slovenije, spregovoril je tudi minister Peter Vencelj, demonstrativen nastop športnih plezalcev pa je vodil alpinist Pavle Kozjek.

Prisotni gosti in planinci so prijetno presenečeni občudovali 11 metrov visoko in 10 metrov široko steno in plezalce, ki so sposobni prek previsov priti do stropa. Prepričani, da je nova zahtevna športna zvrst, ki se je rodila v gorah, gojijo pa jo tudi v zaprtih prostorih, med mladimi zaživela tudi v Ljubljani, so udeleženci tega pomembnega dogodka zadovoljni zapuščali telovadnico Osnovne šole Nove Jarše. Vodstvo šole ima za to pridobitev največ zaslug.

Kdo je lastnik filma?

Dne 15. avgusta 1985 sem se z družino vračal z Jalovca in mimogrede zavili še v sotesko Mlinarice. Tam sem na produ ob potoku našel škatlico s fuji negativ filmom, ki je bil verjetno prav pred kratkim izgubljen. Škatlica ni bila še prav nič poškodovana.

Ker sem sam vnet fotograf, sem vedel, da je lastniku hudo ob izgubi filma. Vzel sem ga in dal razviti v Ljubljano. Vrnjenega sem dobil že 21. septembra. S filma sem ugotovil, da fotografirane družine ne poznam in da so vsi posnetki iz hribov — verjetno iz okolice Triglava.

Že takrat sem imel dober namen, da pokličem uredništvo Planinskega vestnika in ponudim najdeni film.

Vendar človek obrača, Bog pa obrne in tako sem do današnjega dne odlašal, pozabil, odlašal, pa zopet pozabil, dokler ni minilo pet (5) let. Otroci so zrasi, starši so se postarali — morda bo pa kdo le prepoznal koga na sliki!

Morda bo braf PV sosed — kdo ve!

Hvaležen Vam bom, če boste sliko s kratkim opisom najdišča objavili v PV. Še bolj pa bom vesel, če se bo našla iskana družina in ji bom lahko vrnil izgubljeni in najdeni film, ki je medtem prav gotovo dobil »zgodovinsko« vrednost.

V pričakovanju veselega klica »hura, našla se je iskana družina« Vas prav lepo pozdravljam in se zahvaljujem za prijazno sodelovanje.

Marijan Gantar
Sp. Idrija 163
65281 — SP. IDRİJA

8. pohod na Učko

V nedeljo, 16. septembra, je bil 8. pohod na Učko v čast priključitve Istre in Reke k matici Hrvaški po sklepu Pazinskega sporazuma oziroma deklaracije z dne 13. septembra 1943 (edino ni bilo omenjeno ime Boža Milanovića, ki je zavezniškim armadam prinesel dokaze, da je Istra hrvaška). Na Poklonu (922 m) je bil letos pri planinskem domu in motelu Učka uvod v slavlje in pozdrav udeležencem, nakar so skupine, v katerih je bilo prek tisoč ljudi, peš odšle do stolpa na višini 1401 meter (prejšnja meritev 1396 m), da bi ljudje dokazali svojo udeležbo ter dobili ustrezna priznanja (knjižico, bronasti, srebrni ali zlati znak). Na vrhu so bili planinci iz celotne Hrvaške, Slovenije, BiH in od drugod.

Številni planinci so že dan pred slavljem prispeli pod Slavnik (1014 m) — na železniško postajo Podgorje na progi Divača—Pulj. Iz Podgorja so nadaljevali pot prek Kojnika (802 m) do vrha Žbevnice (1016 m), ki jo imenujejo tudi Istrski Triglav. Sestopili so na cesto Dane—Brest in šli do Brgudca, odtod pa do Korit (kjer je planinsko zavetišče PD Glas Istre) pod Brajkovim vrhom (1092 m). Drugi so skozi Črni kal šli na Vrh nad Buzetom in od tod skozi Lupoglav do Račje vasi, kjer so prenočili v planinskem zavetišču.

Vremenske razmere so bile zelo ugodne za pešačenje, zato so se številni planinci in ljubitelji narave, ki so bili ta dan okrog Učke, spotoma ustavljali in nabirali drnulle in šipek, ki ga je letos veliko, prav tako pa so uživali ob pitju zdrave studenčnice v Račji vasi, Brgudcu in na Koritih. Ta dan so planinci navezovali tudi medsebojne stiske, za kar je bilo dovolj priložnosti, in se dogovarjali za prihodnje skupne akcije.

Josip Sakoman

Sto družin na Nanos

Tudi letošnjega pohoda »100 družin na Nanos« v nedeljo, 2. septembra, se je udeležilo veliko družin predvsem iz vseh predelov Primorske in zamejstva. Do 11. ure je bilo na cilju pri Vojkovi koči evidentiranih 350 družin; prihajale pa so tudi še kasneje, tako da ocenjujejo, da je prispelo na Nanos tega dne prek tisoč ljudi. V kulturnem programu, v katerem je pred kočo zbrane družine pozdravil predstavnik PD Postojna Oskar Ščuka in jim zaželel dobrodošlico, je pevski oktet zapel nekaj pesmi, nakar je delegacija planincev položila venec pri spomeniku narodnemu heroju Janku Premrlu Vojku, po katerem se imenuje koča na Nanosu.

Predsednik PD Postojna Ivan Biščak je izročil družini Peterka iz Razdrtega, ki se je kot stota družina povzpela na Nanos,

spominsko darilo. Nagrado je prejela tudi družina Grosi iz Razdrtega. Po podelitvi nagrad se je pričelo ob zvokih narodnozabavnega ansambla planinsko rajanje, ki je terjalo v pozno popoldne.

Kot že večkrat doslej pri takih vzponih na Nanos vreme ni bilo najboljše. Mrzla megla je ovila Nanos od vnožja do vrha, pa tudi burja je ostro brila predvsem proti vrhu in na pleši. Ko se je dan prevesil v popoldne, se je burja malo unesla in megla razkadila, tako da se je včasih pokazalo sonce, kar je še izboljšalo prijetno razpoloženje in izvabilo iz kočice na plano najbolj zmrzle planince, ki so se držali na toplem.

Tudi letos je bilo med člani družin na pohodu precej mlajših pohodnikov, kar je dober ožet, da je pohod priljubljen tudi pri mladih in da bo tudi v prihodnje dobro obiskan. To potrjuje podatek, da je bilo tokrat 80 družin, ki so bile prvič na pohodu, tri družine pa so se udeležile vseh 15 doslej organiziranih pohodov. Za varnost udeležencev pohoda je skrbela služba za prvo pomoč, vendar ji ni bilo treba posredovati.

Viktor Jenček

Pot po Svečinskih gorah

Mariborčani in okoličani dobivajo to jesen še eno prijetno pot za pohodništvo: Pot po Svečinskih gorah. Zamisel zanjo je vznikla letos spomladi. Toliko lepota skriva ta zahodni del Slovenskih gor, a je tako pozabljen! Kolone avtomobilov drviyo po cesti proti Juriju, a nihče ne najde časa, da bi kdaj res obiskal te kraje in užival ob njihovih lepotah.

Pot poteka iz Sp. Kungote (od gostilne Fifold) mimo cerkve in po zelo razglednem grebenu do Kresnice. Tam zavije levo na Plački vrh (510 m), mimo mejnega bloka Plač, prek Pesjakov na Kopico (421 m) in v Svečino. Od tam krene na desno do Hude luknje in po grebenu Slatinskega dola skozi Zg. Kungoto proti Urbanu.

Prečna pot iz Šentilja prek Brloge na Plački vrh, Jarčev vrh, Špičnik in v Jurij ob Pesnici še ni dokončana. Bo pa takoj, ko dobimo dovoljenje obmejnih oblasti iz Zagreba.

Dnevnik te poti bo mogoče kupiti v PD Maribor Matica in v gostilni Fifold v Sp. Kungoti. Na poti je sedem točk, kjer bodo pohodniki dobili zanimive žige. Sicer pa bodo vsi za prehojeno pot bogato nagrajeni še z lepimi razgledi in prijaznimi ljudmi.

Otvoritev te poti je bila na svečinski Kmečki praznik, 30. septembra, v Svečini. Za idejo, organizacijo in izvedbo sta najzaslužnejši Marija Radmilovič (Turistično društvo Svečina) in Anica Horvat (PD Matica).

Anica Horvat

Poletne prireditve mladih planincev

Od 3. julija do 11. avgusta letos je Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije organizirala več tečajev za pridobitev novih kadrov in vzorčne taborne za planinsko aktivno mladino.

V Bavšici je bil od 3. julija do 3. avgusta v treh izmenah tečaj za mladinske vodnike v poletnih razmerah, ki se ga je udeležilo 76 kandidatov. Tečaje, ki so jih vsi tečajniki uspešno opravili, je vodilo devet planinskih inštruktorjev, šest pripravnikov za planinske inštruktorje, dva alpinistična inštruktorja, trije zdravniki in en predavatelj. Tečaj je bil razdeljen v teoretični in praktični del, tečajniki pa so v samostojnih skupinah izvedli več tur, tako na Plešivec (2185 m), Briceljnik (2346 m), Bedinji vrh (2196 m), Bavški Grintavec (2347 m) in Jerebico (2125 m). S prehrano in oskrbo na tečaju so bili tečajniki zadovoljni, manj pa z namestitvijo; posebno veliko pripomb so imeli na sanitarije, ki so bile ocenjene kot zelo slabe.

Od 19. do 26. julija je bil v Bavšici seminar za mentorje planinske vzgoje, ki se ga je udeležilo 10 udeleženk in 10 udeležencev, starih od 23 do 43 let. Med drugim so izvedli ture Bavšica—Bala—Prevala—Plešivec, Bavšica—Možnica—Jerebica, Bavšica—Bavški Grintavec—Mali Grintavec—Škrbina v Brdih in Bavšica—Mangartsko sedlo—Mangart—M. sedlo.

Mladinskega tabora v Bohinju od 29. julija do 5. avgusta se je pod vodstvom osem ljudi udeležilo 38 taborjanov, ki so med drugim opravili planinske ture na Pršivec, Triglav, Debeli vrh, spust po koritih Ribnice, spust v jamo Govic nad Bohinjskim jezerom, čolnarjenje po Bohinjskem jezeru, učenje osnov alpinistike v plezalnem vrtcu in prikaz jadralnega padalstva.

V Bavšici je bil od 3. do 10. avgusta republiški pionirski tabor z 22 udeleženci. Organizirali so planinski turi na planino Bukovnik in planino Bela ter v Kaninsko pogorje z vzponom na Prestreljenik in sestopom prek Prevale mimo planine Krnice do postaje žičnice. Organizirali so tudi avtobusni izlet po Trenti in okolici Bovca. Mladi planinci so se seznanili še z osnovami aplinizma, ko so se poskušali v prostem plezanju in spuščanju ob vrvi po balvanih okoli tabora. Na planini Lipanci je bil od 7. do 11. avgusta vzorčni tabor cicibanov, ki se ga je udeležilo 16 otrok in devet odraslih. Ob dopoldnevnih so se cicibani odpravili na izlete na Mrežce, Debelo peč in planino Klek, zabavali so se z iskanjem zaklada s pomočjo zemljevida (orientacija) in imeli tudi praktične vaje iz prve pomoči. Zadnji dan so se pomerili v igrah brez

meja in pripravili taborni ogenj z družabnim večerom.

Naposled sta bila v okviru teh prireditev dva mednarodna tabora. Tabora pionirjev UIAA v italijanskem Brunicu od 7. do 15. julija, ki ga je organiziral CAI, so se udeležili štirje mladi planinci iz Slovenije, ki so dobili v akciji pionir-planinec zlati znak. Program na taboru je bil sestavljen iz planinskih izletov, ogledov mest, spoznavanja dežele in orientacije. Tabora Alpe Jadran od 13. do 18. julija v Kotschach-Mauthnu v Avstriji pa so se udeležili štirje mladi planinci iz PD Litija, ki so v akciji pionir-planinec prav tako dobili zlate znake. Opravili so nekaj izletov v hribe in po okolici tabora.

Tabor PD »Dolga pot«

Letošnji, 7. planinski tabor naše TS je bil od 26. do 29. avgusta. Zanimivo turo Črna—Smrekovec—Raduha—Peca je vodil dr. Janez Rugelj.

Tabora se je udeležilo 41 članov-planincev, od teh vsaj tretjina otrok. Kraj in čas sta bila primerno izbrana, saj nam je bil ta del Slovenije večinoma neznan.

Črno na Koroškem nam je predstavil dipl. inž. gozdarstva Andrej Šertelj, ki je bil naš gost tudi na Smrekovcu, kjer smo poslušali predavanje z diapozitivi o etnologiji, zgodovini in ekologiji koroške pokrajine. Za zaključek se je predavatelj predstavil tudi kot pesnik, ki prizadeto čuti z okoljem.

Na poti proti Raduhi smo lahko tudi sami opazovali posušena in bolna drevesa — učinek naše ekološke malomarnosti. Ta dan je bil izpolnjen s predavanji o geologiji, rastlinstvu in živalskem svetu v koroških hribih, ki so ga pripravili člani sami.

Zadnji del poti, ki vodi na Peco, je bil za vse posebno doživetje, saj je narava v tem delu še posebno bogata s svojimi čari in kot nalašč za meditativno poglobljanje. V večji skupini je navadno težko doseči, da bi ljudje vsaj del poti molčali in se prepustili le opazovanju, tokrat pa je bil dosežen tudi tak način sprejemanja in doživljanja.

Planinski tabor je bil zaključen z vzponom na Peco in obiskom votline kralja Matjaža.

Tako z dobro izbrano turo kot s celotno organizacijo smo bili vsi zadovoljni: tabor je v celoti uspel. Še več: spomini na drobce, ki so se nas najbolj dotaknili, se bodo vračali kot spoznanja, ki sestavljajo naš mozaik življenja.

Milena Peče

Pisana družčina na Okrešlju

Čeprav smo komaj dobro pričeli s poukom, smo se člani našega planinskega društva že odpravili v naravo. Odločili smo se za

Okrešelj in se priključili starejšim članom PD »Bohor« iz Senovega. Bili smo kar pisana družčina: najstarejša planinka je imela verjetno nekaj čez 70 let, najmlajši planinec pa še ni hodil v šolo. Bili smo tudi iz različnih krajev: iz Koprivnice, Senovega, Brestanice, Krškega in Podbočja.

Med vožnjo z avtobusom smo bili kar preveč mirni, verjetno zato, ker se nismo dobro poznali. Na koncu Logarske doline so nas prevzeli vodniki: veterana Milan in Hinko ter na novo pečena vodnika Sandra in Aleš. Najprej smo si ogledali slap Rinko in bili tisti, ki smo bili tu že večkrat, kar malo razočarani, ker ni bil tako bogat kot ponavadi. Po prijetni poti smo od tod prišli do izvira Savinje, od tu pa smo se povzpeli po gozdni poti na Okrešelj. Prijazen oskrbnik in topla peč sta nas prijetno ogrela. Krajši počitek — in ena skupina se je odpravila na Kamniško sedlo, druga je šla proti Savinjskemu sedlu, tretja skupinica pa se je grela v koči.

Popoldne smo se dobre volje in polni novih vtisov zbrali pred avtobusom. Vsi smo se že poznali med seboj. Na tem izletu v naravo nismo spoznavali le lepote naše dežele, ampak tudi nove ljudi, nove prijatelje.

Planinci OŠ XIV. divizije
Senovo

Predavanja vrhunškega alpinista

Za novo predavateljsko sezono je naš vrhunski alpinist Viki Grošelj pripravil dve predavanji z diapozitivi in glasbo. Na prvem bo predstavil svoja doživetja in vzpone na najvišje vrhove celin (temu predavanju je dal naslov Najvišji vrhovi kontinentov), na predavanju Štirikrat osem tisoč pa bo predstavil svoje veliko himalajsko leto, v katerem mu je uspelo priti na vrhove kar štirih osemtisočakov vključno z najvišjim — Mount Everestom.

Planinska društva, šolska vodstva, šolske in druge planinske skupine in drugi, ki bi želeli slišati (in videti) eno od obeh predavanj (ali pa obe), lahko dobijo podrobnejše informacije na naslovu: Viki Grošelj, Justinova 8, 61210 Ljubljana-Sentvid, ali po telefonu 061/52-004.

Mali oglas

Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije je zvedela, da ima g. Ernest Krume iz Groharjeve 14 v Ljubljani v svoji knjižnici vse letnike Planinskega vestnika od leta 1949 do 1990. Ker mu v knjižnici zmanjkuje prostora, želi Planinske vestnike za primerno odškodnino odstopiti zbiralcem, mladim planincem ali kakšnemu planinskemu društvu. G. Ernesta Krumeja je mogoče dobiti tudi po telefonu 061/226-464.

ISKANJE JETIJA SE ŠE KAR NADALJUJE

GORILA, MEDVED ALI GIGANTOPITEK?

Piše se 21. julij 1986. Reinhold Messner, najslavnejši gornik na svetu, koraka po tibetanski visoki planoti, sam, spremljajo ga samo njegove misli. Vendar tokrat izjemoma ne premišljuje o vzvišenih rečeh, na primer o vprašanju, čemu se človek vzpenja na visoke vrhove, ko pa tam gori ni ne v okras in ničemur ne koristi. Premišljuje o tem, ali ni nemara zašel. Tedaj pa mu iz zelenega grmovja pride nasproti temna postava neverjetnih razsežnosti. Kdo drug neki kakor sam jeti! Velik je bil dobra dva metra in ni bil ne človek ne opica, čez in čez je bil pokrit s temno dlako, se spominja Messner. »Obstal sem kot okamenel in strmel v to čudno bitje, o katerem sem že veliko slišal.« Samo nenadna čustvena zmedenost mu je preprečila, obžaluje Messner, da jetija ni fotografiral. Ko se je spet zbral, je jeti že odlomastil — kratkoma brez pozdrava.

Jeti je za seboj pustil samo tri kilometre dolgo sled velikanskih stopinj, ki jih je Messner fotografiral, na žalost dokaj nejasno. Ko je fotografije predložil kot dokaz za svoje trditve, so se mu smejali — nakar je Messner užaljeno napovedal, da bo naslednjo pomlad spet odpotoval v Tibet in se lotil iskanja jetija. In ker je Messner na javnih nastopih zelo odrezav, je kratkoma oznanil: »Skrivnost je tik pred dokončnim odkritjem.«

In skrivnost je bila še vedno tik pred dokončnim razkritjem, ko je Messner proti koncu septembra dal javnosti vedeti, da bo odšel končno iskat jetija spomladi leta 1991 — vendar ne v Tibet, marveč v sosednje kraljestvo Butan. Južni Tirolec je namreč izvedel, da se tudi »tam naokrog potika jeti«.

Vseposod v Himalaji gorska ljudstva pripovedujejo o snežnem človeku, ki se v jeziku šerp imenuje jeti in je dokaj nepredvidljiv, a vendar nikakor ne »slab fant« — predrzen šaljivec je, ki brije norce iz ljudi in jih spravlja ob pamet.

To legendarno bitje se doslej pogosto opazili belopolti tujci, njihovi opisi jetija pa so sumljivo podobni opisom iz starih pravljič: je visoke rasti in poraščen z dlako, ima orjaške noge in zobe, ki so beli in veliki kakor klavirske tipke. Domačini pa jetija po nekaterih pričevanjih menda nikdar ne vidijo. In ga tudi nočejo iskati: kratkoma verjamejo vanj, to jim povsem zadošča.

Mrzlično iskanje jetija se je začelo na Miklavževu leta 1951. Tistega 6. decembra je londonski Times objavil fotografije orjaških stopinj, ki jih je posnel na

Odtis čigave noge je to — noge znane ali doslej neznane živali?

Mount Everestu angleški alpinist Eric Shipton. Te slike, tako pravi britanski strokovnjak Peter Gilman, »so očitno dokaj sproščujoče vplivale na dotlej skromno vedenje o jetiju«. Dejstvo je, da so se srečanja z jetijem pozneje vrstila tako pogosto, da so začele nastajati velike odprave, tudi s 300 udeleženci, oboroženimi z ustrežno opremo za fotografiranje, ki so jih v Himalajo pošiljale znanstvene družbe ali časopisi, da bi prišli jetiju na sled.

A niso našle ničesar, česar ne bi bilo mogoče pojasniti z naravnimi pojavi. Zvečine samozvani strokovnjaki, ki se imajo za kriptozoologe, trdijo, da je jeti primitiven človečnjak, ki je preživel dolga stotisočletja v naročju večnega snega — da je torej morda poslednji primerek gigantopiteka, vrste primatov velikanske postave, ki naj bi bili uradno izumrli že pred dobrim milijonom let. »Toda od kod so potem sledovi stopinj v snegu in blatu? Ali gre resnično samo za ponaredek?« ugovarja profesor antropologije Grover Krantz z državne univerze v Washingtonu.

Znanstveniki, ki jih še ni okužila vera v jetija, pa ponujajo tole razlago: na videz skrivnostni sledovi prihajajo od živali, kakršne so na himalajskih višavah živeči medvedi, včasih tudi od orangutanov, ki so se umaknili v zamegljene gozdove visokogorskih dolin.

Stopinje Messnerjevega jetija je na primer profesor zoologije Helmut Hammer iz Mainza razglasil za sledove medvedjih šap. Tudi Messner misli, da je jeti živalsko bitje — vendar bitje, ki ga zoologija doslej še ni poznala, saj se drugače njegov trud ne bi izplačal: »Morda gre za mutacijo katere od vrst gorile, ki se nemara celo bolj podobna človeku, kot so šimpanzi.«

**trgovina in storitve, p.o.
Kranj, Koroška c. 1**

telefon: (064) 26 461
telex: 34574 yu merkur
telefax: (064) 22 974, 25 420

DEJAVNOST:

- trgovina na debelo in drobno
- javna skladišča in ostale storitve v blagovnem prometu
- izvoz in uvoz ter zastopanje tujih firm s konsignacijami
- kooperacijska proizvodnja

PRODAJNI PROGRAM:

- proizvodi črne in barvne metalurgije,
- varilna tehnika in dodajni materiali,
- strojno in ročno orodje,
- stroji in oprema,
- okovje in vijaki,
- bela tehnika, akustika, mali gospodinjski aparati,
- proizvodi za široko potrošnjo,
- gradbeni materiali,
- vodovodne in plinske instalacije,
- ogrevalna tehnika,
- elektromaterial in telefonija,
- elektronaprave in kabli,
- barve, laki.

PRODAJALNE:

**v Kranju,
Ljubljani,
Litiji,
Pivki,**

**Petelinjah,
Škofji Loki,
Gorenji vasi,
Naklem,**

**Radovljici,
Lescah,
na Bledu in
Jesenicah.**